

താല പുഷ്പം

കുന്നത്തു ജനാഭന മേനോൻ

താലപ്പുഷ്പം

പ്രസാധകന്മാർ
സാഹിത്യപ്രവർത്തക സഹകരണ
സംഘം ലിമിറ്റഡ്

THĀLAPUSHKARAM

(NOVEL)

BY

KUNNATHU JANARDANA MENON

First Impression April 1952

Second April 1957

RIGHTS RESERVED

PUBLISHERS

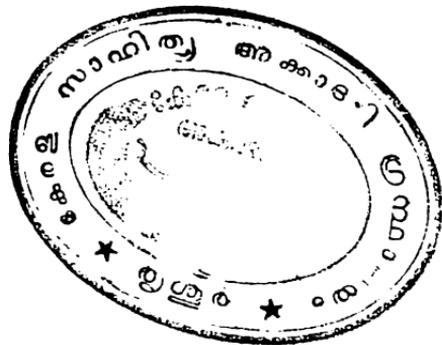
SAHITHYA PRAVARTHAKA C. S. LTD.

**NATIONAL BOOKSTALL
POST BOX 40, KOTTAYAM**

Rs. 1.25

താലപ്പുഷ്പം

കുന്നത്തു ജനാർദ്ദനമേനോൻ

നാഷണൽ ബുക്ക്സ്റ്റാൾ
കുളരിക്കൽ ബസാർ കോട്ടയം

വില ഒന്നേകാൽ രൂപാ

കുന്നത്തു ജനാർദ്ദനമേനോന്റെ

കൃതികൾ

സുധാബിന്ദു (നോവൽ)

താലപുഷ്പരം

വിരഹതാപം

മാതംഗിനി

സരോജിനി

ശ്രീരാഗം

മൈസൂർ പുലി

വാസന്തസേനം

കുന്ദമാദിനി

ദുശ്ശങ്കയും നിശ്ശങ്കയും

പ്രതിക്രിയ

സിദ്ധരാമൻ

മാളവിക

മാധേവാദയം

കള്ളന്റെ കള്ളൻ

(കഥകൾ)

രാമാനുജാചാര്യർ

(ജീവചരിത്രം)

അരവിന്ദയോഗി

ശ്രീയേശുക്രിസ്തു

വി. സി. ബാലകൃഷ്ണപ്പണിക്കർ

കുമാരനാശാൻ

രാവണപക്ഷം

»
(നിരൂപണം)

ഇന്ദുലേഖാനിരൂപണം

ഒന്നാംഭാഗം

1

ബങ്കാളത്തിൽ താലപ്പുഷ്പരംഗ്രാമത്തിലെ പെരുംകളത്തിൽ ഒരു സ്ത്രീ കളിക്കുവാൻ ഇറങ്ങിയിരിക്കുകയാണിപ്പോൾ. കാലം സായാഹ്നമാണ്. അപരാഹ്നത്തിൽ സ്നാനം ചെയ്യേണമെന്നു നിർബ്ബന്ധമുള്ള മരൈലാവതം ആ കൃത്യം നിർവ്വഹിച്ചു അവരവരുടെ വീടു ചൂകിയിരിക്കുന്നു. വീട്ടുജോലികളുടെ കൂടുതൽ കൊണ്ട് ഈ സ്ത്രീയ്ക്ക് ഇത്രയും അന്തിയായിട്ടേ സ്നാനകർമ്മത്തിന് അവസരമുണ്ടായുള്ളൂ. ആ സ്ത്രീ കളിക്കുന്നതു നോക്കിക്കൊണ്ടു പടവിന്മേൽ ഒരു ബാലിക മരൊരു ചെൺപൈതലിനെ മാറിൽകിടത്തി സുപ്രസന്നയായി സ്ഥിതിചെയ്യുന്നു. പടവിൽ മരൊരിടത്തു് ഒരു മൺകടം കമഴ്ത്തിവെച്ചിരിക്കുന്നു.

കൃത്രിമാധംബരങ്ങൾ യാതൊന്നും ചേരാതെ പ്രകൃതിസൗന്ദര്യം നിസർഗ്ഗജമായി വിളങ്ങുന്ന ഒരു

ഉൾനാടാണു് താലപുഷ്പംകരം. അങ്ങുള്ളവരേവരും വർദ്ധമാനമായ യോഗക്ഷേമത്തോടെ സംപ്രീതരായി വാണവരുന്നു. ഒരുങ്ങിയ മട്ടിൽ, ചുരുങ്ങിയ ചെലവിലാണു് അവരുടെ ജീവിതം. അതിൽ അവർക്കു് എപ്പോഴും സംതൃപ്തിയേയുള്ളൂ. ഈ ഗ്രാമത്തിലെ പരേതനായ ഹരിദാസന്റെ പത്നീയാണു്, തന്റെ പുത്രിമാരോടുകൂടി ഇപ്പോൾ ഈ കളത്തിൽ ഇറങ്ങിയിരിക്കുന്നതു്

ഹരിദാസനു് രണ്ടനാലേക്കർ ഭൂമി മാത്രമാണു് ആകെപ്പാടെയുള്ള ധനം. അതിൽനിന്നുള്ള ഏറ്റവും ചുരുങ്ങിയ വരവുകൊണ്ടു് കഷ്ടിപിഷ്ടിയായിട്ടേ വീട്ടുചെലവുകൾ നടത്തുവാൻ കഴിഞ്ഞിരുന്നുള്ളൂ. പട്ടിണികൂടാതെ നാളുകൾ പോക്കുന്നതിനു് അയാൾക്കു വളരെ കഷ്ടപ്പെടേണ്ടിവന്നു. അയാളുടെ ഇളയപ്പുത്രന്റെ മകനായ ധരണീധരൻ വർദ്ധമാനപട്ടണത്തിൽ ഒരു സർക്കാരുദ്യോഗസ്ഥനാണു്. പലിശകൂടാതെ, ഇടയ്ക്കു ചിലപ്പോൾ രണ്ടോ നാലോ ഉറപ്പിക കടംകിട്ടുകമാത്രമാണു് ആ ജന്താതിയിൽനിന്നു് അയാൾക്കു് ആകെപ്പാടെയുണ്ടായിട്ടുള്ള സഹായം.

പല കൊല്ലങ്ങൾ കഴിഞ്ഞതിൽപ്പിന്നെ, ഹരിദാസനു് ഒരു പുത്രിയുണ്ടായി. ബിന്ദു എന്നാണു് അവളുടെ പേർ. പിതൃജനത്തിന്റെ ദാരിദ്ര്യത്തിൽ അവൾക്കും പങ്കുകൊള്ളേണ്ടിവന്നു. ചിരകാലം പ്രാർത്ഥിച്ചിരുന്നിട്ടു കിട്ടിയ ആ ഓമനമകളെ വേണ്ടുപോലെ കൊണ്ടാടുവാൻ കഴിയാതെ ഹരിദാസൻ കണ്ണിരുന്നായി. ധരണീധരനു് ബിന്ദുവിന്റെ പ്രായത്തിൽ

തന്നോ ഉമ എന്നു പേരായി ഒരു മകളുണ്ട്. ഉമയും ബിന്ദുവും ഒരുമിച്ചാണ് വളർന്നത് പ്രഭുകുമാരിയായ ഉമയിൽനിന്നു ദയാപൂർവ്വം ആഹാരവിഹാരപദാർത്ഥങ്ങൾ വില്ലറയായി വല്ലതും ഇടയ്ക്കിടെ കിട്ടുന്നതുകൊണ്ട് ബിന്ദുവിനു സന്തോഷിക്കേണ്ടിവന്നു. ഇങ്ങനെയായല്ലോ മകളുടെ അവസ്ഥ എന്ന് അവളുടെ അച്ഛനമ്മമാർക്ക് അപ്പോഴെല്ലാം കണ്ണീർപൊഴിക്കേണ്ടതായും വന്നു.

ബിന്ദുവിനു നാലുവയസ്സായപ്പോൾ ഹരിദാസനു രണ്ടാമതൊരു മകളുണ്ടായി. അവൾക്കു സുധ എന്നു നാമകരണം ചെയ്തു. രൂപവതിയായ ആ പുത്രിയിൽ പിതൃജനത്തിനു വാത്സല്യം അധികമായി ഉണ്ടായിരുന്നെങ്കിലും അച്ഛൻ അവൾക്ക് ചുംബനം മാത്രമല്ലാതെ മറ്റൊരു ചകയും കിട്ടാവതായില്ല. രണ്ടു കുട്ടികളുടെ അച്ഛനായപ്പോൾ ഹരിദാസനു വീട്ടുചെലവുകൾ ഭംഗമായി. ഭാര്യയെയും കുട്ടികളെയും വയർവാടാതെയെങ്കിലും പുലർത്തുന്നതിന് അയാൾക്കേറ്റവും കഴിഞ്ഞുണ്ടിവന്നു.

വിത്തത്തിലല്ലെങ്കിലും വൃത്തത്തിൽ ഹരിദാസൻ ധന്യനാണ്; പതിവ്രതയും ശീലവതിയുമാണ് അയാളുടെ ഭാര്യ. ദരിദ്രനാണ് തന്റെ ഭർത്താവ് എന്നവൾ ഒരിക്കലും ഓർമ്മിച്ചില്ല. ഭർത്താവിൽനിന്നു രാഗത്തെല്ലാതെ വിത്തത്തെ അവൾ ആശിച്ചതുമില്ല. ഉള്ളടത്തോളം വകകൊണ്ട് അവൾ വീട്ടുകാർക്കുമെല്ലാം അനന്യാധീനം നടത്തിവന്നു. പരധനത്തിൽ ലേശംപോലും അസൂയ അവൾക്കുണ്ടായില്ല. തന്റെ

ഭത്താവിനെപ്പോലെ ഗുണവാനായ പുരുഷൻ വേറെ യില്ലെന്നുള്ള ദുർബ്ബിശ്വാസംകൊണ്ട് സ്വജീവിതത്തിൽ അവൾക്കു് അഭിമാനം വളരുകയാണുണ്ടായതു്. ദൈവം തനിക്കു തന്നിട്ടുള്ള രണ്ടു മക്കളേക്കാൾ വിലകൂടിയതായ ധനം മറെറാന്നുമില്ലെന്ന വിചാരത്തോടെ അവൾ കൃതാർത്ഥയാകയും ചെയ്തു.

ഇത്തരം സാധികളെപ്പോലും ദുർദ്വിധിയെക്കൊണ്ടു പ്രഹരിപ്പിക്കുന്നതു ദൈവത്തിനു് എന്തൊരു ലീലയാണോ, ആവോ!

ഭായ്യയേയും കുട്ടികളേയും അനാഥരാക്കി വിട്ടുകൊണ്ടു് ഹരിദാസൻ അകാലത്തിൽ മരിച്ചു. ആ കുടുംബത്തിന്നുണ്ടായിരുന്ന ആ ചെറുവിളക്കുപോലും ദൈവം കെടുത്തുകളഞ്ഞു. അമ്മയും മക്കളും തീവ്രശോകത്തിൽ മുങ്ങി. ഈ അനാഥർ പിന്നീടു ധരണീധരന്റെ വീട്ടിലാണു വളരുമാറായതു്. അയാൾ അവരുടെ ഭ്രൂപത്തു് ഏറ്റുവാങ്ങുകയും അവരുടെ ജീണ്ണഗൃഹത്തെ വില്ലുകളും ചെയ്തു.

വേറെ ഗതിയില്ലായ്മയാലാണു് അടുത്ത ബന്ധുവായ ധരണീധരനെ ആശ്രയിച്ചു് അവിടുത്തെ വീട്ടുജോലികളെല്ലാം സംപ്രീതിയോടെ നിർവ്വഹിച്ചുകൊണ്ടു് വിധവയായ അംബികയ്ക്കു് ജീവിക്കേണ്ടിവന്നതു്. താൻ മരിക്കുമുന്മുഖം തന്റെ മക്കൾ ഭർത്തുമതികളാവേണമെന്നു പ്രാർത്ഥനമാത്രമേ ജീവിതസുഖത്തെ സംബന്ധിച്ചുടത്തോളം അവളിൽ അവശേഷിച്ചുള്ളൂ.

ഈ വിധവയും മക്കളുമാണു് ഈ കളത്തിൽ

ഇപ്പോൾ ഇറങ്ങിയിരിക്കുന്നത് അമ്മയുടെ കളികഴിഞ്ഞു കടത്തിൽ വെള്ളവുമടുത്തു കരയിൽ കയറുവോഴെയ്ക്കും ബിന്ദുവിന്റെ മാറിൽ കിടന്നുകൊണ്ടു് ഇളയമകളായ സുധ ഉറക്കമായി. മുമ്പിൽ അമ്മയും, അനുജത്തിയെ എടുത്തുകൊണ്ടു പിമ്പിൽ ബിന്ദുവുമായി അവർ നടന്നു. ദിവസേന ഈ സമയത്തു മാത്രമേ അമ്മയും മക്കളും തമ്മിൽ ഒരുമിക്കാറുള്ളൂ. മറ്റു കാലങ്ങളിൽ അമ്മയ്ക്കു മറ്റൊരോരോജോലികൾ പരായീനം ചെയ്യേണ്ടതുണ്ടു്.

അമ്മയുടെ ഉടുതുണിത്തുമ്പിൽ പിടിച്ചുകൊണ്ടു് ബാലികയായ ബിന്ദു, ആ അന്ധകാരോദയത്തിൽ മനംമനം നടന്നു. തന്റെ ചെങ്ങാതികളായ ഉമയേയും കാളിയേയും ഹരിച്ചാണു് അവൾക്കു വഴിനീളെയുള്ള ഭാഷണം. അവരെപ്പോലെ കളിക്കുവാനും ചമയുവാനും തനിപ്പും ഓരോന്നു വേണമെന്നു മകൾക്കുള്ള വിചാരം അവളുടെ വാക്കിൽനിന്നു പുറപ്പെടുവോഴെല്ലാം അമ്മയിൽനിന്നുണ്ടാകുന്നതു് അശ്രുകണങ്ങൾ മന്ത്രമാണു്.

“ഉമയുടെ അച്ഛനും കാളിയുടെ അച്ഛനും പണക്കാരാണു് അവരെപ്പോലെ കഴിയുവാൻ, എന്റെ പൊന്നുമാക്കളേ, നിങ്ങൾക്കു യോഗമില്ലെന്നല്ലേ ആയതു്!” എന്ന് അമ്മ പറഞ്ഞതു ബിന്ദുവിന്റെ മനസ്സിൽ തറച്ചു. പിന്നെയൊന്നും അവൾ മിണ്ടിയില്ല. അപ്പോൾ അമ്മയ്ക്കു് ആ ഇരുട്ടിൽ തന്റെ ദുർഗ്ഗതിയെ ചിന്തിച്ചുകൊണ്ടു നിർബ്ബാധം കണ്ണീർവാർഷവാൻ കഴിഞ്ഞു.

2

താലപുഷ്പരത്തിൽ ഫലവൃക്ഷലതാദികളാൽ ആവൃതമായി കമനീയമായ ഒരുചെറുഗൃഹത്തിലാണ് നാം ഇപ്പോൾ പ്രവേശിക്കുന്നത് നേരം മദ്ധ്യാഹ്നമാണ്. ജോലികളെല്ലാം നിറുത്തിവെച്ച് ഏവരും വിശ്രമിക്കുവാനുണ്ടാകട്ടെ. ഈ വീട്ടിലെ നായിക ആറുമാസം പ്രായമുള്ള ശിശുവിനെ മാറില്പിച്ചു താരാട്യാടി ഉറക്കിക്കൊണ്ടു കിടപ്പുമുറിയിൽ അങ്ങോട്ടു മിങ്ങോട്ടും ചരിക്കുന്നു. രണ്ടുവയസ്സായ മരൊരാൾകൂടി അവിടെ ഒരിടത്തു ഉറങ്ങിക്കിടക്കുന്നു.

ഈ ഗൃഹനായികയ്ക്ക് ഏതാണ്ട് ഇരുപതുവയസ്സായിട്ടുണ്ട് ഇത്രയും ചെറുപ്പത്തിൽത്തന്നെ രണ്ടുകുട്ടികളുടെ അമ്മയാകേണ്ടിവന്നതുകൊണ്ടു ദേഹത്തിനു കാർശ്യവും വൈവർണ്ണ്യവും അല്പമായി ബാധിച്ചിട്ടുണ്ട്.

കുട്ടിയെ മാറിൽച്ചേർത്തു ഉറക്കിയതിൽപ്പിന്നെ, രണ്ടുകുട്ടികളേയും ഇരുപറത്തുമായി കിടത്തിക്കൊണ്ടു് ആ മാതാവു് വിശ്രമാർത്ഥം ഉറക്കുമായി. രണ്ടുമൂന്നു നാഴികനേരം അങ്ങനെ ഉറങ്ങിക്കിടക്കുമ്പോഴേയ്ക്കും എന്തോ ശബ്ദംകേട്ടു് ആ സ്ത്രീ ഉണർന്നു.

തളത്തിൽ, സുന്ദാസിനിയും സുലോചനയും വരവണ്ണനിയുമായ ഒരു തരുന്നീരത്നം പൂച്ചുക്കുട്ടിയെ കളിപ്പിച്ചുകൊണ്ടു രസിക്കുന്നതു കണ്ടു്, “സുധേ, നീ എന്താണു കാണിക്കുന്നതു്?” എന്ന് ആ ഗൃഹനായിക വിളിച്ചുചോദിച്ചു.

“നോക്കൂ ചേച്ചീ, ഈ ചുളുക്കുട്ടി എന്റെ പാവയെ തട്ടിയെടുക്കുവാൻ ചാടിച്ചാടി വരുന്നു!”— എന്നീ കളിവാക്കുകളോടുകൂടി സുധ ആ കിടപ്പുമുറിയിൽ കടന്നു.

“നിനക്കു കുറച്ചു ഉറങ്ങിക്കൂടെയോ സുധേ! എപ്പോഴും കളിതന്നെയോ?”

“എനിക്കിപ്പോൾ ഉറങ്ങേണ്ടോ, ചേച്ചീ. ഏട്ടൻ എപ്പോഴാണു വരിക?”

“അദ്ദേഹം വൈകുന്നേരമേ എത്തുകയുള്ളൂ.”

“ഇന്നരാത്രി നല്ലൊരു നേരമ്പോക്കിനു ഞാൻ വക കരുതിട്ടുണ്ട്,” എന്നു പറഞ്ഞുകൊണ്ടു സുധ ഒന്നു മന്ദമസിച്ചു.

ആ നേരമ്പോക്കു എന്താണെന്ന് സുധയെക്കൊണ്ടു പറയിപ്പിക്കുവാൻ ബിന്ദുവിനു കുറച്ചധികം പ്രയത്നിക്കേണ്ടിവന്നു. കീറത്തുണിയിൽ ചായംകൊടുത്തു ഒരു കൃത്തിമത്താടി ഉണ്ടാക്കുകയാണു സുധയുടെ അന്നത്തെ മാല്യാഹ്വാനികകർമ്മം. തന്റെ ഏട്ടൻ ഉറങ്ങിക്കിടക്കുമ്പോൾ അയാളുടെ മുഖത്തു് ആ താടിയെ പതുക്കെക്കുട്ടി അങ്ങനെ കുറെ ചിരിക്കാമെന്നു അവൾ കരുതിയിരിക്കുകയാണു് ഇതു കേട്ടപ്പോൾ ബിന്ദുവും പതുക്കെയൊന്നു ചിരിച്ചു.

എന്നാൽ ഉടൻതന്നെ ബിന്ദുവിന്റെ മുഖഭാവം സദീനമായി മാറി.

“ഹാ, സുധേ! സർവ്വലോകമോഹനമാണു് നിന്റെ ഈ മന്ദമാസം. എന്നിട്ടും ഘോരദുർവ്വിധിയാണുല്ലാ നിന്റെ ശിരസ്സിൽ പതിച്ചിരിക്കുന്നതു്.

ശോകമയമാണ് നിന്റെ ജീവിതം എന്ന് നീ അറിയുന്നില്ല. ബാല്യത്തിൽത്തന്നെ വിധവയായിത്തീർന്നിരുന്ന ജീവിതസുഖത്തിലേയ്ക്ക് എത്തിനോക്കുവാൻ പോലും കഴിവില്ലല്ലോ.” എന്നിങ്ങനെ ബിന്ദു തീവ്രതാപത്തോടെ വിചാരിച്ചുകൊണ്ടു മൗനംപൂണ്ടു.

ഈ സഹോദരികളെ അന്നു നാം വാചിതീരത്തിൽവെച്ചു കണ്ടിട്ട് ഇപ്പോഴേയ്ക്ക് ഒരു പന്തിരാണ്ടു കഴിഞ്ഞിരിക്കുന്നു. എത്ര വലുതായ മാറ്റമാണ് ഇതിനിടയിൽ ഇവരിൽ ഉണ്ടായിരിക്കുന്നതെന്ന് നാം ഇപ്പോൾ കണ്ടുവല്ലോ.

ഭർത്താവു മരിച്ചതിൽപ്പിന്നെ തന്റെ രണ്ടു മക്കൾക്കുവേണ്ടിയാണ് അംബിക പരദാസ്യം കൈക്കൊണ്ടു ജീവിതത്തെ നീട്ടിയത്. രണ്ടുപുത്രികളെയും വിവാഹംവെച്ചുകൊടുത്തിട്ടു മനുശാന്തിയോടെ തനിക്കു മരിക്കുവാനുണ്ടാകുമെന്ന് എന്ന് ആ സാധുവി രാവുപകലും പ്രാർത്ഥിച്ചുകൊണ്ടേയിരുന്നു. ദാരിദ്ര്യത്തിലും പരദാസ്യത്തിലും കഴിയുന്ന ഒരു വിധവയുടെ പുത്രികളെ ആർക്കുണ്ടാകും പരിഗ്രഹിക്കുവാൻ സന്തോഷം? ധരണീധരന്റെ പത്നിയായ അംബാലികയിൽനിന്ന് ഇടയ്ക്കിടെ കുറെ ഭംഗിവാക്കുകൾമാത്രമേ അംബികയ്ക്കു കിട്ടുകയുണ്ടായുള്ളൂ. മകളുടെ വിവാഹക്കാര്യത്തിൽ അംബിക സങ്കടപ്പെടുമ്പോൾ, സർക്കാരുദ്യോഗസ്ഥന്റെ ഭാര്യയായി പേരും പെരുമയുമുള്ള തനിക്ക് ഇക്കാര്യം നിസ്സാരമാണെന്നു ഗർവ്വമാണ് അംബാലികയിൽനിന്നു പുറപ്പെടുക. ആ വാക്കുകൾ ഒന്നരണ്ടുകൊല്ലത്തോളം കാത്തിരുന്നിട്ടും ഫലപ്പെടുകാണായ്ക്ക

യാൽ അംബിക ആ ഗ്രാമത്തിലെ വൃദ്ധജനത്തെ ശരണപ്രാപിച്ചു. അവരും ഈ ദരിദ്രയെ വാക്കുകൊണ്ടല്ലാതെ കർമ്മംകൊണ്ടു സഹായിക്കുന്നുണ്ടായില്ല. ബിന്ദുവിന്റെ കൂട്ടുകാരിയായ അയൽവീട്ടിലെ കാളിക്കു വിവാഹംകഴിഞ്ഞപ്പോൾ അംബികയ്ക്കു സ്വന്തം മകളുടെ വിവാഹക്കാര്യത്തിൽ പൂർവ്വാധികം തിടുക്കം കൂടി. ഹരിദാസൻ പണം നേടിയെക്കാത്തതിനേയും തങ്ങളോടു് ഇക്കാര്യത്തിൽ ഇതിനുമുമ്പ് അപേക്ഷിക്കാത്തതിനേയുംകുറിച്ചും ആക്ഷേപിക്കുന്നവരെയല്ലാതെ, സഹായിക്കുവാൻ ഇറങ്ങുന്നവരെ അങ്ങാരേയും അവൾ കണ്ടില്ല. സ്വന്തം വൈഭവത്തെപ്പറ്റി ആ പൊൻകാപ്പണിക്കൈകൾ നീട്ടിക്കൊണ്ടു് അംബാലികയിൽനിന്നു വർഷിക്കുന്ന ആ വാക്കുകളും തന്റെ ദാരിദ്ര്യത്തേയും അനാഥത്വത്തേയും ചർച്ചിതചർച്ചണം ചെയ്തുകൊണ്ടു് അയൽവീട്ടുകാർ കരുണരസത്തിൽ അഭിനയിക്കുന്ന നോക്കുകളുംകൊണ്ടു നാലുകൊല്ലം ക്ഷമിച്ചിരുന്നിട്ടും കാര്യമൊന്നും കാണാതെ അംബികയുടെ മനസ്സിൽ ദുരന്തമായ നൈരാശ്യം നിഴലിച്ചുതുടങ്ങി.

ഹരിദാസന്റെ ചാരിത്രസമ്പത്തു് ആ ഗ്രാമത്തിൽ ഒരാൾമാത്രം ആദരിച്ചുപോന്നിട്ടുണ്ടു്. ആ സുഹൃത്തുപണത്തെയല്ലാ ഗുണത്തേയാണു് പ്രധാനമായി ഗണിച്ചിട്ടുള്ളതു്. ഹരിദാസനും ഈ മിത്രവും ദിവസം പ്രതി ഒരുമിച്ചിരുന്നു സല്ലപിക്കുക സാധാരണമായിരുന്നു. ഹരിദാസൻ മരിച്ചിട്ടു രണ്ടു കൊല്ലം കഴിഞ്ഞപ്പോഴേക്കു ഈ സുഹൃത്തും കഥാവശേഷനായി. ഈ

യാൾ മരിക്കുമ്പോൾ ഈയാളുടെ ഏകചക്രനായ ഹേമചന്ദ്രൻ കല്ലുതാപട്ടണത്തിൽ കാളേജ് വിദ്യാർത്ഥിയായി പാർക്കുകയായിരുന്നു. പിതൃമരണത്താൽ വിദ്യാഭ്യാസം നിർത്തിവെച്ച് ആ ചെറുപ്പക്കാരൻ കടുംബകാര്യത്തിൽ ഏർപ്പെട്ടു. ബിന്ദുവും ഈ ഹേമചന്ദ്രനും ബാല്യംമുതലേക്കു ചങ്ങാതികളാണ്. ആ സ്നേഹംകൊണ്ടും, തന്റെ പിതൃസുഹൃത്തിന്റെ പുത്രിയാണെന്ന ബന്ധംകൊണ്ടും, അവളുടെ അനാഥത്വത്തിലുണ്ടായ അനുതാപംകൊണ്ടും, ഉദാരവൃത്തനായ ഹേമചന്ദ്രൻ അവളെ വിവാഹംചെയ്യുവാൻ സപഥം നിശ്ചയിച്ചു.

വെട്ടെണ്ണണ്ടായ സ്വർഗ്ഗപ്രാപ്തിപോലെ അംബിക ആനന്ദഗന്ധയായി. എന്നാൽ, ഒരു ദരിദ്രകന്യകയെ ഹേമചന്ദ്രൻ വേൾക്കുന്നകാര്യത്തിൽ ബന്ധുജനം ആക്ഷേപിക്കുകയാണു ചെയ്തത് അംബികയുടെ ദീനാവസ്ഥ കണ്ടു അനുനന്ദാസം ഇനിയും ആ സ്വദിക്കാമെന്നു വിചാരിച്ചിരുന്നവർ നിരാശരായി. തനിക്കു വല്ല ചുമതലയുമുണ്ടെങ്കിൽ അത് ഇങ്ങനെ ഒഴിഞ്ഞുവല്ലോ എന്ന് അംബാലികമാത്രം ഇതിൽ സന്തോഷിച്ചു.

ബന്ധുജനവിരോധത്തെ പരിഗണിക്കാതെ, സൗഹൃദത്തേയും ദീനാനുകമ്പയേയും പുരസ്കരിച്ചുകൊണ്ട് ഹേമചന്ദ്രൻ ബിന്ദുവിനെ യഥാവിധി വിവാഹം ചെയ്തു. അക്കൊല്ലത്തിൽതന്നെ ഉമയ്ക്കും വിവാഹം നടന്നു. അവർക്കിരുവർക്കും അന്നു പന്ത്രണ്ടു വയസ്സേ ആയിട്ടുള്ളൂ.

ഹേമചന്ദ്രനുമായി ബന്ധുത്വമുണ്ടായപ്പോൾ സുധയുടെ വിവാഹകാര്യത്തിൽ അംബികയ്ക്ക് അധികം

പ്രയത്നം വേണ്ടിവന്നില്ല. സുധയ്ക്കു പത്തുവയസ്സായപ്പോൾ, അതേ പ്രായത്തിലുള്ള ഒരു ബാധന് അവളെ വിവാഹം ചെയ്തു കൊടുത്തു.

അംബിക കൃതാർത്ഥയായി. തന്റെ രണ്ടുപുത്രികളും സനാഥരായതിൽ താൻ സവിശേഷം അനുഗ്രഹീതയാണെന്ന് അവൾ അഭിമാനിച്ചു. ആ സംതൃപ്തിയോടുകൂടി ആവിധവ ഏതാനും മാസം വാണതിൽ പിന്നെ അനായാസേന മൃത്യുവശഗയായി.

അമ്മ മരിച്ചപ്പോൾ ബിന്ദുവും സുധയും അവരവരുടെ ഭർത്തൃഗൃഹത്തിലേയ്ക്കു പിരിഞ്ഞു. ഭർത്താവിനെ ഭക്തിപൂർവ്വം സേവിച്ചുകൊണ്ടു ഗൃഹദീപയായി ബിന്ദു പരിശോഭിച്ചു.

എന്നാൽ സുധയുടെ ജീവിതം ദുർഗ്ഗതിയിലേക്കാണ് തിരിഞ്ഞത്. രണ്ടുകൊല്ലത്തേക്കു മാത്രമേ അവൾക്കു സുഖംഗലയായി വാഴുവാൻ കഴിഞ്ഞുള്ളൂ. പന്ത്രണ്ടാമത്തെ വയസ്സിൽ ഹതവിധിയാൽ അവൾ വീട് പാലായി. എന്താണ് ഈ വൈധവ്യമെന്ന് ആ ബാലികയ്ക്ക് അറിയാവതായില്ല. വിവാഹബന്ധം എന്താണെന്നും അവൾ അന്ന് അറിഞ്ഞിട്ടുള്ളതല്ല. ഭർത്താവു മരിച്ചതിൽ പിന്നെ അവളുടെ പാർപ്പ് ബിന്ദുവിന്റെ കയ്യിലായി. അവൾക്ക് എപ്പോഴും കളിയും ചിരിയുമല്ലാതെ ശോകത്തെപ്പറ്റി വിചാരം പോലുമുണ്ടായില്ല.

ഒരുമിച്ചു വളർന്നുവന്ന ഉമയും കാളിയും ബിന്ദുവും ഇപ്പോൾ വേർപ്പെട്ടു പാർക്കുമാറായിക്കിഴും അവരുടെ ബാല്യസ്മരണം കുറവേതും കൂടാതെ വളർന്നുവന്നു.

3

അസ്സമിച്ചു ഏടുപത്തുനാഴികയായിട്ടും സുധയുടെ ഏട്ടനായ ഹേമചന്ദ്രൻ തിരിച്ചെത്തിയില്ല. അവൾ വളരെനേരം കാത്തുകാത്തിരുന്നു മുഷിഞ്ഞു തനിയെ നിദ്രാധീനയായി. കുട്ടികളും ഉറക്കമായി.

ഹേമചന്ദ്രൻ വരുമ്പോഴേക്കും പത്തുമണി കഴിഞ്ഞു. നേരം വൈകിയതുകൊണ്ട്, പിന്നീടൊന്നും വിളംമ്പിക്കാതെ അയാൾ ഉണിനിന്നു. ഭർത്താവിന്റെ പ്രിയംപോലെ ആഹാരപദാർത്ഥങ്ങളെല്ലാം ബിന്ദു തയ്യാറാക്കിവെച്ചിട്ടുണ്ട്. അവ ഒന്നൊന്നായി വിളംമ്പിക്കാത്തു് അരികെ നിന്നുകൊണ്ട്, “പോയകാര്യം എങ്ങനെയായി?” എന്നു ചോദ്യത്തോടെ അവൾ സംഭാഷണത്തിൽ പ്രവേശിച്ചു.

“നിങ്ങളുടെ ഭൂവസ്തു വീണ്ടുകിട്ടണമെങ്കിൽ കോടതിയിൽ ചെല്ലാതെ കഴികയില്ലെന്നാണ് വകീൽ പറയുന്നത്.”

“എന്നാൽ ആ സ്വത്തു ഞങ്ങൾക്കു വേണ്ട. എന്റെ ഇളയപ്പുറൻപേരിൽ കേസുകൊടുക്കുക ഞാൻ ഒരിക്കലും ചെയ്യില്ല. അപ്പുറൻ മരിച്ചതിൽ പിന്നെ ഞങ്ങളെ പോറ്റിവളർത്തിയതു് അദ്ദേഹമാണ് അമ്മ മരിക്കയാലുള്ള ദുഃഖം ചെറിയമ്മ ഉള്ളതുകൊണ്ടാണ് ഞങ്ങൾ അത്ര അനുഭവിക്കാത്തതു് അവരോടു പിണങ്ങിട്ടു് എന്തുപാലുണ്ടാകുന്നതായാലും അതു ഞങ്ങൾക്കു വേണ്ട.”

“നിന്റെ ഇളയപ്പുനം ചെറിയമ്മയും നിങ്ങൾക്കുവേണ്ടി എന്തൊക്കെയാണു ചെയ്തിട്ടുള്ളതെന്ന് എനിക്കു നല്ലവണ്ണം അറിയാം. നാവുകൊണ്ടല്ലാതെ കൈകൊണ്ടു യാതൊരു ഗുണവും നിങ്ങൾക്ക് അവരിൽനിന്ന് ഉണ്ടായിട്ടില്ല. അതെല്ലാം എന്തിന്നിപ്പോൾ പറയുന്നു? കോടതിയിൽ കയറാതെ കഴിയുമെങ്കിൽ അതു തന്നെയാണു് എനിക്കു ഇഷ്ടം.”

“നല്ലമനസ്സോടുകൂടി അദ്ദേഹം ആ സ്വത്തു് നമുക്കു വിട്ടുതരികയാണെങ്കിൽ ആവട്ടെ. അല്ലെങ്കിൽ അതു് അദ്ദേഹംതന്നെ അനുഭവിക്കട്ടെ. അങ്ങേയ്ക്കുള്ള ഈ സ്വത്തു് ചക്രവർത്തിക്കുള്ളതിനേക്കാൾ പെരുതായിട്ടാണു് ഞാൻ കരുതുന്നതു്. ഇതിനു കുറവൊന്നു മില്ലാതിരുന്നാൽ മതി.”

“നിന്റെ ശീലഗുണംകൊണ്ടു നിനക്കു് അങ്ങനെ തോന്നുന്നതാണു്. ഈ ചുരുങ്ങിയ മുതലുകൊണ്ടു് എന്റെ ഭാര്യയെ ഇങ്ങനെ കഷ്ടപ്പെടുത്തേണ്ടിവരുന്നതിൽ എനിക്കു സങ്കടപ്പെടാതിരിക്കുവാൻ കഴിയുന്നില്ല. ഈ ദാരിദ്ര്യത്തിൽ എത്ര കാലമാണാവോ ദൈവം എന്നെ കഷ്ടപ്പെടുത്തുക?”

ഭർത്താവിന്റെ ഈ ദീനസ്വരം കേട്ടപ്പോൾ ബിന്ദുവിന്റെ മനസ്സിനു വാട്ടമുണ്ടായി, എങ്കിലും, അവൾ അതു പറഞ്ഞുകാണിച്ചില്ല.

എനിക്കോ അങ്ങേയ്ക്കോ എന്തൊരു ദാരിദ്ര്യമാണു് ഇപ്പോഴുള്ളതു്? എനിക്കു കിട്ടിയ അക്ഷയപാത്രമാണല്ലോ അങ്ങയുടെ ഈ സ്വത്തു്. എനിക്കുള്ളിടത്തോളം സംപ്രീതി മഹാരാജന്മാക്കുപോലുമുണ്ടോ?

അങ്ങയുടെ മുഖം പ്രസന്നമാണെങ്കിൽ അതുതന്നെയാണ് എന്റെ നിധി.”

ഇങ്ങനെ അവൾ പ്രിയവാക്കുകൾ പറയുന്നതിന്നിടയ്ക്കു ഹോമചന്ദ്രൻ ഉഴണ കഴിഞ്ഞു. “രാജാവിനുപോലും സുദുർല്ലഭംതന്നെയാണ് ഈ പദാർത്ഥങ്ങൾ” എന്ന് അയാൾ അവൾ വിളമ്പിക്കൊടുത്ത ഓരോ കൂട്ടാനേയും പ്രശംസിക്കുകയുണ്ടായി. അനന്തരം അവൾ ഭർത്താവിനു വെററില മുരട്ടിക്കൊടുത്തുകൊണ്ടു കുടുംബവിഷയമായ സംഭാഷണത്തിലേക്കു വീണ്ടും തിരിഞ്ഞു.

“ഇളയപ്പുറനെ നേരിൽ ചെന്നുകണ്ടു് അങ്ങേയ്ക്കു ഇക്കാര്യത്തെക്കുറിച്ചു സംസാരിച്ചുകൂടെയോ?”

അതും ഞാൻ ചെയ്തുകൊണ്ടിരുന്നില്ലല്ലോ. ആ ഭൂമി പലകാലമായി തന്റെ കൈവശമാണെന്നും താനാണു നികുതികൊടുത്തുവരുന്നതെന്നും ഇനി അതു താൻ ഒഴിഞ്ഞുതരികയില്ലെന്നും അദ്ദേഹം വാദിക്കുന്നതു കേൾക്കുമ്പോൾ എനിക്കു ദേഷ്യമാണുണ്ടാകുന്നത് നാം ചെന്നു യാചിക്കുന്നതുപോലെയാണ് അദ്ദേഹത്തിന്റെ ഭാവം. ‘ബിന്ദുവും സുധയും ഏന്റെ വീട്ടിൽ വളന്നിട്ടുള്ള കുട്ടികളാകയാൽ അവർക്കുവേണ്ടി ഞാൻ വല്ലതുമല്ലം തന്നേക്കാം’, എന്നാണ് അദ്ദേഹം അന്നു പറഞ്ഞതു്.”

“ആ വല്ലതുമല്ലം നമുക്കു കിട്ടിയാൽ മതി. അദ്ദേഹം സർക്കാരുദ്യോഗസ്ഥനും പണക്കാരനുമല്ലേ? അദ്ദേഹത്തോടു വ്യവഹാരത്തിനിറങ്ങിയാൽ എല്ലാം കൊണ്ടും നമുക്കാണ് ദോഷമുണ്ടാകുക. കേസ്സിൽ

ജയമുണ്ടായാൽതന്നെയും അതിനുവേണ്ടിവരുന്ന പണ
ച്ചെലവു നമുക്കു താങ്ങാവതല്ല. തോല്ക്കുകയാണെങ്കിൽ
നാം നിശ്ചിതകളാകയും ചെയ്യും. തമ്മനത്തേതോ
അതുവാങ്ങി നാം അടങ്ങിയിരിക്കുകയാണെന്ന് നമ്മുടെ
സ്ഥിതിക്കു നല്ലതു്. ഇനി അങ്ങയുടെ ഇഷ്ടപോലെ.”

വ്യവഹാരത്തിനിറങ്ങിയാൽ നഷ്ടവും കുഷ്ടവും വ
ളരെയധികം വേണ്ടിവരുമെന്ന്. ഹേമചന്ദ്രനും അറി
യാം. ധരണീധരന്റെ ധിക്കാരത്തെ ഓർത്തു് അയാ
ളുടെ മനസ്സു കോപകലുഷമായെന്നേയുള്ളു. വിക്രമ
മല്ല ശമമാണു കാലോചിതാമനു ഭായ്യയിൽനിന്നു
വീണ്ടും വീണ്ടും കേട്ടപ്പോൾ അയാൾ അടങ്ങി.

“എന്നാൽ, നിന്റെ ഇളയപ്പുനെ ഞാൻ ഒരിക്കൽ
ശ്രുടിയും കണ്ടേക്കാം. അദ്ദേഹം ഇപ്പോൾ ഇവിടെ
ഉള്ളതുകൊണ്ടു നാളെത്തന്നെ ഞാൻ കാണാം. വഴക്കു
കൂടാതെ നിന്റെ ഇഷ്ടപോലെ ഇക്കാര്യം കലാശി
പ്പിക്കയും ചെയ്തേക്കാം.”

ഇതു കേട്ടപ്പോൾ ബിന്ദുവിനു സംതൃപ്തിയുണ്ടാ
യി. ധനനഷ്ടത്തിലല്ലാ, സ്നേഹനഷ്ടത്തിലാണെന്ന് അവൾ
ക്കു പേടി. അവൾ ഭർത്താവിന്നു കിടക്കു വിരിച്ചു
കൊടുത്തു, അരികെ ഇരുന്നു പിന്നെയും കുറച്ചുനേരം
സംസാരിച്ചതിൽപ്പിന്നെയാണെന്ന് ഉണ്ണുവാൻ പോയതു്.

മേമചന്ദ്രൻ ധരണീധരനെ കാണുവാനായി അടുത്ത സായാഹ്നത്തിൽ അങ്ങോട്ടുചെന്നു. കച്ചേരി ഞൊഴിവുകാലമാകയാൽ ഏതാനും ദിവത്തെ വിശ്രമത്തിനായിട്ട് ആ ഉദ്യോഗസ്ഥൻ സ്വഗൃഹത്തിൽ വന്നിരിക്കയാണപ്പോൾ. അദ്ദേഹം പുറത്തുളത്തിൽ സ്നേഹിതന്മാരുമായി വിനോദിച്ചുകൊണ്ടിരിക്കവേ മേമചന്ദ്രൻ അരികെ ചെന്നു് അഭിവാദ്യം ചെയ്തതിൽപ്പിന്നെ അനുജന്തപ്രകാരം നാലുകെട്ടിലേക്കു പോയി. പ്രഭുപതിയും ഗുണവതിയുമായ അംബാലിക ഈ ബന്ധുവായ യുവാവിനെ പുത്രനിർവ്വിശേഷം ആദരിച്ചു.

“മേമചന്ദ്രനെ ഈയിടെ ഇങ്ങോട്ടൊന്നും കാണാനേയില്ലല്ലോ. ഞങ്ങളെയൊക്കെ നീ ഇത്രവേഗം മറന്നുവോ?”

“നിങ്ങളുടെ വർത്തമാനം ഞങ്ങൾ എപ്പോഴും അറിയുകയും പറകയും ചെയ്തു കൊണ്ടാണിരിക്കുന്നതു്. ഞങ്ങൾ പാവങ്ങളാണല്ലോ. രാവു പകലും ജോലി ചെയ്തുകഴിയേണ്ട ഞങ്ങൾക്കു വേറെ കാര്യത്തിന്നൊന്നിനും ഒഴിവുകിട്ടുന്നില്ല. ഉമ ഇവിടെ വന്നിട്ടുണ്ടെന്നുകേട്ടു മുതൽക്കു് ബിന്ദുവിനു് ഇങ്ങോട്ടു വരുവാൻ തിടുക്കമായിരിക്കുമാണു്. എന്നാൽ വീട്ടുജോലി മുഴുവൻ അവൾ തന്നെ വേണമല്ലോ ചെയ്യുവാൻ. അതിനുപുറമേ, ചെറിയ കുട്ടിക്കു ഇപ്പോൾ സുഖക്കേടാണു്. പക്ഷേ

ഉമ അവളുടെ ചങ്ങാതിയേയും കുട്ടികളേയും കാണുവാൻ അങ്ങോട്ടു വരുമെന്നു ഞങ്ങൾ വിചാരിച്ചു.”

“ഉമയ്ക്കു ഇനി വല്ലെടുത്തൊക്കെ ചെയ്യുവാൻ പാടുണ്ടോ? അവളെ വിവാഹം ചെയ്തുകൊടുത്തിരിക്കുന്ന ആ കുടുംബക്കാരുടെ പ്രാവേമെല്ലാം നിനക്കു് അറിഞ്ഞുകൂടെയോ? ധനേശ്വരദിവാന്റെ കുടുംബമാണതു്.”

“അമ്മേ, അതെല്ലാം ഞാൻ അറിഞ്ഞിട്ടുള്ളതാണ്ല്ലോ.”

“ആ കുടുംബക്കാരെപ്പറ്റി അറിയാത്തവർ ഈ ലോകത്തിൽ ആരുണ്ടു്? ധനപുരിയിലെ ആ പ്രഭുക്കുടുംബത്തിലെ സ്ത്രീകൾ പുറത്തേക്കും വെല്ലുകയില്ല. ഉമയെ അവർ കൊല്ലത്തിലൊരിക്കൽ മാത്രമേ ഇങ്ങോട്ടുപോലും അയയ്ക്കാറുള്ളു. അതിന്നുതന്നെയും ഞങ്ങൾക്കു് എത്ര നിർബ്ബന്ധിക്കേണ്ടിവരുന്നു. രണ്ടാഴ്ചയ്ക്കുള്ളിൽ തിരിച്ചുവരേണമെന്നു് പ്രത്യേകം പറഞ്ഞിട്ടാണ് അവർ അവളെ അയച്ചിരിക്കുന്നതു്.”

“എന്നാൽ ഉമയെ കാണുവാൻ ബിന്ദുവിനെയും കുട്ടികളേയും ഞാൻ ഇങ്ങോട്ടയയ്ക്കാം.”

“അതേ, നീ അതാണു ചെയ്യേണ്ടതു്. ബിന്ദു എന്റെ മകളാണ്. അവളുടെ അച്ഛൻ മരിച്ചതിൽ പിന്നെ അവളെ ഞാനാണ് വളർത്തിയതു്. അവൾ പാവമാണ്. ആരോടുമൊന്നും മിണ്ടുകയില്ല. വിശക്കുന്നുവെന്നുപോലും അവൾ പറയില്ല. ചോദിച്ചുവെന്നു മെക്കിലും തുണിപ്പണമെക്കിലും ഞാൻ വിളിച്ചുകൊടുക്കണം. അവൾ ഇവിടത്തെ കുട്ടിയാണ്. അവൾക്കു എപ്പോഴും ഇവിടെ വരാം. എന്നും ഇവിടെ പാക്കാം.

അനന്തരം അംബാലികയുടെ സംഭാഷണം അവിടെ കൊല്ലംതോറും ആഘോഷിക്കാറുള്ള സരസ്വതിപൂജയിലേക്കു തിരിഞ്ഞു. പിന്നെ ഉമയുടെ ഭർത്തൃകുടുംബത്തെക്കുറിച്ചു വീണ്ടും പ്രസ്താവമായി. ഇങ്ങിനെ സ്വകുടുംബത്തിന്റെയും ഉമയുടെ ഭർത്തൃകുടുംബത്തിന്റെയും പ്രഭാവത്തെപ്പറ്റി ആ സ്രുതി പെരുക്കിപ്പെരുക്കിപ്പറഞ്ഞുതുടങ്ങിയപ്പോൾ, താൻ എത്രയോ പ്രാവശ്യംകേട്ടു കഴിഞ്ഞിട്ടുള്ള ആ വർത്തമാനങ്ങളാൽ ഹേമചന്ദ്രൻ തുലോം മുഷിഞ്ഞു. എങ്കിലും അതു ഭാവികാതെ, ഇടയ്ക്കിടെ ഒന്നു മൂണ്ടു കൊടുക്കുമാത്രം ചെയ്ത് അയാൾ വേറെയോരോ വിചാരങ്ങളിലേക്കു മനസ്സു ചെലുത്തി. ഈ കഷ്ടപ്പാട് ഒന്നരണ്ടു മണിക്കൂർ നേരം അനുഭവിച്ചപ്പോഴേക്കും അടുത്ത മുറിയിൽനിന്ന് നൂപുരശിഞ്ജിതം കേൾക്കാൻ വന്നതിനാൽ ഹേമചന്ദ്രനു മോചനം കിട്ടി.

അംബാലികയുടെ പുത്രിയായ ഉമ ആ മുറിയിൽ മന്ദമന്ദം പ്രവേശിച്ചു. ദിവ്യരൂപവതിയും സർവ്വംഗഭൂഷിതയുമായ ആ യുവതിയെ ആ സുവർണ്ണരത്നപ്രഭയിൽക്കൂടി ഹേമചന്ദ്രൻ ഒന്നുനോക്കി. വിത്തസമ്പത്തും രൂപസമ്പത്തും ഇത്ര സമൃദ്ധമായി സമ്മേളിച്ചു കാണുക സുദുർല്ലഭംതന്നെ.

ഹേമചന്ദ്രനെ കണ്ടതിൽ തന്റെ മനസ്സിൽ അദ്യാജയായി വളന്ന് ആമോദത്തെ നോക്കാലും വാക്കാലും കാണിച്ചുകൊണ്ട് അവൾ കശലപ്രശ്നം ചെയ്തു. ബിന്ദുവിനും കുട്ടികൾക്കും കശലമല്ലെ എന്ന് അവൾ പ്രത്യേകപ്രത്യേകം ചോദിച്ചു. അപ്പോൾ അവളുടെ

നിസർഗ്ഗമയമായുളവായ രാഗത്താൽ ഹേമചന്ദ്രൻ സംപ്രീതനായി. താൻ വന്നിട്ട് ഇത്രയുനോളായിട്ടും ഹേമചന്ദ്രനാവട്ടെ, ബിന്ദുവാകട്ടെ ഇങ്ങോട്ടു വരാതിരുന്നതിൽ തനിക്കുണ്ടായിട്ടുള്ള പരിഭവത്തേയും അവൾ വെളിപ്പെടുത്തി. ഏട്ടൻ, ഏട്ടൻ എന്ന് അവൾ അകളുക്കുന്നേപ്പോലത്തോടെ വിളിക്കുന്നത് ഹേമചന്ദ്രന്റെ കണ്ണങ്ങൾക്ക് അമൃതധാരയാകുകയും ചെയ്തു.

“നീ ഇവിടെ വന്നിട്ടുണ്ടെന്നു കേട്ടതിൽപിന്നെ ബിന്ദു. ഭിഷസന ഇങ്ങോട്ടു പുറപ്പെട്ടുകൊണ്ടാണിരിക്കുന്നത് അവൾക്കു വീട്ടുജോലികൾ ഒഴിഞ്ഞിട്ടുള്ള നേരമേയില്ല. എനിക്കു വീട്ടിലിരുന്നു വിശ്രമിക്കുവാനും നേരം കിട്ടാറില്ല. വിശേഷിച്ചു കുറച്ചുനാളായി ചെറിയകുട്ടിക്കു സുഖക്കേടായിരുന്നു. ഇന്നലെ മുതൽ അല്പം ആശ്വാസം കാണുന്നുണ്ട് നാളെ നിശ്ചയമായും ബിന്ദുവും കുട്ടികളും ഇങ്ങോട്ടു വരും—” എന്നു ഹേമചന്ദ്രൻ പറഞ്ഞപ്പോൾ അടുത്തനാൾ തനിക്കു മഹോത്സവമാണെന്ന് ഉമ സന്തോഷിച്ചു.

“കുട്ടിക്കാലംമുതൽ ഞാനും ബിന്ദുവും തമ്മിൽ ഒരിക്കലും വേർപെടാതെയാണു് വളർന്നിട്ടുള്ളതു് അവൾക്കു് എന്നിലും, എനിക്കു് അവളിലുമുള്ള സ്നേഹം ഞങ്ങൾക്കിരുവർക്കും മാത്രമെ അറിഞ്ഞുകൂട്ടൂ. ഞങ്ങൾ ഇപ്പോൾ ദേഹംകൊണ്ടുമാത്രമെ വേർപെട്ടിട്ടുള്ളവെനാനാണു് എന്റെ വിചാരം.”

“അവളുടെ വിചാരവും അങ്ങിനെതന്നെ. നിന്നെക്കുറിച്ചുള്ള വർത്തമാനം അവൾക്കു് എത്രയെത്ര പറഞ്ഞാലും മതിയാകാറില്ല. കുട്ടിക്കു സുഖക്കേടല്ലാ

യിരുന്നവെങ്കിൽ ഇതിനു മുമ്പുതന്നെ അവൾ ഇങ്ങോട്ടു പോരുമായിരുന്നു.”

“ആട്ടേ, നാളെയെങ്കിലും അവൾ വരുമല്ലോ ഏട്ടൻ ഇവിടെ വന്നിട്ടു്നരം. കേരെയായല്ലോ? അല്ല പലമാരും കഴിക്കേണ്ടതോ? ഞാൻതന്നെ വിളമ്പിത്തരാം” എന്നു പറഞ്ഞു് ഉമ അതിലേക്കു തിരിഞ്ഞു.

വെള്ളിക്കിണങ്ങളിൽ പലപല പലഹാരങ്ങൾ ഹേമചന്ദ്രന്റെ മുമ്പിൽ നിരന്നു. മഹാർഹങ്ങായ ആ പാത്രങ്ങളും, ഭക്ഷ്യങ്ങളും അയാളെ വിസ്മിതനാക്കി. ഉമയുടെ സ്നേഹപൂർവ്വമായ ചേഷ്ടകളും പ്രിയകരമായ വാക്കുകളുമാണു് അയാളെ അധികം സന്തോഷിപ്പിച്ചതു്. വിത്തസമൃദ്ധിയുടെയും, രൂപതേജസ്സിന്റെയും ഇടയിൽ ശീലസമുൽക്കർഷം ഇത്രയുമുണ്ടാകുമെന്തു് അയാൾ വിചാരിച്ചുതല്ല. അച്ഛന്റെ ഉദ്യോഗഗർവ്വമോ, ഭർതൃകുടുംബത്തിന്റെ വിത്തഗർവ്വമോ ഉമയെ ബാധിച്ചിട്ടില്ലാത്തതു കണ്ടു് ഹേമചന്ദ്രനു് അത്ഭുതമാണുണ്ടായതു്.

ഉമയുടെ അപ്രതിമസൗന്ദര്യംകൊണ്ടാണു മഹാലൂകുടുംബത്തിലെ വധുവാകുവാൻ ഉമയ്ക്കു കഴിഞ്ഞതു് രൂപംകൊണ്ടും വിത്തംകൊണ്ടും അവൾ ഏറ്റവും ഉയന്നു നിൽക്കുന്നു. ശീലംകൊണ്ടും അവൾ പ്രശസ്തയാണെന്നു് ഹേമചന്ദ്രൻ കണ്ടു. സുഖംകൊണ്ടു് അവളുടെ അവസ്ഥ എന്താണെന്നുമാത്രമേ ഇനി അറിയേണ്ടതുളളു. ഭർതൃകുടുംബത്തെപറ്റി ഹേമചന്ദ്രൻ ചിലതുചോദിച്ചപ്പോൾ മനസ്സുതുറന്നുകൊണ്ടല്ല അവ

ളിൽനിന്നു റാക്കുകൾ പുറപ്പെടുവിക്കുകയുണ്ടായത്. അക്കാലത്തു അദ്ദേഹം മനസ്സിൽ എന്തോ മുട്ടലുള്ളതു പോലെ അയാൾക്കു തോന്നി. അപ്പോൾ അയാൾ അദ്ദേഹം മുഖത്തേക്കു അനുകമ്പയോടെ ഒന്നു സൂക്ഷിച്ചുനോക്കി. ഉടനെ ആ ആയതലോചനങ്ങൾ അല്പം ബാഷ്പകല്പിച്ചിരുന്നതുപോലെ അയാൾക്കു കാണാവുന്നില്ല. പിന്നെ ആ വിഷയത്തെക്കുറിച്ച് അയാൾ യാതൊന്നും സംസാരിച്ചില്ല.

5

ഉമയാലും അംബാലികയാലും സാദരം സൽകൃതനായതിൽപ്പിന്നെ ഹേമചന്ദ്രൻ പുറത്തുളളതിൽനിന്നു ധരണീധരനേക്കണ്ടു് കാര്യങ്ങളെല്ലാം അദ്ദേഹത്തിന്റെ പ്രിയംപോലെ നിശ്ചയിച്ചു് സ്വഗൃഹത്തിൽ മടങ്ങിയെത്തുമ്പോഴേക്കും നേരം പത്തുമണി കഴിഞ്ഞു. “ഉമയുടെ സൗന്ദര്യത്തിൽ മയങ്ങി ഇനിയിങ്ങോട്ടുണ്ടാകയില്ലയോ എന്നു ഞാൻ വല്ലാതെ പേടിച്ചുപോയി!” എന്നു കളിവാക്കുകയുണ്ടായി. “ബിന്ദു, അയാളെ എതിരേറാതെ “ധനവും സൗന്ദര്യവും അവിടെ ധാരാളമായുണ്ടെങ്കിലും, സുഖത്തിനു് എനിക്ക് ഇങ്ങോട്ടുതന്നെ പോരേണ്ടിവന്നു” എന്നു ചിരിച്ചു പറഞ്ഞുകൊണ്ടു് അയാൾ അകത്തേയ്ക്കു കയറി.

ഉടനെ, ദർശനീയനായ ഒരു യുവാവു് തന്റെ മുമ്പിൽ വന്നു് അഭിവാദ്യം ചെയ്തു നില്ക്കുന്നതു് ഹേമചന്ദ്രൻ കണ്ടു. ആളെ അറിയാതെ അയാൾ അല്പം സന്ദേ

മിച്ചുകൊണ്ടു നില്പായി. ബിന്ദു ഇതു കണ്ടു ചിരിച്ചു. ഹേമചന്ദ്രൻ ആ യുവാവിനെ രണ്ടുനാലുവട്ടം എടുത്തെടുത്തുനോക്കിയപ്പോഴേക്കും ആളെ മനസ്സിലായി.

“ശരച്ചന്ദ്രനല്ലേ നീ? നിന്റെ മീശയും വേഷവും കണ്ട് ആരോ എന്നു ഞാൻ അല്പം പകച്ചുപോയി. നിന്നെ ഞാൻ കണ്ടിട്ടു പത്തുകൊല്ലത്തോളമായിരിക്കുന്നു. നീ എപ്പോഴാണു കല്ക്കട്ടായിൽനിന്നു വന്നത്?”

കാളിയുടെ സഹോദരനാണ് ഈ യുവാവ് കല്ക്കട്ടയിൽ കാളേജുവിദ്യാഭ്യാസം ചെയ്തുവരികയാണ്. അല്പം മരിച്ചപ്പോൾ ശരച്ചന്ദ്രൻ അമ്മയോടൊന്നിച്ചു വലുമാനത്തിൽ ചെന്നു സഹോദരിയുടെ ഭർത്തൃഗൃഹത്തിൽ പാതു്കൊണ്ടു കുറച്ചുകാലം അവിടെയാണു വിദ്യാഭ്യാസം നടത്തിയതു്. മടിക്കലേഷൻ പരീക്ഷയിൽ ജയിച്ചപ്പോൾ അയാൾ കല്ക്കട്ടയിൽ ചെന്നു കാളേജിൽ പ്രവേശിച്ചിരിക്കയാണ് മകൻ കല്ക്കട്ടയിലേക്കു പോയപ്പോൾ അമ്മ താലപ്പുഷ്പരത്തിൽ സ്വഗൃഹത്തിലേക്കു പോന്നു. ഇപ്പോൾ സൂര്യോദയം കാലമാകയാൽ അമ്മയെ കാണുവാനാണ് അയാൾ വന്നിരിക്കുന്നതു് പത്തുകൊല്ലത്തിനിപ്പുറം ഇപ്പോൾ ആദ്യമായിട്ടാണ്. സ്വദേശത്തേക്കു് അയാളുടെ വരവു് ഇത്രയും ദീർഘകാലം കൊണ്ടു് അയാളിലുണ്ടായ മാറ്റം ഹേമചന്ദ്രനെ അല്പം സംഭ്രമിപ്പിച്ചതു് അതുതമല്ലല്ലോ. കട്ടിക്കാലത്തു ബിന്ദുവിന്റെ കളച്ചെങ്ങാതികളിൽ ശരച്ചന്ദ്രനും ഉൾപ്പെടും. ഹേമചന്ദ്രനെ അയാൾ സൗഹൃദംകൊണ്ടും ബന്ധുത്വംകൊണ്ടും സ്വന്തംജ്യേഷ്ഠനെപ്പോലെയാണു കരുതിയിരിക്കുന്നതു് അതുകൊണ്ടു്

സ്വഗൃഹത്തിൽ എത്തിയ ഉടനെ ഇവരെ കാണുവാൻ അയാൾക്കു തിടുക്കമായി. സന്ധ്യയ്ക്കുമുമ്പേ അയാൾ ഈ വീട്ടിൽ വന്നിട്ടുണ്ട്. ഹേമചന്ദ്രനെ കാത്തുകൊണ്ടു ബിന്ദുവുമായി പണ്ടത്തെ കളിവർത്തമാനങ്ങൾ പറഞ്ഞുകൊണ്ടിരിക്കുകയായിരുന്നു.

തെളിഞ്ഞ ചന്ദ്രികയുള്ള രാവാണ് അന്ന് ഹേമചന്ദ്രൻ വരുംമുമ്പെത്തന്ന ശരശ്ചന്ദ്രന്റെ ഉറണു കഴിഞ്ഞിരിക്കുന്നു. പലഹാരങ്ങൾ അധികമായി അകത്താക്കിയിരിക്കുന്നതുകൊണ്ടു ഹേമചന്ദ്രൻ ഉറണുവേണമെന്നില്ല. ബിന്ദു, ഉറൺ കഴിച്ചുവന്ന് ഹേമചന്ദ്രനും ശരശ്ചന്ദ്രനുമായി നടന്നുകൊണ്ടിരുന്ന സംഭാഷണത്തിൽ പങ്കുകൊണ്ടു. ആ കോലായിൽ, ആ നിലാവൊളിയിൽ ഉറങ്ങിക്കിടക്കുന്ന സുധയുടെ ശിരസ്സു തന്റെ മടിയിൽ പതുക്കെ എടുത്തുവെച്ചുകൊണ്ടാണ് ബിന്ദു അവിടെ ഇരുന്നതു്.

ഹേമചന്ദ്രൻ:- ശരശ്ചന്ദ്ര, നീ ബി. എ. പരീക്ഷയിൽ ജയിച്ചുകഴിഞ്ഞാൽ പിന്നെയെന്താണു ഭാവം?

ശരശ്ചന്ദ്രൻ:- അമ്മ പറയുന്നതു് ഞാൻ വീട്ടുകാരും നോക്കിക്കൊണ്ടു് ഇവിടെത്തന്നെ പാർക്കണമെന്നാണ് അമ്മ ഇനിയുള്ള കാലം കാശിയിലാണത്രേ കഴിക്കുന്നതു് ഞാൻ കൽക്കട്ടായിലേയ്ക്കു പോകുമ്പോൾ അമ്മയെ കാശിയിലേക്കു കൂട്ടിക്കൊണ്ടു പോകുവാൻ ഏർപ്പാടുകളെല്ലാം ചെയ്തിട്ടുണ്ടു്.”

“അന്ത്യകാലം ആ പുണ്യക്ഷേത്രത്തിൽ ഭജിച്ചുകൊണ്ടു കഴിക്കുവാൻ ഭാഗ്യവാന്മാർക്കു സാധിക്കൂ. ആ ഭാഗ്യം നിന്റെ അമ്മയ്ക്കു നീ നിമിത്തം ഉണ്ടായിരൂ

നാനു നിനക്കു വലിയ പുണ്യമാണ്. നീ കൽക്കട്ടായിൽ ചെല്ലുമുമ്പെ നിന്റെ വൃദ്ധമാതാവിനെ കാശിയിൽ കൂട്ടിക്കൊണ്ടുപോയി പാർപ്പിക്കുവാൻ ഏർപ്പാടു ചെയ്ത വളരെ നന്നായി."

"നിങ്ങൾ എന്നും ഈ ഗ്രാമത്തിൽത്തന്നെ കഴിച്ചുകൂട്ടുവാനാണോ വിചാരിക്കുന്നത്? കല്ക്കട്ടാപട്ടണം ഇടയ്ക്കൊന്നു കാണുകപോലും വേണ്ടയോ? കൂടെക്കൂടെ സ്ഥലംമാറി പാർക്കുന്നതു മനസ്സിനും ദേഹത്തിനും നല്ലതാണ് പക്ഷേ, അടുത്ത കൊയ്ത്തുകാലംവരേക്കെങ്കിലും നിങ്ങൾക്ക് അവിടെവന്ന് എന്റെ അതിഥിയായി വിശ്രമിച്ചുകൂടെയോ?"

"ഞാൻ കൽക്കട്ടായിൽ വന്നിട്ടേന്താണൊരു കാര്യം?"

"ഈ കൃഷികൊണ്ടു് ഇക്കാലത്തു വലിയ ഗുണമൊന്നുമില്ല വല്ല ഉദ്യോഗത്തിലും പ്രവേശിക്കുവാൻ നോക്കുകയാണു നല്ലതു്. കൽക്കട്ടായിൽ വന്നു പാർക്കുന്നതായാൽ നിങ്ങൾക്ക് അതു സാധിച്ചേയ്ക്കും."

"എന്നെക്കാൾ എത്രയത്രയോ സമർത്ഥന്മാരായവർപോലും ഉദ്യോഗത്തിനായി തെണ്ടിത്തെണ്ടി നടന്നു നില്ക്കലും ഉഴലുന്ന ഇക്കാലത്തു് ഞാൻ അതിനു മോഹിക്കുന്നതു വെറുതെയാണു്."

"അങ്ങനെ നിങ്ങൾ വിചാരിക്കരുതു് നിങ്ങളുടെ വിദ്യാഭ്യാസവും നിങ്ങളുടെ ലോകജ്ഞാനവും കൽക്കട്ടായിൽ വന്നാൽ ഏറ്റവും ശോഭിക്കുമെന്നാണു് എന്റെ വിശ്വാസം. അഥവാ, ഉദ്യോഗമൊന്നും കിട്ടിയില്ലെങ്കിലും, പട്ടണത്തിൽ കുറച്ചുനാൾ പരിച

യിക്കുവാൻ കഴിഞ്ഞുവെന്നു ആ ഗുണമെങ്കിലും ഉണ്ടാകുമല്ലോ.”

“ബിന്ദുവിന്റെ ഇളയപ്പൻ എന്നെ വർദ്ധമാനത്തിലേയ്ക്കു ക്ഷണിച്ചിരിക്കുന്നു. നീ കൽക്കട്ടയിലേയ്ക്കും. ഈ ഒഴിവുകാലത്തെങ്ങാനും കുറച്ചുനാൾ മാറിത്താമസിച്ചാൽകൊള്ളാമെന്ന് എനിക്കു വിചാരമുണ്ട്. അതിനെപ്പറ്റി ഞാൻ വഴിയേ നിശ്ചയിച്ചു നിന്നെ അറിയിക്കാം.”

“ഇതിൽ ബിന്ദുവിന്റെ അഭിപ്രായമെന്താണ്,” എന്നു ശരശ്വരൻ അവളോടു ചോദിച്ചു.

“കൽക്കട്ടാപ്പട്ടണം കാണണമെന്ന് എനിക്കാഗ്രഹമില്ലായില്ല. അവിടെ താമസിക്കുന്നതിന് ഒരു പാടു പണച്ചെലവു വേണമെന്നു കേട്ടിട്ടുണ്ട്. അത് ഞങ്ങളെക്കൊണ്ട് ആകുമോ?”

“പണച്ചെലവിന്റെ കാര്യം അവരവരുടെ ഇഷ്ടം പോലെയാണ് എത്രവേണമെങ്കിലും പണം വാരിവിതരവാൻ അവിടെ പലതും കണ്ടേക്കും. ഏറ്റവും മുരങ്ങിയ ചെലവിൽ ജീവിക്കുവാനും അവിടെ കഴിയും. ഏതായാലും പണച്ചെലവിനെപ്പറ്റിയൊന്നും നിങ്ങൾ ആലോചിക്കേണ്ട. കുറച്ചുനാൾ എന്റെ അതിഥികളായി നിങ്ങൾക്കു് അവിടെവന്നു പാത്തുകൂടെയോ എന്നു ചോദിക്കുന്നുള്ളു.”

“ഞങ്ങൾ വന്നു നിന്റെ പീട്ടിൽ താമസിക്കുന്നതായാൽ നിന്റെ പഠിത്തത്തിന് അതു ദോഷമാണ്. കളിയും ചിരിയുമെല്ലാംവിട്ടു പുസ്തകവും കൈയുമായിരിക്കേണ്ട കാലമാണിപ്പോൾ.”

“തനിയെ താമസിച്ചു മുഷിയുമ്പോഴാണ് പഠി

ത്തത്തിൽ ഉത്സാഹം കുറയുക. മനസ്സിണങ്ങിയവർ ഒരുമിച്ചുണ്ടെങ്കിൽ, അപ്പോൾ ഉത്സാഹം കൂടും.”

“എപ്പോഴും എന്റെ അരികെ വന്നിരുന്നു നീ മുമ്പു വേലിചാടിയതും മാങ്ങാ കട്ടതുമെല്ലാം അപ്പോൾ ഉരുവിട്ടു തുടങ്ങുകയാണെങ്കിലോ?”

“ആ വർത്തമാനങ്ങൾ മനസ്സിൽനിന്നു കുറെ ഒഴിച്ചുകളഞ്ഞാൽ അത്രയ്ക്കും എന്റെ ഉള്ളിലേയ്ക്കു പാഠങ്ങൾ കയറിയേക്കും. നിന്റെ മാങ്ങാപ്പച്ചടി നാവിൽ തട്ടുമ്പോൾ കുറച്ചുകൂടിയും പാഠങ്ങൾ അകത്തേയ്ക്കിറങ്ങും.”

“അതിലേയ്ക്കു നിനക്കൊരാളെ അമ്മ ഏർപ്പാടു ചെയ്തിട്ടുണ്ടെന്നു കേട്ടുവല്ലോ?”

“അതെല്ലാം വെറും വിസ്സ്മിത്തം. കാളിയുടെ ഭ്രാന്താണതു്. വർദ്ധമാനത്തിലെ ഏതോ വീട്ടിൽ ഞാൻ വിവാഹം ചെയ്യേണമെന്നുവെച്ചു് അമ്മയെ അവൾ ഇവിടെ വന്നനാൾ മുതൽ നിർബ്ബന്ധിക്കുന്നു പോൽ. നടക്കാത്ത കാര്യമാണതു് ബിന്ദു, നീ ഇക്കാര്യം വിട്ടുകളഞ്ഞു് വേറെ വല്ലതും പറയൂ. ബി. എ. ജയിച്ചു വല്ല ഉദ്യോഗത്തിലും പ്രവേശിച്ചതിൽ പിന്നെയല്ലാതെ വിവാഹത്തെപ്പറ്റി ഞാൻ വിചാരിക്കുവോലും ചെയ്തയില്ല.”

“കഷ്ടം! ഞാൻ എന്റെ കാളിയെ കണ്ടിട്ടു മാസമെത്രയായി? നാളെ ഞാൻ ഉമയെ കാണുവാൻ ചെല്ലുന്നുണ്ടു്. കാളിയും അവിടെ നാളെ വരുമെങ്കിൽ, ഹാ, എത്ര സന്തോഷമാകും?”

അനന്തരം അവർ കാളിയുടെ വർദ്ധമാനത്തിലേയ്ക്കു തിരിഞ്ഞു. വലിയൊരു കൂട്ടുകടുംബത്തിലെ വധു

വായിട്ടാണ് അദ്ദേഹം പ്രവേശിച്ചിരിക്കുന്നത്. രോഗി
യാണു ഭർത്താവ് വയസ്സ് നാല്പതായിട്ടുണ്ട് ഭർത്തൃകുടും
ബന്ധിതരായ തീരെ അസ്വസ്ഥരായിട്ടാണ് കാലിയുടെ
ജീവിതം. അവളുടെ ഈ സ്ഥിതിയോർത്തു് അവർ
അനുതപിച്ചു.

അപ്പോഴേക്കും, നേരം പാതിരാവകയാൽ ശര
ച്ചന്ദ്രൻ സംഭാഷണം അവസാനിപ്പിച്ചു സ്വന്തം വീട്ടി
ലേക്കു മടങ്ങി. താൻറെ ചേച്ചി മുടിമടിയിൽ തലവെ
ച്ചുറങ്ങുന്ന സുഖ എന്തോ സുഖസ്വപ്നം കണ്ടു് ആ പൂനി
ലാവൊളിയിൽ പുഞ്ചിരിത്തൂർ കലശ്ശുകയാണപ്പോൾ.

മഹാനഭാവനായ ഹേമചന്ദ്രനേയും, ശീലസമ്പ
ന്നായ ബിന്ദുവിനേയും, നിർമ്മലാശയയായ സുധ
യേയും മനസ്സിൽ ധരിച്ചുകൊണ്ടാണു ശരച്ചന്ദ്രൻ വീട്ടി
ലേക്കു നടന്നതു് പരിപൂർണ്ണസ്നേഹം ഇത്ര നിഷ്കലങ്ക
മായി വിളയാടുന്ന മറ്റൊരു ഭവനം താൻ കണ്ടിട്ടി
ല്ലെന്നു് അയാൾക്കു തോന്നി.

6

നേരം പൂർണ്ണപ്പോഴേക്കും, ഹേമചന്ദ്രൻ സ്വകുടും
ബന്ധിതരുടെ ശരച്ചന്ദ്രനെ നാനിട്ടു കല്പിതയിലേക്കു ഹോ
കവാൻ നിശ്ചയിച്ചിരിക്കുന്നുവെന്നു എങ്ങിനെയോ
എങ്ങനെന്നോ കേട്ടു് ചുറ്റുമുള്ളവരെല്ലാം ഇളകിവ
ശായി. ബിന്ദുവിനെ കുഴങ്ങിയവരും ചോലയെ ആരാധി
ച്ചുവരുന്ന ആ ചില്ലറവീടുകളിലെ സ്ത്രീകൾ ഓരോരു
ത്തരായി വിധോഘോഷത്തോടെ അങ്ങു ചെന്നു കയറി
ത്തുടങ്ങി. ആദ്യംവന്നതു് ആ വീട്ടിലെ ഒരു കുടിയാന്റെ

ഭായ്യുമാണ് ദിവസേന രാവിലെ സൂര്യയുൾകൊള്ളുന്ന
 തയിർ കൊണ്ടുവന്ന് കൊടുത്താലേ അവൾക്കു തൃപ്തി
 യാകയുള്ളൂ. ആ വീട്ടുകാരെക്കൊണ്ടാണ് തങ്ങൾ
 ജീവിച്ചുപോരുന്നതെന്ന കൃതജ്ഞതയാൽ അവൾ
 ഇങ്ങിനെ ചെയ്യുന്നതു ബിന്ദു പലകറിതടുത്തുപറഞ്ഞി
 ടും നിന്നിട്ടില്ല. അന്ന് അവൾ തയിർകൊണ്ടുവന്നതു
 കണ്ണീരും കൈയ്യുമായിട്ടാണ്. അവൾ ശരശൂന്യനെ
 പിരാകിത്തുടങ്ങി. കൽക്കട്ടയിൽ പാർപ്പുവാൻ ചെല്ലു
 ന്നവർ കലംകെട്ട നീചരാണെന്നും, പട്ടണവാസികൾ
 ജാത്യാചാരഭ്രഷ്ടരാണെന്നുമാണ് അവളുടെ അഭിപ്രാ
 യം. പരമ്പരയാ പരിശുദ്ധമാണ് ബിന്ദുവിന്റെ കല
 മെന്നും, ഇഴഗ്രാമത്തിനു ദേവിയെപ്പോലെ പൂജ്യ
 യാണ് അവളെന്ന് അവളേയും ബിന്ദുവിനേയും വേർ
 ചെട്ടാൽ തന്റെ ജീവിതം ഇരുണ്ടുപോകുമെന്നും,
 അതുകൊണ്ട് അവൾ പട്ടണത്തിലേക്കു പോകരു
 തെന്നും അവൾ കരഞ്ഞുകൊണ്ടുപറഞ്ഞു. അവളെ
 സാന്ത്വനം ചെയ്തു അയയ്ക്കുവാൻ ബിന്ദുവിന്നു വളരെ
 ക്ലേശിക്കേണ്ടിവന്നു. പിന്നീട് ഒരു വിധവയുടെ വര
 വായി. അവൾ നഷ്ടപുത്രിയുമാണ്. രണ്ടുപതുക്ക
 ലെക്കൊണ്ടാണ് അവൾ ഉപജീവിക്കുന്നതു്. പഴയ
 വസ്രങ്ങളും കൊല്ലത്തോറും കുറച്ചുനല്ലും ബിന്ദു
 അവൾക്കു കൊടുക്കാറുണ്ട്. ചിലപ്പോൾ ബിന്ദുവീട്ടു
 ജോലികളിൽ സഹായത്തിനായി വിളിക്കുന്നത് ഇവ
 ലെയാണ്. കല്ലടയിലേക്കു പോകേണ്ടകാര്യം നിശ്ച
 യിച്ചിട്ടില്ലെന്നും, പോയാൽത്തന്നെയും കൊയ്ത്തുകാ
 ലത്തിനുമുമ്പു മടങ്ങിവരുമെന്നും പറഞ്ഞ് അവളേയും

അയച്ചു. പിന്നെ വന്നാൽ ഒരു വാ.തരോഗിയാണ്. ബിന്ദു.ഇടയ്ക്കിടെ കൊടുക്കാറുള്ള തൈലംകൊണ്ടാണ് രോഗം അധികം വർദ്ധിക്കാതെ അവൾ വീട്ടുജോലികൾ നടത്തിവരുന്നത് തന്റെ പ്രാണദാത്രിയായി അവൾ ബിന്ദുവിനെ ആരാധിക്കുന്നു. അവളെ ആശ്വസിപ്പിച്ചുയച്ചപ്പോഴേക്കും മരണാവസ്ഥ വന്നു. മൗനമായിരുന്ന അവളുടെ ഭർത്താവിനെ സുപഥത്തിൽ ചേർത്തത് ബിന്ദുവിന്റെ ശുചാർപ്രകാരം ഹോമചന്ദ്രനാണ് ആ നന്ദി അവൾക്ക് എപ്പോഴുമുണ്ട്

ഇങ്ങിനെ അന്നുമുഴുവൻ ബിന്ദുവിനു അയൽപക്കക്കാരികളിൽ വളരെപ്പേരെ സാന്ത്വനംചെയ്യേണ്ടിവന്നു. ആചാര്യന്മാരെ ആർക്കും ഉപകാരംചെയ്യുന്ന ദീനബന്ധുവാണ് ബിന്ദു. അതുകൊണ്ട്, ആ നാട്ടിലെ പാവങ്ങൾക്ക് അവിടത്തെ പ്രഭുജനനെന്നക്കാൾ ബിന്ദുവിനെയിണ ഭക്തി. ഉപദ്രവശാന്തിക്കോ, അന്തസ്സുകാണിക്കുവാനോ വേണ്ടി വല്ലതും എറിഞ്ഞുകൊടുക്കുന്നതിനേക്കാൾ, അന്തഃപത്തോടെ ഹൃദയചൂർവം ചെയ്യുന്ന ദയയാണ് സാധുജനത്തിന് ആശ്വാസപ്രദം. അതുകൊണ്ടാണ് വിത്തവതിയല്ലാത്ത ബിന്ദുവിന് ഇത്രവളരെ ആശ്രിതജനം ഉണ്ടായിവന്നത് മാനസികമാണ് ആ ആശ്രയഗതി.

7

അന്നു വൈകുന്നേരം ബിന്ദു.ഉമയെ കാണുവാനായി ഇളയമ്മയുടെ വീട്ടിലേക്കുപോയി. കാളിയും അവി

എത്തിട്ടുണ്ട് പലകൊല്ലങ്ങൾക്കിപ്പുറം ആ ബാല്യ സഖികൾ മുവരും അന്നാണ് ആദ്യമായി ഒരുമിച്ചു ചേർന്ന് വിധേയംകൊണ്ടു അവർ പരസ്പരമുള്ള സ്നേഹം വർദ്ധിച്ചിട്ടുള്ളതല്ലാതെ ഒട്ടുമേതും കുറഞ്ഞിട്ടില്ല. കഴിഞ്ഞകാലങ്ങളെപ്പറ്റി അവർ പ്രത്യേകം പ്രത്യേകം വളരെനേരം സംസാരിച്ചു. അതിൽ ഒരു ഭാഗം മാത്രമേ ഇവിടെ കാണിക്കേണ്ടതുള്ളൂ.

“എന്നെപ്പോലെ കാലിക്കും കൊല്ലത്തിലൊരിക്കലെയും ഇങ്ങോട്ടു വന്നുകൂടെയോ?” എന്ന് ഉമ ചോദിച്ചു.

“നിന്റെയും എന്റെയും സ്ഥിതി ഒരുപോലെയാകില്ലല്ലോ വീട്ടുജോലിയൊന്നും നിനക്കു ചെയ്യേണ്ടതില്ല. ഭൃത്യന്മാർ അവിടെ വേണ്ടുവോളമുണ്ട്. എനിക്കാവട്ടെ വീട്ടുജോലി ഒഴിഞ്ഞിട്ടുള്ള നേരമേയില്ല. വലുതായ ഒരു കുടുംബത്തിലാണ് ഞാൻ ചെന്നിരിക്കുന്നത്. അവിടെയും ഭൃത്യന്മാരുണ്ടെങ്കിലും അകത്തേക്കാളുമെല്ലാം ഞങ്ങൾ നോക്കേണമെന്നാണ് ഏർപ്പാട്.”

“നിന്റെ ഭർത്താവ് വലിയ പരിഷ്കാരിയാണെന്നല്ലോ ഞാൻ കേട്ടിട്ടുള്ളതു് ഉദ്യോഗസ്ഥന്മാരായ ഇംഗ്ലീഷുകാരുടാണത്രേ അദ്ദേഹത്തിനു എപ്പോഴും ഇടപാട്. അവിടെത്തെ എല്ലാ പൊതുക്കാര്യത്തിലും അദ്ദേഹം പ്രമാണിയാണെന്നും പറയുന്നു.”

“അതെ, അതെല്ലാം ശരിതന്നെയാണ് ആവഴിക്ക് അദ്ദേഹത്തിനുള്ള പണച്ചെലവു വളരെയധികമാണ്. എന്നാൽ ഇതുവക കാര്യങ്ങളിൽ എനിക്കു കൈയൊന്നുമില്ല. അതിനെപ്പറ്റി അദ്ദേഹത്തോടു വല്ലതും സംസാരിക്കുന്നതിനു എനിക്ക് അധികാരവുമില്ല.

അമ്മായിയുടെ കല്പനപോലെ പ്രവർത്തിക്കുക മാത്രമേ എനിക്കു ചെയ്യാവതുള്ളൂ. എന്നെപ്പോലെ ആ കുടുംബത്തിലെ പുരുഷന്മാരുടെ ഭാര്യമാരായി പലരുമുണ്ട് ഇവരേവരും തറവാട്ടിലമ്മയുടെ കീഴിലാണ് അവരെ പ്രസാദിപ്പിക്കുകയെന്നല്ലാതെ വേറെ ജോലിയൊന്നും ഞങ്ങൾക്കില്ല.”

കാളിയുടെ ഈ ജീവിതസമ്പ്രദായം ഉമയ്ക്കു തീരെ വെറുപ്പായിത്തോന്നി. ഭാര്യയും ഭർത്താവും മാത്രമായി കൂട്ടില്ലാതെ പാർക്കുകയാണ് സുഖാവഹമെന്ന് അവൾ പറഞ്ഞു.

“ഉമേ, നിന്റെ ഭർത്താവ് ഇപ്പോൾ കൽക്കട്ടയിലാണോ?” എന്നു കാളി ചെട്ടെന്ന് ചോദിച്ചു. ഒട്ടോന്നുവിളംബിച്ചിട്ടാണ് ഇതിന്ന് ഉമയിൽനിന്നു മറുപടിയുണ്ടായത്.

“അതേ, ഒരു കൊല്ലത്തോളമായി അദ്ദേഹം കല്ലു കട്ടയിലാണ്. ഉടനെ ഞാനും അങ്ങോട്ടു പോയേക്കാം.”

“നിന്റെ ഭർത്താവ് കല്ലുകട്ടയിലെ പ്രധാനവീഥിയിൽ കൊട്ടാരംപോലെ ഒരു കെട്ടിടം വാടകയ്ക്ക് ഏറ്റെടുത്തിരിക്കുന്നുവെന്നു ശരച്ചന്ദ്രൻ പറഞ്ഞു. മഹാരാജാവിനെപ്പോലെയാണത്രേ അദ്ദേഹം അവിടെ വാഴുന്നതു്. രാജാക്കന്മാർക്കുപോലും ദുർല്ലഭമായി അത്ര അന്തസ്സുകൂടിയ വചിയൊരു കെട്ടിടം അദ്ദേഹം വിലക്കുവാങ്ങുവാൻ നിശ്ചയിച്ചിരിക്കുന്നുവെന്നും കേട്ടു. ആ കെട്ടിടത്തിന്റെ വിശേഷങ്ങളെല്ലാറ്റി ശരച്ചന്ദ്രൻ വളരെനേരം പറയുകയുണ്ടായി, രണ്ടുജോടി വിശേഷ

പ്പെട്ടുകുതിരകളേയും അദ്ദേഹംവാങ്ങിയിരിക്കുന്നുവത്രേ. ഉമേ, നിന്റെ ഭാഗ്യംതന്നെയാണ് ഭാഗ്യം.”

“ഒരു സ്രീകു കെട്ടിടവും കുതിരകളും കൊണ്ടു എല്ലാം മതിയാകുമെങ്കിൽ, നീ പറയുംപാലെ ഞാൻ മഹാ ഭാഗ്യവതി തന്നെ.”

ഒരുവക വിരസമായ പുഞ്ചിരിയോടുകൂടിയാണ് ഉമ ഇത്രയും പറഞ്ഞത്. അവളുടെ നേത്രങ്ങൾ അല്പമൊന്ന് കലങ്ങുകയും, ചെറിയൊരു നെടുവീർപ്പു അവളിൽനിന്നും പുറപ്പെടുകയും ചെയ്തു. ഇതുകണ്ടപ്പോൾ ബിന്ദുവിനു് അധികം അസഹ്യമുണ്ടായി “ഉമേ, ഭാഗ്യമല്ലാതെ നിന്റെ ശിരസ്സിൽ മഹാനാണം എഴുതീട്ടില്ല.” എന്ന് അവൾ സഹായനപൂർവകം പറഞ്ഞു.

“കുട്ടിക്കാലത്തു നമ്മുടെ ഹസ്തദമ്പനോക്കി ഏതു തോരൊൾ ഭാവിഫലം പറഞ്ഞതു നിങ്ങൾ ഓർക്കുന്നുണ്ടോ?” എന്ന് ഉമ ചോദിച്ചു. അവർ രണ്ടുപേരും അതു വിസ്മരിച്ചിരിക്കുന്നു. എന്താണ് അയാൾ പറഞ്ഞതെന്നു കേൾക്കുവാൻ കാളിയും ബിന്ദുവും ഉൾക്കണ്ണിതരായി.

“അയാൾ അന്ന് എന്നൊക്കുറിച്ചു പറഞ്ഞതു എന്റെ മനസ്സിൽനിന്നും വിട്ടുപോകുന്നില്ല. ആദ്യം അയാൾക്കു കാളിയാണു കൈ കാണിച്ചുകൊടുത്തത്. ‘പേരും പെരുമയുമുള്ള കലത്തിൽ നീ വാഴും’ എന്ന് അയാൾ കാളിയോടു് പറഞ്ഞു. ‘എളിയകലത്തിൽ എളിമയോടെ വാഴും’ എന്നാണ് ബിന്ദുവിന്റെ കൈ നോക്കിക്കൊണ്ടുപറഞ്ഞത്. ഒടുക്കം എന്നോടു്

അയാൾ പറഞ്ഞതു് ഞാൻ ഒരു പ്രഭുവിന്റെ ഭാ
യ്യയാകുമെന്നും ധനംകൊണ്ടുള്ള സർവ്വസുഖവും എനി
ക്കു് ഉണ്ടാകുമെന്നും, എന്നാൽ ഏതോ ആപത്തു് ധ
ന്റെ തലയ്ക്കുമീതേ നില്ക്കുന്നുണ്ടെന്നുമാണു്. അതു്
ഓർക്കുമ്പോൾ എനിക്ക് ഇപ്പോഴും പേടിച്ചാകുന്നു.”

ഉമയുടെ ഈ പൂർവ്വകഥാപ്രസ്താവത്തിൽ ഒട്ടേക്ക
ത്തെ വാക്കുകൾ ദീനസ്വരത്തിൽ ഇടറിക്കൊണ്ടാണു്
പറപ്പെട്ടതു്.

“ഏതോ പിച്ഛക്കാരൻ വന്നു് എന്തോ പറഞ്ഞ
തിനെ ഇത്ര സാരമാക്കുവാനുണ്ടോ? വെറുതെയാണു
നിന്റെ ഈ പേടി. എന്തിനു നിനക്കു ആപത്തുണ്ടാ
കുന്നു! സർവ്വസുഖഭാഗ്യവും നിനക്കു തികഞ്ഞിട്ടുണ്ടു്.
എന്നിട്ടു നിനക്കു സുഖം തോന്നുന്നില്ലെങ്കിൽ, ലോക
ത്തിൽ ആർക്കാണു സുഖമുള്ളതു്.” എന്നിങ്ങനെ ബിന്ദു
ഉമയെ ധൈര്യപ്പെടുത്തിക്കൊണ്ടു പറഞ്ഞു.

“ഇതുവരെ എനിക്കു യാതൊരു ദുഃഖവുമുണ്ടായി
ട്ടില്ല. കൽക്കട്ടയിലേക്കു പോകേണ്ടിവരുമെന്നു് അറി
ഞ്ഞതു മുതൽക്കുണു് ഏന്റെ മനസ്സിനു് എന്തുകൊണ്ടോ
അല്പം അസ്വാസ്ഥ്യം തോന്നിത്തുടങ്ങിയിരിക്കുന്നതു്.
ബിന്ദു കുറച്ചുമാസത്തേക്കു കൽക്കട്ടയിൽ ചെന്നു പാ
ർക്കുവാൻ നിശ്ചയിച്ചതു് എനിക്കു വളരെ സന്തോഷ
മായി. വർദ്ധമാനത്തിൽ കാളിയും ഉണ്ടല്ലോ. ക
ട്ടിക്കാലം മുഴുവൻ ഒരുമിച്ചു വളർന്നവരാണ് നമ്മൾ.
ഇനിയുമുള്ള കാലവും നാം അങ്ങിനെതന്നെയാവണം.
നമ്മളിൽ ആർക്കെങ്കിലും എപ്പോഴെങ്കിലും വല്ല ആ
പത്തുമുണ്ടായാൽ നമ്മുടെ സ്നേഹം അവിടെ കാ
ണണം.”

എന്തോ ഘോരമായ ആധി ഉമയുടെ മനസ്സിൽ നീറുന്നുണ്ടെന്ന് അവളുടെ ഈ വാക്കുകൾകൊണ്ടു കാളിക്കും ബിന്ദുവിനും മനസ്സിലായി. എന്നാൽ അതിനെക്കുറിച്ചു വല്ലതും ചോദിക്കുന്നത് ആ ആധിയെ ഇളക്കിവിടുന്നതായിവരുമെന്ന് കരുതി അവർ ഒന്നും മിണ്ടിയില്ല. മനസ്സിൽ അന്ധകാരം മുഴുന്നുകൊണ്ടുള്ള നിലയിലാണ് അന്ന് ആ ബാല്യസഖികൾ യാത്രപറഞ്ഞു പിരിഞ്ഞത്.

രണ്ടാംഭാഗം

1

ബിന്ദു:- കഷ്ടം! സുധേ, നമുക്ക് ഇങ്ങനെ കിണറിൽനിന്നു വെള്ളം കോരി വേണ്ടിവന്നുവല്ലോ കളിക്കുവാൻ. നമ്മുടെ നാട്ടിലാണെങ്കിൽ, കളത്തിൽ ചെന്ന് എത്രസുഖമായി കളിക്കാം.

സുധ:- ചേച്ചിക്ക് എന്താണ് ഇവിടത്തെ സമ്പ്രദായമൊന്നും പിടിക്കാത്തത്? എനിക്ക് ഈ പട്ടണത്തിലെ വീഥികളും, കെട്ടിടങ്ങളും, ഷാപ്പുകളും, കരിരവണ്ടികളും, ആൾത്തിരക്കുമെല്ലാം കാണുവാൻ വളരെ രസം തോന്നുന്നുണ്ട്.

ബിന്ദു:- ഷാപ്പുകളും കെട്ടിടങ്ങളും മറ്റും കണ്ടുകൊണ്ടിരിക്കുന്നതുകൊണ്ട് എന്താണാവോ സുഖം? വേണ്ടപോലെ കാര്യം വെളിച്ചവുംപോലും ഇവിടെ കിട്ടുന്നില്ല. കൂട്ടിലാക്കിയ കിളികളെപ്പോലെ നമുക്ക് ഇവിടെ കഴിയേണ്ടിയിരിക്കുന്നു. പുറത്തെങ്ങാനും ചെല്ലണമെങ്കിൽ മൂട്ടമഞ്ചലുവേണം. നമ്മുടെ നാട്ടിൽ നമുക്ക് ഇഷ്ടപോലെ എവിടെയും സഞ്ചരിക്കാം. വഴിനീളെ ഇഷ്ടജനത്തെ കാണുകയും ചെയ്യാം. ഇവിടെ നമുക്ക് പരിചിതന്മാരായി ആരുണ്ട്? ഇത്രയും നാൾക്കകം രണ്ടോ മൂന്നോ പേരുമായി

മാത്രമേ നമുക്കു പരിചയമുണ്ടായിട്ടുള്ളൂ. അവരോ, ഉയന്ന തരക്കാർ. അടങ്ങിയൊതുങ്ങിയല്ലാതെ മനസ്സു തുറന്നു അവരോടു നമുക്കു പെരുമാറുവാൻ വയ്യ. താണതരക്കാരാവട്ടെ, അപ്പടി നീചവർഗ്ഗം. അവർ വിശ്വാസ്യരുമല്ല. പരസ്പരം സ്നേഹിക്കുവാനോ വിനോദിക്കുവാനോ ആരേയും ഇവിടെ കാണുന്നില്ല. എങ്ങും ഏതിലും കൃത്രിമമേയുള്ളൂ. ഇതാ ഈ പാലും തൈരും നോക്കൂ. പാലിന്റേയും തയിരിന്റേയും പേരിൽ കറേ ചീത്തവെള്ളമാണെന്നും അകത്താക്കുന്നതു്. അതിന്നു കൊടുക്കുന്ന പണംകൊണ്ടു നമുക്ക് അവരുടെ നാലുപശുക്കളെ വാങ്ങാം. പച്ചക്കറിസ്സാമാനങ്ങൾ കാശുകൊടുത്താൽ കൂടിയും ഇവിടെ നല്ലതു കിട്ടുന്നുണ്ടോ? ചീരയ്ക്കും വാഴപ്പൂവിന്നുമെല്ലാം ഇവിടെ വില കൊടുക്കേണമത്രേ. എനിക്ക് ഈ പട്ടണവാസം ആകപ്പാടെ വെറുത്തു.

ഈ സംഭാഷണത്തിൽനിന്നു് ഹേമചന്ദ്രൻ ബിന്ദുവിനോടും സുധയോടും കൂടി കൽക്കട്ടയിൽ വന്നു പാർപ്പു തുടങ്ങിയിരിക്കുകയാണു് ഇപ്പോഴെന്നു വെളിപ്പെടുത്തണമല്ലോ. ആദ്യം കറേനാൾ ശരച്ചന്ദ്രന്റെ വീട്ടിലാണു് അവർ പാർത്തതു്. ആ വിദ്യാത്മിയുടെ പഠിത്തത്തിന്നു ഹാനിയുണ്ടാവരുതെന്നു കരുതി ഹേമചന്ദ്രൻ ഭവാനിപുരത്തിലെ ഒരു വാടകക്കെട്ടിടത്തിലേക്കു് താമസം മാറിയിരിക്കുകയാണിപ്പോൾ. ഇങ്ങനെ മാറിപ്പാർക്കുന്നതിൽ ശരച്ചന്ദ്രനുമായ വിസമ്മതത്തെ അയാളുടെ ഗുണത്തെയോതു് ഹേമചന്ദ്രനും ബിന്ദുവും കൈക്കൊണ്ടില്ല.

ഹേമചന്ദ്രൻ ആ പട്ടണത്തിൽ പരിചിതന്മാർ ക്രമേണ വർദ്ധിച്ചുതുടങ്ങി. അയാളുടെ അകൃത്രിമ സ്വഭാവം അങ്ങേവർക്കും പ്രിയംകരമായി. എന്നാൽ ഗ്രാമവാസത്തേപ്പോലെ ഈ പട്ടണവാസം അത്ര സുഖാവഹമായിട്ടല്ല അയാൾക്കും തോന്നിയതു്. അന്തസ്സം ആഡംബരവും ധാരാളമുണ്ടെങ്കിലും സ്നേഹവും വിശ്വാസവും വളരെ ചുരുക്കമാണെന്നു് അയാൾകണ്ടു. ഇവിടെ വീഥിതോരം ദിനേദിനേ നടക്കാറുള്ള ടീച്ചർമാർക്കും മീറ്റിംഗുകളുമെല്ലാം വെറും സ്വാതന്ത്ര്യലിപികളുടെ ക്രന്തരങ്ങുകളാണെന്നും അയാൾക്കു മനസ്സിലായി. ധർമ്മവ്രതന്മാരല്ല, കാമചാരികളാണു് ഇവിടെ ഉയർന്ന തരക്കാരിൽ അധികംപേരുമെന്നു് ഏതാനുംനാൾകൊണ്ടു് അറിഞ്ഞതോടുകൂടി അവരിൽനിന്നും അല്പം അകന്നിട്ടാണു് എല്ലാകാഴ്ചയിലും അയാൾ നിന്നുവന്നതു്.

ഉദ്യോഗകാര്യത്തിൽ ഹേമചന്ദ്രൻ ദിനംപ്രതി പരിശ്രമിച്ചു വരുന്നുണ്ടു്, ഇതുവരെ ഫലമാനന്ദം കണ്ടിട്ടില്ല. തന്നെപ്പോലെ അനേകായിരംപേർ ഉദ്യോഗാർത്ഥികളായി അവിടെ ഉഴുന്നു നടക്കുന്നതു് അയാൾ കണ്ടു. കാശിനുവേണ്ടി അസത്യത്തിന്നോ അകൃത്യത്തിന്നോ ഒട്ടും മടിക്കാത്ത ആ കൂട്ടക്കിടയിൽ ഈ സാധുവുദ്ധൻ മുഴന്നാട്ടുകയറുക സുകരമാണോ! പകൽ മുഴുവനും പല വീടുകളിലും ആപ്പീസുകളിലും കയറിയിറങ്ങി തീരെ നിരാശനായിട്ടാണു് രാത്രി അയാൾ മടങ്ങിവരിക. വീട്ടിലെത്തുമ്പോൾ ബിന്ദുവിന്റെ സ്തിശ്ലേഷമാഹനമായ ചേഷ്ടകളാൽ അയാളുടെ മനസ്സും

സുപ്രസന്നമായിത്തീരും. ഇങ്ങനെ നാളുകൾ നീണ്ടു നീണ്ടുപോകുന്നു.

ശരച്ചന്ദ്രൻ ദിവസേന ഈ വീട്ടിൽവന്നു വളരെ നേരം സംസാരിച്ചുകൊണ്ടിരിക്കുക പതിവാണ്. ആ വിദ്യാത്മിയുടെ ഉദാരഗുണങ്ങൾ കണ്ടു് ഹേമചന്ദ്രനും പതിക്കും ഞയാളിൽ അധികമധികം സ്നേഹംകൂടി. സാഹിത്യം, ദണ്ഡനീതി, ആചാരഔവസ്ഥ എന്നീ ലോക കാര്യങ്ങളെക്കുറിച്ച് അയാൾ സയുക്തികം വാദിക്കും. അന്നന്നു ലോകത്തിൽ നടക്കുന്ന മുഖ്യകാര്യങ്ങളെല്ലാം അറിഞ്ഞുവന്നു് അയാൾ ഇവരോടുപറയും മുന്പുണ്ടായിരുന്നവരും അന്നുള്ളവരുമായ മഹാപുരുഷന്മാരെപ്പറ്റിയും അയാൾക്കു പലകഥകളും അറിയാം. ദേശകാര്യസംബന്ധമായി അയാൾ അഭിമാനത്തോടു പറയുന്നതുകേട്ടാൽ ആർക്കുമൊരിക്കലും മതിയാകയില്ല. ഭരണഗതിയെ അയാൾ ബുദ്ധിപൂർവ്വകം വിമർശിക്കാറുണ്ടു് ഇങ്ങനേ മഹാജനകാര്യങ്ങൾ മാത്രമാണു് അയാൾക്കു എന്നുമുള്ള സംഭാഷണവിഷയം. ദിവസേന പാതിരാവാകുന്നതുവരെ ഹേമചന്ദ്രൻ ഇതെല്ലാം കേട്ടുകൊണ്ടുരസിക്കും. കുട്ടിക്കാലത്തു ഓടിച്ചാടി നടന്നിരുന്ന ആ വികൃതിച്ചെറുക്കന്റെ ഇപ്പോഴത്തെ ഈവക പ്രസംഗങ്ങൾ ബിന്ദുവിനെ അത്യന്തം വിസ്മയിപ്പിക്കും. സുധയാവട്ടെ അല്പം അകലെയാടി നിശ്ശബ്ദം സ്ഥിതിചെയ്തുകൊണ്ടു് ആ യുവാവിന്റെ രൂപസൗന്ദര്യത്തെയും വാക്പ്രാവേദത്തെയും അകന്നുഷം ഉൾക്കൊള്ളും. ചിലപ്പോൾ ഉറക്കത്തിൽപോലും ആ രൂപവും സ്വരവും അവൾക്കു ഇന്ദ്രിയവിഷയമാവാറുണ്ടു്.

വിദ്യാഭ്യാസത്തിൽമാത്രം മനസ്സുനീക്കൊണ്ടാണ് ശരച്ചന്ദ്രൻ ഇതുവരെ കഴിഞ്ഞിട്ടുള്ളത്. പ്രിയജനവുമായി സഹവാസം തുടങ്ങിയപ്പോൾ അയാളുടെ മനോഗതി ഒട്ടൊട്ടു മാറിത്തുടങ്ങി. ബിന്ദുവിന്റെ ശീലഗുണവും ഹേമചന്ദ്രന്റെ സൗഹൃദവും അയാളെ അധികമധികം ആവർജ്ജിച്ചു. ഉദാരസംതൃപ്തിയോടെ വാഴുന്ന ആ ദമ്പതികളിൽ അയാൾക്ക് അധികമധികം സ്നേഹംകൂടി. ഒഴിവു കിട്ടുമ്പോഴെല്ലാം അയാൾ അങ്ങോട്ടു ചെല്ലുകയെന്നായി. അവരിൽ നിന്നു വേർപെടുമ്പോഴെല്ലാം അയാളുടെ വിചാരം അവരെക്കുറിച്ചു മാത്രമായി.

ഇങ്ങനെ പിന്നെയും ചില മാസങ്ങൾ കഴിഞ്ഞു. നിത്യപരിചയംകൊണ്ടു ലജ്ജ നീങ്ങിയ സുധ മറവിൽ നിന്നു വെളിയിൽവന്നു. ശരച്ചന്ദ്രന്റെ മനസ്സിൽ ബിന്ദുവിനെയും ഹേമചന്ദ്രനെയും പിൻതള്ളിക്കൊണ്ടു അനവദ്യാംഗിയായ സുധയാണ് ഇപ്പോൾ മുനിക്കുന്നതു് ആ സുഹാസിനിയുടെ നിസർഗ്ഗസുന്ദരമായ ചേഷ്ടകൾ ആ യുവാവിന്റെ മനസ്സിൽ നവംനവങ്ങളായ ചേഷ്ടകളെ ഉദിച്ചിച്ചു പ്രഭാതത്തിൽ എഴുന്നേറു് അയാളുടെ നേത്രങ്ങൾ പുസ്തകങ്ങളിലേയ്ക്കു തിരിയുമ്പോൾ മനസ്സു സുധയിലേയ്ക്കാണ് ചെല്ലുക. ദുർഗ്രഹങ്ങളായ വിഷയങ്ങളെപ്പറ്റി അല്പാപകന്മാർ പ്രസംഗിക്കുമ്പോൾ അയാൾ വിചാരിച്ചുകൊണ്ടിരിക്കുക സുധയേയാണ്. പാഠശാലയിൽ വിശ്രമ

കാലത്തു് ഏകനായി സ്ഥിതിചെയ്യുമ്പോൾ സുധയുടെ മധുരസ്വരം തന്റെ കണ്ണങ്ങളിൽ മനംമനം പതിക്കുന്നതുപോലെ അയാൾക്കു തോന്നും. എന്നാൽ, ഇവക മാനസികചക്ഷുക്കളെല്ലാം അയാൾ അറിയാതെയാണു് അയാളിൽ പ്രവർത്തിച്ചുതുടങ്ങിയതു്. അയാൾ അപ്പോഴും ഹേമചന്ദ്രന്റെ വീട്ടിൽചെല്ലുന്നതു് സ്വദേശീയരായ ബന്ധുക്കളെക്കണ്ടു കശലം ചോദിക്കുവാനാണെന്നു ഭാവത്തിലാണു്. സുധയാണു തന്നെ അങ്ങോട്ടു് ആകർഷിക്കുന്നതു് എന്ന വിചാരം അയാൾക്കുണ്ടായില്ല. സ്വാർത്ഥബുദ്ധിയാണു തന്നെ അങ്ങോട്ടുചെല്ലുവാൻ ഇത്രയും തിടുക്കുന്നതെന്നു് അയാൾ അറിഞ്ഞില്ല. പട്ടണവാസത്തിൽ അപരിചിതരായ അവരെ ദിവസേന കുറച്ചുനേരമെങ്കിലും സന്തോഷിപ്പിക്കുവാൻ താൻ അവിടെ ചെല്ലുണ്ടതു് തന്റെ കടമയാണെന്നു തോന്നാൽമാത്രമെ അയാളിൽ മുനിട്ടുകളുളു.

ഒന്നാൾ, ശരച്ചന്ദ്രൻ ആ വീട്ടിൽ ചെല്ലുമ്പോൾ ഹേമചന്ദ്രൻ പുറത്തെങ്ങോ പോയിരിക്കുകയാണു് ബിന്ദുവും സുധയും ശരച്ചന്ദ്രനെ പുരസ്കരിച്ചു മുകളിൽ ചെന്നു വരാനായി ഇരുന്നുകൊണ്ടു് വിനോദഭാഷണത്തിൽ ഏർപ്പെട്ടു. ഒട്ടനേരം അങ്ങനെ കഴിഞ്ഞപ്പോഴേയ്ക്കും അടുക്കളയിൽനിന്നു ഭാസി വിളിക്കയാൽ ബിന്ദു അങ്ങോട്ടേയ്ക്കു പോയി.

രാത്രിയുടെ പ്രഥമയാമമാണപ്പോൾ. നക്ഷത്രാലംകൃതമായി ആകാശം സ്വർണ്ണനീലിമയോടെ വിളങ്ങുന്നു. ആ പ്രകൃതിസൗന്ദര്യത്തെ നോക്കിക്കൊണ്ടു് സുധ അവിടെ നിശ്ശബ്ദമായി നിന്നു. ശരച്ചന്ദ്രന്റെ

നേത്രങ്ങളാവട്ടെ, ആ രൂപവതിയുടെ സമുദായസൗന്ദര്യത്തിൽ നിർബ്ബാധം മേഞ്ഞുതുടങ്ങി.

താൻ നക്ഷത്രങ്ങളെ നോക്കിനില്ക്കുന്നതു കാണുമ്പോൾ മുൻപതിവുപോലെ ജ്യോതിഷത്തെപ്പറ്റി ശരച്ചന്ദ്രൻ വല്ലതും പറഞ്ഞുതുടങ്ങുമെന്നു സുധവിചാരിച്ചു. തന്റെ അരികെ മററാരുമില്ലാതെ നില്ക്കുന്ന സുധയെക്കണ്ട് അയാളുടെ മനസ്സു ചിന്താശതങ്ങളാൽ ആകലമായിത്തീർന്നിരിക്കയാണപ്പോൾ. കാമലോഭങ്ങൾ മുന്നോട്ടും ഭയാശങ്കകൾ പിന്നോട്ടും ആ മനസ്സിനെ ഉടനടൻ വലിച്ചിഴയ്ക്കുന്നു. വാസ്തവത്തിൽ, സുപ്രജ്ഞായാടുകൂടെയാണ് അയാളുടെ അപ്പോഴത്തെ അവസ്ഥ.

കുറച്ചുനേരം തിന്നിട്ടും ശരച്ചന്ദ്രൻ ഒന്നും മിണ്ടാത്തതുകണ്ട് “കൊച്ചേട്ടൻ എന്താണൊന്നും പറയാത്തത്? ഇന്നു നക്ഷത്രങ്ങൾ എത്ര തെളിവായി പ്രകാശിക്കുന്നു, നോക്കൂ” എന്ന് സുധ അയാളെ സംഭാഷണത്തിലേയ്ക്കു വിളിച്ചു. ഈ ശബ്ദം കേട്ടപ്പോഴേ അയാൾ ഉണർന്നു. അല്പം സംഭ്രമത്തോടും സ്വപരം വൈകൃതിയോടുംകൂടി “ഞാൻ—ഞാൻ അതല്ല ഇപ്പോൾ വിചാരിക്കുന്നത്” എന്ന് ഒരുവിധം പറഞ്ഞുവിട്ടു.

“പിന്നെ എന്താണിപ്പോൾ കൊച്ചേട്ടന്റെ വിചാരം” എന്ന് അവൾ ചോദിച്ചു.

“ഞാൻ വിചാരിക്കുന്നത് ഈ ഭൂമിയിൽത്തന്നെയുള്ള ഒരു വീടിനെപ്പറ്റിയാണ്”

“താലപുഷ്പരത്തിൽ കൊച്ചേട്ടന്റെ ആ വീടിനെപ്പറ്റി ഇപ്പോൾ ഓർക്കുകയായിരിക്കാം.”

തന്റെ 2 നസ്സിലുള്ളതു പുറത്തുവിടുവാൻ ഇതു തന്നെയാണു് അവസരമെന്നു് അയാൾ വിചാരിച്ചു. അപ്പോഴത്തേയ്ക്കും ഭയാശങ്കകൾ അയാളെ പുറകോട്ടു വലിച്ചു. മനുഷ്കേഷാഭം അത്യഗ്രമായി. ശിരസ്സിൽ അന്ധകാരം ചുഴന്നു. താൻ ഇതാ വീഴുകയായി എന്നായപ്പോൾ ആ മന്ദഭോന്മത്തൻ തന്റെ കൈ സുധയുടെ കൈയിൽ അണച്ചു. ആ അനിന്ദിത തന്റെ സുഹൃത്തിന്റെ ഹസ്തത്തെ സാദരം ഗ്രഹിക്കുകയും ചെയ്തു.

അപ്പോഴാണു് ബിന്ദുവിന്റെയും ഹേമചന്ദ്രന്റെയും വരവു്. ശരച്ചന്ദ്രൻ ഞെട്ടിത്തെറിച്ചുകൊണ്ടു പിന്മാറി. അവർ അരികെ എത്തുമ്പോഴേയ്ക്കും അയാൾ സുധയിൽ അല്പം അകലെയായി മാറിനിന്നു. നെഞ്ഞിടിപ്പും കിതപ്പും നിർത്തുവാൻ അയാൾക്കു കറച്ചുകൊടുക്കുവാൻ കഴിയാതെ ക്ലേശിക്കേണ്ടിവന്നു. തന്നെ ഈ അകാശ്ചര്യത്തിൽനിന്നു് ഇങ്ങനെ മാറ്റിയതു ദൈവമാണെന്നു്, മനുസപാസ്വം നേടിയതിൽപ്പിന്നെ, അയാൾ വിചാരിക്കുകയുണ്ടായി.

അന്നു് ആ വീട്ടിൽനിന്നു പോരുമ്പോൾ ശരച്ചന്ദ്രൻ ഇങ്ങനെ പറഞ്ഞു:

“പരീക്ഷാകാലം സമീപിച്ചതുകൊണ്ടു് ഇനിയുള്ള ദിവസങ്ങൾ പഠിത്തത്തിൽത്തന്നെ എനിക്കു മനസ്സുവെക്കേണ്ടിവന്നിരിക്കുന്നു. ഇതുവരെയെന്നപോലെ ദിവസേന ഞാൻ ഇനി ഇങ്ങോട്ടു വരികയില്ല. ഇടയ്ക്കിടെ ഇവിടെ വന്നുകൊള്ളാമെന്നു മാത്രമേ ഇപ്പോൾ പറയുന്നുള്ളു. വല്ല അത്യാവശ്യവും നേരിട്ടാൽ ഉടനെ എന്നെ അറിയിക്കുമല്ലോ.”

ഇതു കേട്ടപ്പോൾ ഹേമചന്ദ്രനു് ഏറ്റവും സംശ്ലീ

തിയുണ്ടായി. എപ്പോഴും ഇവിടെ വന്നു വളരെ നേരം സംസാരിച്ചുകൊണ്ടിരുന്ന് ശരച്ചന്ദ്രൻ വിദ്യാഭ്യാസത്തിൽ അമാന്തകാരനായേക്കുമോ എന്ന് അയാൾ പേടിച്ചുകൊണ്ടിരിക്കുകയാണ്. യഥാകാലം സ്വകൃത്യ നിർവ്വഹണത്തിൽ ആ വിദ്യാർത്ഥിക്കു ശ്രദ്ധയുണ്ടായതു കണ്ട് അയാൾക്കു സന്തോഷമായി.

പരീക്ഷയിൽ വിജയം ആശംസിച്ചുകൊണ്ടു ബിന്ദുവും ഹേമചന്ദ്രനും ഓരോന്നു പറയുന്നതിനിടയ്ക്കും ശരച്ചന്ദ്രൻ സുധയെ ഒളിവിൽ ഉൽക്കണ്ഠാപൂർവ്വം ഒന്നുകൂടിയും നോക്കി. പിന്നെയാണ് അയാൾ ചോദിച്ചത്.

“കൊച്ചേട്ടന്നു നമ്മളോടു വൈരസ്വം വല്ലതു മുണ്ടോ, ചേച്ചീ!” എന്നു സുധ ചോദിച്ചു. അയാളുടെ അന്നത്തേ ഭാവഭേദം കണ്ട് നിഷ്കപടമായ സുധയ്ക്കും അങ്ങിനെ ചോദിക്കുവാനാണു തോന്നിയത്.

“പരീക്ഷാകാലം അടുത്തതുകൊണ്ട് ഇപ്പോൾ അവന്റെ മനസ്സ് അതിലേയ്ക്കു തിരിയുകയാണ് ആ ഒരു ഇളക്കമല്ലാതെ മറ്റെന്തെങ്കിലും അവനില്ല എന്നു ബിന്ദു തനിക്കുണ്ടായ തോന്നൽ സുധയെ ഗ്രഹിപ്പിക്കുകയും ചെയ്തു.

ഉറണുകഴിഞ്ഞു ഹേമചന്ദ്രൻ വെളിച്ചിൽവന്നപ്പോൾ ചന്ദ്രോദയമായിരിക്കുന്നു. ആ ചന്ദ്രികയിൽ കുറച്ചുദൂരം ഒന്നു ലാത്തുന്നതിന് അയാൾക്കു കൈതുകു തോന്നി. നേരമാകയാൽ ഇറങ്ങിക്കൊള്ളുവാൻ ബിന്ദുവിനോടു പറഞ്ഞു അയാൾ പുറത്തേക്കിറങ്ങി. ആ നിലാവൊളിയിൽ നിശ്ശബ്ദമായ വീഥിയിൽക്കൂടി കുറച്ചു നടന്നപ്പോഴേക്കും അയാൾ ചിന്താധീനനായി

തന്നെത്താൻ മറന്നുപോയി. വിചാരിച്ചതിലധികം ദൂരെ അയാൾ എത്തി. പിന്നിൽനിന്നു കുതിരക്കളമ്പടി കേട്ടപ്പോഴാണ് ഉണർച്ചയുണ്ടായത്. തിരിഞ്ഞു നോക്കിയപ്പോൾ രണ്ടു ചാമ്പൽക്കുതിരകൾ പൂട്ടിയവണ്ടി അന്തസ്സിൽ വരുന്നതു കണ്ടു. അയാൾ വഴിയൊഴിച്ചു നിന്നു. ലക്ഷണം തികഞ്ഞ കുതിരകൾ. രാജോചിതമായവണ്ടി. അവിടെ അടുത്തതായി രമണീയമായ ഉദ്യാനത്തിലേക്കാണ് ആ വണ്ടി കടന്നത്. തുടർന്നുതന്നെ അതേതരത്തിൽ മറ്റൊരുവണ്ടി വരുന്നതു കണ്ടു. അതിൽ കരിങ്കുതിരകളാണ്. സ്രീകളുടെ മധുരമാസം അതിൽനിന്നു പുറപ്പെടുന്നതു കേട്ടു. ആ വണ്ടിയും ആ തോട്ടത്തിലേക്കു കടന്നു.

സവിശേഷം അലംകൃതവും പ്രശോഭിതവുമായ ആ ആരാമവും അവിടത്തെ ഹർമ്മ്യവും ആരുടെയാണെന്ന് ഹേമചന്ദ്രൻ അറിഞ്ഞിട്ടില്ല. അയാൾ ഉടനെ ആ ഉദ്യാനദ്വാരത്തിലേക്കു നടന്നു. വില്യൽ ദീപാവഹിയാൽ അങ്ങങ്ങളും പ്രകാശമാനമായിരിക്കുന്നുണ്ട്. ദ്വാരപാലകനു സചാംകൊടുത്തു് ഒരുങ്ങിനിന്നുകൊണ്ട്, “ഈ കൊട്ടാരം ആരുടെയാണ്? എന്ന് അയാൾ ചോദിച്ചു.

ദ്വാരപാലകൻ ഈ ചോദ്യം കേട്ടപ്പോൾ ചിരിയാണുണ്ടായത്.

“നിങ്ങൾ ആരാൺ? ഈ ബങ്കുളാവിനെപ്പറ്റി അറിയാത്തവർ ഈ പട്ടണത്തിൽ ആരുമില്ലല്ലോ!”

“ഞാൻ ഈ പട്ടണത്തിൽ അചരിചിതനാണ്; അതുകൊണ്ടു ചോദിച്ചതാണ് ”

“നിങ്ങൾ ഏതു നാട്ടുകാരനായാലും ധനപുരി പ്രളവനെക്കുറിച്ചു കേട്ടിട്ടില്ലായിരിക്കുമോ?”

ഉടൻ ഹേമചന്ദ്രൻ ഉമയുടെ ഭർത്താവായ ധനജെയനെ ഓർത്തു. ധനപുരിജമീന്ദാരിയുടെ ഞ്ഠധിപത്വം ഇപ്പോൾ ധനജെയനാണെന്നും, അയാൾ കല്പനയിൽ പാർക്കുന്നുണ്ടെന്നും ഹേമചന്ദ്രൻ അറിഞ്ഞിട്ടുണ്ട്. അയാൾ ആ പ്രളവുമായി ഇതിനുമുമ്പ് പരിചിതനാണ്. ബാല്യത്തിൽത്തന്നെയുണ്ടായ ആ പരിചയവും താലപ്പുഷ്പംകരവുമായുള്ള ബന്ധംകൊണ്ട് ഒന്നുകൂടിയും വളർന്നിട്ടുണ്ട്. പടിക്കൽവരെ യദൃച്ഛയാ വന്നെത്തിയ സ്ഥിതിക്ക് ആ പൂവ്സ്നേഹിതനെ ഒന്നു കണ്ടിട്ടു മടങ്ങിയേക്കാമെന്നും ആയാൾക്കു തോന്നി. ഇത്രയും വിചാരം ഒരു നിമിഷംകൊണ്ടു കഴിച്ചിട്ട് “ഞാൻ അന്വേഷിച്ചുവന്ന ബങ്കുളാവ് ഇതുതന്നെയോ എന്ന് അറിയുവാനാണ് തന്നോട് ഇത്രയും ചോദിച്ചത്. ധനപുരിജമീന്ദാരെ കാണുവാനാണ് ഞാൻ വന്നിരിക്കുന്നതും” എന്ന് ഹേമചന്ദ്രൻ പാഠപാലകനോടു പറഞ്ഞു.

“അങ്ങു ആരാണു?”

“താലപ്പുഷ്പംകരത്തിൽനിന്നു ഹേമചന്ദ്രൻ വന്നു പടിക്കൽ കാത്തുനില്ക്കുന്നുവെന്ന് അദ്ദേഹത്തെ അറിയിക്കൂ.”

താലപ്പുഷ്പംകരം എന്നു കേട്ടതിൽനിന്നു തന്റെ യജമാനന്റെ ബന്ധുവാണു ഇദ്ദേഹമെന്ന് ആ ഭൃത്യൻ അനുമാനിച്ചു. അവൻ അകത്തുചെന്നു അനുമാതിവാങ്ങി വരുവാൻ ഒട്ടും വിളംബമുണ്ടായില്ല.

ഫേമചന്ദ്രൻ ആ ആരാമസൗധത്തിൽ പ്രവേശിച്ചു. അത്രയും ശിശുവൈചിത്ര്യത്തോടും ആഡംബരപ്രൗഢിയോടുംകൂടിയ ഹർമ്മ്യം അയാൾ ഇതിനുമുമ്പു കണ്ടിട്ടില്ല. ധനഞ്ജയൻ തന്റെ ഈ സ്നേഹിതനെ സാദരം സല്ലഭിച്ചു ആസനസ്ഥനാക്കി. വിരുന്നിനും ഭാസിയാട്ടത്തിനുമുള്ള ഏർപ്പാടാണവിടെ. മധ്യമയമായ സുരഭിലപുഷ്പത്തിൽ വണ്ടുകളെന്നപോലെ, ധൃത്തനായ ആ പ്രഭുവിനെ പല കൊതിയനാടും ചുഴന്നിരിക്കുന്നതു ഫേമചന്ദ്രൻ കണ്ടു. ന്നാനിനു അമ്പതുവീതം പ്രോനോട്ടിനേൽ പ്രഭുക്കന്മാർ പണം കടംകൊടുക്കാറുള്ള സുമതിയും, വാചാലതപാകൊണ്ടു പെരുമനേടിയ യദനാഥനും, അകത്തു മദ്യവും പുറത്തു വൈദികതപവും വഹിക്കുന്ന ഹരിശങ്കരനും, ആംഗ്ലോപാശ്ചാത്യ അനുസ്മരിക്കുന്നതിൽ വിദഗ്ദ്ധനായ ഹിരണ്യഗർഭനും, യൂറോപ്യൻവാണിജ്യശാലകളിലെ ശമ്പളക്കാരായ ദിഗംബരവിശ്വാമിതനും ചേരുന്ന പലരും അവിടെ മുമ്പിൽ മുമ്പിലായി സ്മൃതിചെയ്യുന്നു. അവരിൽനിന്നു പുറപ്പെടുന്ന ധനഞ്ജയസ്തുതികൊണ്ട് അങ്ങങ്ങളും ശബ്ദായമാനമായിരിക്കുകയാണ്. അതിനീടയ്ക്കു സാധുവൃത്തനായ ഫേമചന്ദ്രന്റെ ഹിതവാക്കുകളുണ്ടോ ചെലവാകുന്നു? താലപുഷ്പക്കരത്തേയും ധരണീധരനെയുംപറ്റി അയാൾ എന്താ പറയുവാൻ തുടങ്ങിയപ്പോഴേക്കും ധനഞ്ജയൻ മുഖംതിരിക്കയും, മറുത്തുവർ വൈരസ്യത്തോടെ നോക്കുകയും ചെയ്തു. അവർ മദ്യക്കുപ്പികളിൽ കൈവെക്കയും, അകത്തുനിന്നു നൂപുരശിഞ്ജിതം കേൾക്കായിവരികയും ചെയ്തു.

പ്ലോഡ് ഹേമചന്ദ്രൻ പിന്നെ അവിടെ ഒട്ടും താമസി
ച്ചില്ല.

ധനഞ്ജയന്റെ ദുർവൃത്തിയോർത്തു് അയാൾ ക
ണ്ണിതനായി. ഉമയുടെ നേത്രങ്ങൾ ബാഷ്പകല്പ
ഷിതമായി താലപ്പുഷ്കരത്തിൽപ്പെട്ടു കണ്ടതു് എന്തു
കൊണ്ടെന്നു് ഇപ്പോൾ അയാൾ അറിഞ്ഞു. ആ സാ
ധ്യമായ ഉമയേയോർത്താണു് അയാൾക്കു് അധികം
സങ്കടമുണ്ടായതു്.

3

പിറേറന്നാൾ രാവിലെ ഈ വർത്തമാനമെല്ലാം
ഹേമചന്ദ്രൻ സുധയോടു പറഞ്ഞു. ദുർവൃത്തനായി
ദുർജ്ജനത്തിന്നിടയിൽ ഭൃസുപാതന്ത്രപ്രത്തോടെ കടു
ങ്ങിയിരിക്കുന്ന ആ യുവാവു് ഘോരനാശത്തിലാണു്
ഇനി വീഴുകയെന്നും, ഉമ ഇപ്പോൾതന്നെ ദുരന്തശോ
കത്തിൽ എരിഞ്ഞുകിടക്കുകയായിരിക്കാമെന്നും ത
ന്റെ ഭർത്താവിൽനിന്നു കേട്ടപ്പോൾ ബിന്ദുവിന്റെ മു
ഖം കണ്ണീരാൽ നനഞ്ഞു.

“അന്നു് അവളെ വീട്ടിൽവെച്ചുകണ്ടപ്പോൾത്ത
ന്നെ അവളുടെ ഭർത്താവിന്റെ ഗതി നേർവഴിക്കല്ലെ
ന്നു ഞാൻ ഉറപ്പിച്ചിട്ടുണ്ടു്. അവൾ അടക്കം കൂടിയ
വളാകകൊണ്ടു് അക്കാര്യം തുറന്നുപറഞ്ഞില്ലെന്നു
ള്ളു. ധനഞ്ജയൻ ഇത്ര ദുർവൃത്തനാണെങ്കിൽ, കഷ്ടം,
അവളുടെ മനസ്സു് എത്രത്തോളം എരിയുന്നുണ്ടാവ
ണം? മദ്യസേവയും ദാസ്യസേവയും, ദുർജ്ജനസംസ
ർഗ്ഗവും എല്ലാം ഒരുമിച്ചു ഭർത്താവു നശിക്കുന്നതു കണ്ടു

കൊണ്ട് എങ്ങിനെയാണാവോ അവൾ ഇവിടെ കഴി
ച്ചുകൂട്ടുന്നത്! മക്കളോ ചങ്ങാതികളോ ഉണ്ടെങ്കിൽ
അവരിലേക്കു മനസ്സുതിരിച്ചെങ്കിലും അവൾക്ക് ഇട
യ്ക്കിടെ അല്പം ചൊരുകൊണ്ടാണായിരുന്നു. അവൾ
തനിയേയാണല്ലോ ഇവിടെ പാർക്കുന്നത്. സർവ്വസൗ
ഭാഗ്യവും തികഞ്ഞ ആ മാനിനിക്കു ഭർത്താവിന്റെ ഭൃ
ഗ്ഗ്തിയാൽ ഇങ്ങിനെ നരകഭയം അനുഭവിക്കേണ്ടി
വന്നുവല്ലോ എന്നു വിചാരിക്കുംതോറും എന്റെ മന
സ്സു തകരുന്നു.”

“ബിന്ദു, ഇന്നുതന്നെ നീ ചെന്നു് ഉമയെ കാണ
ണം. എന്താണു് അവളുടെ സ്ഥിതി എന്നറിഞ്ഞു് അ
വളെ ആശ്വസിപ്പിക്കുവാൻ ഇനിയൊക്കും അമാന്തിച്ചു
കൂടാ.”

അപ്രകാരം നിശ്ചയിച്ചു് വാഹനം ഏല്പാടുചെ
യ്തു. ബിന്ദു അന്നുതന്നെ ഉമയുടെ വീട്ടിലേക്കു പോ
യി. അവർ തമ്മിൽ കണ്ടിട്ടു് അപ്പോഴേക്കു നാലുമാ
സമായിരിക്കുന്നു. ഈ ചുരുങ്ങിയ കാലത്തിനുള്ളിൽ
ഉമയുടെ ഭേദത്തിനുണ്ടായിരിക്കുന്ന മാറ്റംകണ്ടു് ബി
ന്ദു അത്ഭുതപ്പെട്ടു. വെറും അസ്ഥികൂടം മാത്രമായിട്ടാ
ണു് ആ വരാംഗിയുടെ ഇപ്പോഴത്തെ ഭേദസ്ഥിതി.

ഇപ്പോഴോഴിയായ ബിന്ദുവിനെ കണ്ടപ്പോൾ ക
വിഞ്ഞുവഴിഞ്ഞുകൊണ്ടുള്ള ആമോദം ഉമയ്ക്കുണ്ടായി.
ഇത്രയുംനാൾ ഇങ്ങോട്ടു വരാതിരുന്നതിനാൽ അവൾ
പരിഭവിക്കുകയുണ്ടായല്ലോ.

“ഉമേ, നീ ഇത്രയധികം വിളർത്തുമെലിഞ്ഞിരി
ക്കുന്നത് എന്തുകൊണ്ടു്?” എന്നു ബിന്ദു അനുതാപ
ത്തോടെ ചോദിച്ചു.

“ഇത്ര പട്ടണവാസം . എനിക്കു് ഒട്ടും സുഖമാക
നില്ല. ആദ്യം കറച്ചു നീരിളക്കമുണ്ടായി. ഇപ്പോൾ
അല്പം ചുമയുണ്ടെന്നല്ലാതെ വേറെ സുഖക്കേടൊന്നു
മില്ല.”

“ഇവിടെ നിനക്കു സുഖം തോന്നുന്നില്ലെങ്കിൽ
ധനപുരിയിലേയ്ക്കോ താലപ്പുഷ്പരത്തിലേയ്ക്കോ പോ
കുകയല്ലേ നല്ലതു്?”

“അതു് അദ്ദേഹത്തിനു സമ്മതമില്ലെങ്കിലോ?”

“എന്നാൽ നിന്റെ അമ്മയെ ഇങ്ങോട്ടു വരുത്തി
യേക്കണം. സ്വന്തപ്പെട്ടവരായി ആരെങ്കിലും ഇ
പ്പോൾ ഇവിടെ ഉണ്ടായിരിക്കുന്നുതു് അത്യാവശ്യ
മാണു്. കുട്ടികളെ പോറ്റിക്കൊണ്ടും വീട്ടുകാര്യം
നോക്കിക്കൊണ്ടും ഒരിക്കലും കൈയൊഴിവില്ലാതെ
അകലെപ്പാർന്നു എനിക്കു കൂടെക്കൂടെ ഇങ്ങോട്ടു വരു
വാൻ എങ്ങനെ കഴിയും? നിന്റെ ദേഹസ്ഥിതി കാ
ണുമ്പോൾ നീ ഇവിടെ തനിയെ താമസിച്ചുകൂടാ എ
ന്നാണു് എനിക്കു തോന്നുന്നതു്. അമ്മ അരികെ ഉ
ണ്ടെങ്കിൽ നിനക്കു വളരെ ആശ്വാസം കിട്ടും.”

“അമ്മ ഇപ്പോൾ ഇങ്ങോട്ടു വരണമെന്നില്ല.
ഡാക്ടർ ദിവസേന വന്നു് എന്റെ ദേഹസ്ഥിതി അ
ന്വേഷിക്കാറുണ്ടു്. ഭാസികളും വാല്യക്കാരും ഇവിടെ
വേണ്ടുവോളമുള്ള തുകൊണ്ടു് എനിക്കു യാതൊന്നിനും
ക്ലേശമുണ്ടാവാറില്ല.”

“വൈദ്യനും വാല്യക്കാരനുമുണ്ടായാൽ എല്ലാം
ആയോ? മനസ്സിന്റെ സുഖത്തിനാണു സ്വന്തം ആൾ
വേണമെന്നു് ഞാൻ പറയുന്നതു് ”

“അതിന് അദ്ദേഹം ഇവിടെ ഉണ്ടല്ലോ?”

അല്പം താണസുപരത്തിലാണ് ഉമ ഇതു പറഞ്ഞത്. അന്തർഗ്ഗതം പുറത്തുവിടാത്തതുകണ്ട് ബിന്ദു അവളെ ഗാഢരാഗം ആശ്ശേഷിച്ചു. നെററിത്തടത്തിൽ തലോടിക്കൊണ്ട്, “എന്റെ ഉമേ, നിനക്ക് എന്നിൽ മുന്വിലത്തെപ്പോലെ ഇപ്പോൾ സ്നേഹമില്ലയോ?” എന്ന് അന്തരപവൈവശ്യത്തോടെ ചോദിച്ചു. ബഹുനാളായി അന്തരം തപിച്ചുകൊണ്ടിരുന്ന അവൾക്ക് ഈ പ്രേമസ്സർശത്താൽ ബാഷ്പോദയമുണ്ടായി. “ബിന്ദു, എനിക്കു നിന്നെ എന്നും സ്നേഹമുണ്ട്” എന്ന് അവൾ സഗർഭം പറഞ്ഞു.

“എന്നാൽ, എന്തുകൊണ്ടാണു നീ എന്നോട് കാര്യങ്ങൾ തുറന്നുപറയാത്തത്? നിന്റെ മനസ്സിൽ കഠിനമായ ഭുഃഖമുണ്ടെന്ന് എനിക്കറിയാം. ജീവിതത്തിൽ നിനക്ക് ഇപ്പോൾ വെറുപ്പാണു കൂടിയിരിക്കുന്നത്. ഇതിനു നിന്റെ ഭർത്താവാണ് കാരണമെന്ന് എനിക്കു ഉറപ്പാക്കുവാൻ ശക്തിയില്ലെന്നോ നീ വിചാരിക്കുന്നത്? ഇതിനുമുമ്പ് എന്നെ കാണുമ്പോഴെല്ലാം ഭർത്താവിനു നിന്നിലുള്ള സ്നേഹത്തെപ്പറ്റി എന്തെല്ലാം എത്രയത്ര നീ പറയാറുണ്ടായിരുന്നു? ഇപ്പോൾ അതൊന്നും പറയാതിരിക്കുന്നതുകൊണ്ടുതന്നെ കാര്യമെന്തെന്ന് എനിക്കു മനസ്സിലാക്കിക്കൂടെയോ? പിന്നെ എന്തിനാണു നീ അത് എന്റെ മുമ്പിൽ മറച്ചുവെക്കുന്നത്? പറയൂ, ഉമേ! മനസ്സുതുറന്നു പറയൂ. എന്നെ വിശ്വസിക്കൂ? ഉള്ളിണങ്ങി ഒരുമിച്ചു വളർന്നിട്ടുള്ള ഈ നാമത്തിൽ വേണമോ ഈ അകൽച്ച?

ഇതിനു കറച്ചുനേരം കണ്ണീർവാർത്തിൽപ്പിന്നെ
യാണു് ഉമയിൽനിന്നു മറുപടിയുണ്ടായതു്:

“ബിന്ദു, നിന്നോടു് ഞാൻ ഏതൊരു കാര്യമാണു
പറയാതിരുന്നിട്ടുള്ളതു്? അങ്ങനെ നീ എന്നെ സംശ
യിക്കരുതു്. നിന്നോടു പറയരുതാത്തതായി എനിക്കു
യാതൊരു കാര്യവുമില്ല. നിന്നെ കണ്ടതുകൊണ്ടു സ
ന്തോഷത്താൽ എന്റെ മനസ്സു് ഇപ്പോൾ എങ്ങനെ
യൊക്കെയോ ആയിരിക്കുകയാണു്. ഇന്നു നീ ക്ഷമിക്കൂ.
ഇനിയൊരിക്കൽ ഞാൻ നിന്നോടു് എല്ലാം തുറന്നു
പറയാം.”

“ഓഖമുണ്ടായാൽ അതിനെ മനസ്സിൽ മറച്ചു
വെയ്ക്കരുതു്. അതു നീറിനീറിക്കിടന്നു സർവ്വത്തെയും
നശിപ്പിക്കും. അതുകൊണ്ടു നിനക്കുള്ള ഓഖം ഇന്നു
തന്നെ എന്നോടു പറയണം, അതിൽനിന്നു നിനക്കു
നിശ്ചയമായും ആശ്വാസം കിട്ടും.”

“ഞാൻ നിന്നോടു് എന്താണു പറയേണ്ടതു്?”

“നിന്റെ ഭർത്താവു് നിന്നോടു പെരുമാറുന്നതു
നിന്റെ പ്രിയംപോലെതന്നെയാണോ എന്നാണു്
എനിക്കു് അറിയേണ്ടതു്.”

“ഞാൻ ആവശ്യപ്പെടുന്നതെല്ലാം അദ്ദേഹം തര
ന്നുണ്ടു്. എല്ലാക്കാര്യങ്ങളും ഇവിടെ എന്റെ ചൊ
ല്ലിക്കു നടക്കുന്നുണ്ടു്.”

“അതാ പിന്നെയും നീ കാര്യം മറയ്ക്കുന്നു. ധന
പുരിപ്രഭുവിനു തന്റെ ഭാര്യയെ എത്രത്തോളം അന്ത
സ്സിലും ആഡംബരത്തിലും ഉയർത്തിവെയ്ക്കുവാൻ കഴി
യുമെന്നു് ഞാൻ അറിഞ്ഞിട്ടില്ലാത്തതല്ല. നിന്നോടു്

അദ്ദേഹത്തിനു മുന്പുണ്ടായിരുന്ന ആ പ്രേമം ഇപ്പോൾ ഏതുനിലയിലാണെന്നാണ് എന്റെ ചോദ്യം.”

ഇതിന്, ഉമയുടെ മുഖം ബിന്ദുവിന്റെ വക്ഷസ്സിൽ മറഞ്ഞതല്ലാതെ അവളിൽനിന്നു വാക്കൊന്നും പുറപ്പെട്ടില്ല.

“എന്നാൽ ഉമേ, അദ്ദേഹത്തിന്റെ പ്രേമത്തെ നിന്നിൽ ഉറപ്പിക്കുന്നതിനു നീ വേണ്ടുപോലെ ശ്രമിക്കുന്നില്ലെന്നുണ്ടോ?”

“ഞാൻ അദ്ദേഹത്തെ എന്റെ ആത്മനാഥനായി ത്രികരണങ്ങളെക്കൊണ്ടും പൂജിച്ചുവരുന്നതിൽ കൂടുതലല്ലാതെ കുറവുവരുമില്ല. അദ്ദേഹത്തിന്റെ ദർശനമാത്രത്താൽ എനിക്കു സർവ്വസുഖങ്ങളും ഉണ്ടാകുന്നുണ്ട്. എന്നാൽ എന്തുകൊണ്ടോ, അദ്ദേഹത്തിനു പഴകത്തോറും ഞാൻ പുളിക്കയാണു ചെയ്യുന്നത്.”

“നിന്റെ മനസ്സ് എനിക്കറിയാം. നീ നിന്റെ ഭർത്താവിനെ ജീവനെക്കാളധികം സ്നേഹിക്കുന്നുണ്ട്. എന്നാൽ, അങ്ങനെ സ്നേഹിക്കുന്നതുകൊണ്ടുമാത്രം പരുഷനു രൂപ്തിയാണെന്നു വരികയില്ല. നീ അദ്ദേഹത്തോടു എല്ലാകാര്യങ്ങളിലും ക്ഷമാപൂർവ്വതനെയോ ഇടപെടുന്നത്? ക്ഷമയാണു സർവ്വസുഖങ്ങൾക്കും ആധാരം. ക്ഷമയില്ലെങ്കിൽ മറ്റൊന്നെല്ലാം ഗുണങ്ങളുണ്ടായാലും ശാന്തി കിട്ടുകയില്ല. ക്ഷമവിട്ടാൽ ഏതിലുമെന്നും ഭൂഖികേണിവിരം. ഒരിക്കൽ കൈവിട്ടുപോയ കാര്യം പിന്നീടു തിരിച്ചുകിട്ടുകയില്ലെന്നും നീ ഓർക്കണം. ക്ഷമാപൂർവ്വകമല്ലാത്ത ദാമ്പത്യം എത്ര സൗഭാഗ്യത്തോടുകൂടിയതായാലും അപജയപ്പെടുകയേയുള്ളൂ.”

“ബിന്ദു, ദാമ്പത്യത്തെക്കുറിച്ചു പണ്ടുള്ളവർ പറഞ്ഞിട്ടുള്ള കഥകളൊന്നും ഇല്ലാതെ ഒക്കാറില്ല. പ്രേമത്തിനുവേണ്ടി ഉഴലുന്നവർക്കൊക്കെയും നൈരാശ്രമാണുണ്ടാകുന്നത്. സുഖമോ ശാന്തിയോ ദാമ്പത്യത്തിൽ ഒരിടത്തും ഞാൻ കാണുന്നില്ല. പാതിവ്രത്യത്തെ ദ്രവ്യനിഷ്ഠയോടെ ആചരിക്കുന്നവർക്കു നിത്യശോകമാണു ഫലം. എത്രത്തോളം സ്നേഹിക്കുന്നുവോ അത്രത്തോളം ഹിംസയാണു പകരം കിട്ടുന്നത്. ഒടുക്കം ആ ദമ്പതികളിലൊരാൾ നൈരാശ്രംകൊണ്ടു നശിക്കുമ്പോഴേ മറ്റേ ആൾ കണ്ണുതുറക്കുകയുള്ളു. എന്തിനാണിത് ഫലമെന്തു?”

“ഉമ, ഞാൻ പറഞ്ഞത് എന്തെന്നു മനസ്സിലാക്കാതെ നീ എന്തൊക്കെയോ ഘോരവാക്കുകൾ പറയുന്നുവല്ലോ. പ്രേമമുള്ളിടത്തു ശോകവും കണ്ടേക്കാം. ആ ശോകം ആ പ്രേമത്തെ ശുദ്ധമാക്കുവാനുള്ളതാണ്. ദുഃഖങ്ങളെയെല്ലാം ക്ഷമകൊണ്ടു നാം താങ്ങണം. ഏതു ജീവിയിലും ഗുണമെന്നപോലെ ദോഷവുമുണ്ട്. ദോഷം കാണുമ്പോഴേയും മനസ്സിലുക്ന്നതുകൊണ്ടാണ് നമുക്കു ദുഃഖിക്കേണ്ടിവരുന്നത്. ദോഷം സൃഷ്ടിസാധാരണമാണെന്നു അറിവോടെ നാം ക്ഷമിക്കണം. പരസ്പരം ക്ഷമിച്ചുകൊണ്ടിരുന്നാൽ ദാമ്പത്യത്തിൽ ദുഃഖമേ ഉണ്ടാകുന്നതല്ല.”

“നീ നിന്റെ അനുഭവമാണു പറയുന്നത്. ഗുണനിധിയായ ഭർതാവിനെ നിനക്കു കിട്ടുകകൊണ്ടു ദാമ്പത്യത്തിൽ സുഖമാത്രമെ നീ കാണുകയുള്ളു. നിന്റെ കടുംബം എല്ലാംകൊണ്ടും ശ്രീനിലയനമാണു എന്റെ

സ്ഥിതി അങ്ങനെ യല്ല. എന്റെ അനുഭവത്തിൽ ഭംഗവത്വം ഘോരനരകമാണ് ആ ഭാഗത്തേയ്ക്കു നീ നോക്കാതിരിക്കുകയാണു നല്ലതു്.”

“നീ അങ്ങനെ നിരാശയാവരുതു് ഭർത്താവിന്റെ നടപടികളിൽ താല്ക്കാലികമായി വല്ല ദോഷവും കാണുമ്പോഴേയ്ക്കും കലീനയായ ഒരു സ്ത്രീ ജീവിതത്തെ തീരെ വെറുക്കുന്നതു തെറ്ററാണു്. ക്ഷമയോടെ പരിശ്രമിച്ചാൽ ഏതു ദോഷത്തെയും നീക്കുവാൻ കഴിയും. ദ്രവ്യവിശ്വാസത്തോടെ ഭജിച്ചാൽ ഏതു സ്ത്രീക്കും ഭർത്താവിനെ വശഗനാക്കുകയും ചെയ്യാം. ഈ വഴിക്കു നീ ഉത്സാഹിക്കുകയാണു വേണ്ടതു്.”

“സപാത്മപരന്മാരായ പുരുഷന്മാർ സ്വന്തം സുഖത്തിനു വേണ്ടി ഭർത്തുഭക്തിയെപ്പറ്റി സ്ത്രീകളോടു് ഉപദേശിക്കുന്നതു കേട്ടു നീ അതിൽ മയങ്ങിയിരിക്കുകയാണു്. സ്ത്രീകളെ തങ്ങളുടെ അടിമകളാക്കേണമെന്നാണു പുരുഷന്മാരുടെ വിചാരം. എന്നാൽ ആ അടിമകളുടെ സുഖത്തെപ്പറ്റി അവർക്കു് നോട്ടമേയില്ല. അടിമയായി ഏല്പോഴും ദുഃഖിച്ചുകഴിഞ്ഞുകൊണ്ടിരുന്നാൽ ആ സ്ത്രീയെ നോക്കി ഭർത്താവു് ഒന്നു പുഞ്ചിരിക്കൊള്ളുമായിരിക്കാം.”

ഉമയുടെ ഇത്തരം വാക്കുകൾ വീണ്ടുംവീണ്ടും കേട്ടപ്പോൾ ധർമ്മോപദേശമൊന്നും അവളുടെ മനസ്സിൽ ഇപ്പോൾ കടക്കുകയില്ലെന്നു ബിന്ദുവിനു മനസ്സിലായി. സംയുക്തഭരണസമ്പ്രദായം നശിച്ചു്, അപകപബുദ്ധികളായ യുവാക്കന്മാർ തന്നിഷ്ടിംപോലെ പ്രവർത്തിക്കുമാറായതിന്റെ ഫലമാണു പല കടുബങ്ങളും ഇങ്ങനെ ശോകാധീനമായതെന്നു് അവൾ വിചാരിച്ചു.

“ഉമേ, പിതൃജനത്തിന്റെ കീഴിലാണു ചെറുപ്പക്കാർ വളരുന്നതെങ്കിൽ ഭാവനയും ഇത്ര ഭ്രഷ്ടിക്കയില്ലായിരുന്നു” എന്നു അവൾ തെളിവായി പറകയും ചെയ്തു.

“കൂട്ടുകടുംബത്തെപ്പറ്റി അന്നു കാളി പറഞ്ഞപ്പോൾ എനിക്കു വൈരസ്വമാണുണ്ടായതു്. വാസ്തവത്തിൽ, ആ ജീവിതമാണു് സർവ്വോൽകൃഷ്ടമെന്നു് ഇപ്പോൾ എനിക്കുതന്നെ തോന്നിത്തുടങ്ങി” എന്നു് ഉമ സമ്മതിച്ചു.

“എന്തുചെയ്യാം? കൈവിട്ടുപോയതു് ഇനി എങ്ങിനെ തിരിയെകിട്ടും? സപാതന്ത്ര്യം, സപാതന്ത്ര്യം എന്നാണു് ഇപ്പോഴേങ്ങും മുഴങ്ങുന്നതു്. സപാതന്ത്ര്യം മുത്തുമുത്തു സർവ്വം സർവ്വസംഗപരിത്യാഗികളായ യോഗികളാകട്ടോ ആവോ!”

“ഹാ, ആ അവസ്ഥയിലായാൽ എത്ര ഭാഗ്യമായി! കുടുംബബന്ധംകൂടാതെ ഇഷ്ടംപോലെ പുണ്യക്ഷേത്രങ്ങൾതോറും സഞ്ചരിച്ചുകൊണ്ടു് തനിയെ ജീവിക്കുന്നതു പരമാനന്ദംതന്നെ.”

“അതേ ആ ജീവിതം ഉൽകൃഷ്ടമാതന്നെയാണു്. എന്നാൽ, നമ്മളെപ്പോലെ മനസ്സുറപ്പില്ലാത്തവർ അതിലേക്കു തിരിഞ്ഞാൽ രണ്ടുംകെട്ടു് വെറും തെണ്ടികളായിത്തീർന്നേക്കാം. സന്യാസമായാലും, ഗാർഹസ്ത്യമായാലും ധർമ്മനിഷ്ഠയാണു് പ്രധാനം. ധർമ്മത്തിൽ ഉറച്ചുനില്ക്കാമെങ്കിൽ നമ്മുടെ ഈ ഗാർഹസ്ത്യവും ആനന്ദമയംതന്നെ. ധർമ്മപ്രകാരം നാം അനുഭവിക്കുന്ന ഭദ്രചമല്ലാം ഈശ്വരനായി ചെയ്യുന്ന പൂജയാണു്.

അഭീഷ്ടത്തിന്റെ നഷ്ടമാണല്ലോ ദുഃഖം. ആ നഷ്ടം നാം ഈശ്വരനായി ചെയ്ത പരിത്യാഗമാണെന്നു ഭക്തിപൂർവ്വം വിചാരിച്ചുകൊണ്ടിരുന്നാൽ നമ്മുടെ മനസ്സിന് എപ്പോഴും ശാന്തികിട്ടും.”

“ബിന്ദു, നിന്റെ ഈ വാക്കുകൾ കേൾക്കും തോറും എനിക്കു വളരെ സുഖംതോന്നുന്നുണ്ട്. ഞാൻ ബുദ്ധിഹീനയാണ് എന്റെ മനസ്സു ചഞ്ചലവുമാണ്. എന്റെ ജീവിതം നാശോന്മുഖമായ്ക്കഴിഞ്ഞു. ഈ ആപത്തിൽ നിന്റെ ഫിതവാക്കുകൾ കേട്ടുകൊണ്ട് ഞാൻ അല്പം ആശ്വസിക്കട്ടെ. പറയൂ, ഇനിയും പറയൂ.”

“ഉമേ, നീ ഇങ്ങിനെ അത്മനിന്ദ ചെയ്യരുത്. നീ ജനിച്ചതും നീ പുകിയതും ആഭിജാത്യവും ധനസമ്പത്തും തികഞ്ഞു സൽക്കലങ്ങളിലാണ് നിന്റെ മനസ്സിൽ സത്യവും പ്രേമവും സമ്പുണ്ണമായുണ്ട് തപ്പുകാലം കർമ്മദോഷംകൊണ്ട് നിനക്ക് അല്പം ദുഃഖിക്കേണ്ടിവന്നിരിക്കുന്നുവെന്നേയുള്ളൂ. അല്പം ക്ഷമയുണ്ടായാൽ ഈ ദുഃഖം നിസ്സാരമാണ്. നമ്മുടെ പ്രത്യക്ഷ ദൈവമാണ് ഭർതാവ്. ദൈവത്തിൽ കുറവും കാണുവാൻ നമുക്ക് അധികാരമില്ല. സമ്പത്തുണ്ടായാലും ആപത്തുണ്ടായാലും നമ്മുടെ പ്രത്യക്ഷദൈവത്തെ ഏകാഗ്രമനസ്സോടെ ഭജിക്കുക മാത്രമേ നാം ചെയ്യാവൂ. അങ്ങിനെ നീ പരിശുദ്ധിച്ചുനോക്കൂ എന്നാൽ നിശ്ചയമായും ശാന്തികിട്ടും!”

“ശാന്തിപോലും! ഇനി എനിക്കു സുഖംപോലും!”

എന്നു് ഉമ നൈരാശ്രയത്തോടെ വിചാരിച്ചു. അപ്പൊഴേയ്ക്കും പടിക്കൽ വണ്ടിവന്നുനിന്നതായി ശബ്ദം കൊണ്ടറിഞ്ഞു് അവർ അങ്ങോട്ടുനോക്കി. ഭർത്താവിന്റെ വരവാനെന്നു് നിശ്ചയിച്ചതുകൊണ്ടു് ഉമ അറിഞ്ഞു.

“ബിന്ദു, അതാ നോക്കൂ, ഞങ്ങളുടെ ദാമ്പത്യം എങ്ങിനെയുള്ളതാണെന്നു് ഇപ്പോൾ നിനക്കു് അല്പം മനസ്സിലാക്കാം,” എന്നു് അവൾ പറയും ചെയ്തു.

ആരാമസൗധത്തിൽനിന്നു് ധനഞ്ജയനെ ഭൃത്യന്മാർ പതിവുപോലെ വണ്ടിയിൽകൊണ്ടുവന്നിരിക്കുകയാണു്. മദ്യലഹരിയാൽ നഷ്ടപ്രജ്ഞനായ അയാളുവാലുക്കാർ താങ്ങിയെടുത്തു് ശപഞ്ഞായനപോലെ അകത്തേക്കു കൊണ്ടുവന്നു. ഇതു കണ്ടപ്പോൾ ബിന്ദുവിന്റെ മനസ്സു പൂർ്വ്വധികാ ശോകകൾിതമായി.

“ഉമേ, നിന്റെ ഭർത്താവു് എത്ര ദുസ്സഹമാണെന്നു ഞാൻ അറിയാത്തതല്ല. ഈ ഘോരശോകത്തെ അസാമാന്യമായ മനശ്ശക്തിയോടുകൂടിയാണു് നീ താങ്ങുന്നതെന്നു് എനിക്കറിയാം. എങ്കിലും, നീ നിരാശയാവരുതു് ക്ഷമിക്കൂ, ഇനിയും ക്ഷമിക്കൂ. ഇതിലധികം ദുഷിച്ചുപോയവർപോലും പിന്നീടു സുവൃത്തരായിട്ടുണ്ടു്. ആ വിശ്വാസത്തോടെ, ആ ദീനദയാലുവായ ദൈവത്തെ സ്തുരിച്ചുകൊണ്ടു നീ ക്ഷമിക്കൂ.”

കണ്ണീരോടുകൂടിയാണു് ബിന്ദുവിൽനിന്നു് ഈ സാന്ത്വനവാക്യങ്ങൾ പുറപ്പെട്ടതു്. “ദൈവത്തെ സ്തുരിച്ചുകൊണ്ടു് നീ ക്ഷമിക്കൂ” എന്നു ബിന്ദു പറഞ്ഞപ്പോൾ “ദൈവത്തെ സ്തുരിച്ചുകൊണ്ടു ഞാൻ മരിക്കാം”

എന്ന് ഉമ മനസ്സാ പറഞ്ഞു. കണ്ണീർവാർന്ന ഉമ യോട്ട് കണ്ണീരോടെ അനുജനെ വാങ്ങി ബിന്ദു. അവിടെ നിന്നു യാത്രപറകയും ചെയ്തു.

4

നവരാത്രികാലമായി. പട്ടണമെങ്ങും മഹോത്സവമായി. സർവ്വരിലും പ്രഹർഷമേ അപ്പോഴുള്ളൂ.

ഉമയ്ക്കു മാത്രം അന്നുമില്ലാ സന്തോഷം. ധനഞ്ജയന്റെ ദർവ്വത്തികൾ കൂടിക്കൂടിയാണു വരുന്നത്. അയാൾ ഇപ്പോൾ ഉമയെ സമീപിക്കാത്തതു തന്റെ ദുരാചാരത്തെത്തുല്ക്ക ലജ്ജിച്ചിട്ടാണ്. ഇനിമേൽ മദ്യം സേവിക്കയില്ലെന്ന് അയാൾ ഇതിനിയ്ക്കു പല കുറി ശുപഥം ചെയ്തുകഴിഞ്ഞിരിക്കുന്നു. ആ ശുപഥവും മദ്യപന്റെ മറ്റു വാക്കുകളോടൊപ്പം വിലകെട്ട തായിട്ടേ തീർന്നിട്ടുള്ളൂ.

ആരെയും പഴിക്കാതെയും ആരോടും പരാതിപ്പെടാതെയും ഈ ദിവസമൊക്കെയും ഉമ അന്തരംഗേണ സന്ദിച്ചുപോന്നു. ഭർത്താവിന്റെ സുഖത്തിന് താൻ ചെയ്യേണ്ടതായ കാര്യങ്ങളിലൊന്നും അവൾ വഴുവരുത്തിയില്ല. ബിന്ദുവിനെ കാണുമ്പോൾ മാത്രമാണ് അവൾ അല്പം ആശ്വാസംകൊള്ളുക. പിന്നെയെല്ലാനേരത്തും അച്ഛന്റെ ജീവിതം ശോകാഗ്നിയിലാണ്

ശരച്ചന്ദ്രൻ ഇഴയിടയായി ഹേമചന്ദ്രന്റെ വീട്ടിലേക്കു പോകാനായില്ല. എന്നാൽ, ബിന്ദു തന്റെ

ഭാസിയെ അയച്ചു് അയാളെ കൂടെക്കൂടെ ചർച്ചമാനം അറിയിക്കാറുണ്ടു്. അപ്പോഴെല്ലാം വല്ല മധുരപലഹാരങ്ങളും അവൾ കൊടുത്തയയ്ക്കാ. ഇതെല്ലാം എന്തിനിങ്ങു കൊണ്ടുവരുന്നുവെന്ന് അയാൾ വൈരസ്യം കാണിച്ചു് ചോദിക്കാറുണ്ടെങ്കിലും, സുധയുടെ കൈകൊണ്ടാണ് ഇവ ഉണ്ടാക്കിയതെന്ന സങ്കല്പത്താൽ ഏറ്റവും രുചിയോടെ അയാൾ ഭക്ഷിക്കുന്നതു കാണുകയാൽ വീണ്ടും ആ ജോലി നിർവ്വഹിക്കുന്നതിൽ ഭാസിക്കു് ഒട്ടും വൈമനസ്സുമുണ്ടായില്ല.

ഭവാനിപുരത്തിലെ ജനശ്രേഷ്ഠനായ ദേവീപ്രസന്നൻ അവസ്ഥയ്ക്കുറത്തുവണ്ണം നചരാത്രി മഹോത്സവത്തിൽ ആഡംബരം ചെയ്യാക്കുക പതിവാണ്. അതിലേക്കു് ആ വീട്ടുകാർ മേമചന്ദ്രനേയും ഭാര്യയേയും ക്ഷണിച്ചു. അവിടെ നടക്കുന്ന നാടകം കാണുന്നതിനു് ഒരുനാൾ മേമചന്ദ്രൻ ഭാര്യയെ അയച്ചു. രാസക്രീഡയാണ് നാടകകഥ. അതുകണ്ടു് ഏറ്റവും രസിച്ചു ബിന്ദു പിറൈന്നാൾ രാവിലെ വീട്ടിൽ വന്നു. “കൃഷ്ണൻ രാധയെ ആശ്വസിപ്പിക്കുന്ന ആ ഭാഗം എത്ര കണ്ടാലും മതിയാകുകയില്ല.” എന്നു പ്രശംസിച്ചു. “അങ്ങേക്കും ആ നാടകം ഒരുനാൾ ചെയ്ത നോക്കിക്കൂടായോ” എന്നു ചോദിച്ചപ്പോൾ “എന്റെ ഈ രാധയെ പ്രസാദിപ്പിക്കുവാൻ ഞാൻ ദിവസേന ചെയ്യുന്ന ഈ പാടുകളൊന്നും പോരാതെ മറ്റൊരു രാധയുടെ പ്രണയകോപം കാണുവാൻ ഞാൻ ചെയ്യുകയും വേണമോ” എന്നാണ് മേമചന്ദ്രൻ പറഞ്ഞതു് അപ്പോഴേക്കും ബിന്ദു അയാളുടെ വായു്

അടച്ചു പിടിക്കയാൽ പിന്നെയൊന്നും പ്രസ്താവമുണ്ടായില്ല.

വിജയദശമിയായി. ബാലികാബാലന്മാർ ബന്ധു മിത്രഗൃഹങ്ങളിൽ ചെന്നു വൃദ്ധജനത്തെ നമസ്കരിച്ചു് ആശിസ്സു വാങ്ങുകയെന്ന ആ നാട്ടാചാരം അന്നു ഭംഗിയായി നടന്നു. അന്നരാത്രി പതിനൊന്നു മണിയായതിൽ പിന്നെ ബിന്ദു അടുക്കളജോലിയെല്ലാം കഴിഞ്ഞു് മുക്തിലേക്കു കയറുവാൻ ഭാവിക്കുമ്പോൾ ആരോ പുറത്തേ വാതിൽക്കൽ മുട്ടുന്നതു കട്ടു. ഹേമചന്ദ്രൻ അന്നു നേരത്തേ ഉറക്കമായി. സുധയും കുട്ടികളും അതിൻമുമ്പേ ഉറങ്ങിയിരുന്നു. ഈ അകാലത്തിൽ ആരാണു് പുറത്തുവന്നു നില്ക്കുന്നതു് എന്നു ശങ്കയോടെ ബിന്ദു വാതിൽ തുറന്നു. ഉടനെ ഏതോ ഒരാൾ അകത്തേക്കു കടന്നു. അയാൾ ശരച്ചന്ദ്രനാണെന്നറിയുവാൻ ബിന്ദുവിന്നു വീണ്ടും വീണ്ടും നോക്കേണ്ടിവന്നു. മുഷിഞ്ഞ വേഷവും മെലിഞ്ഞ ദേഹവുമായി അവന്റെ രൂപം അത്രത്തോളം മാറിയിരിക്കുന്നു. അയാൾ ബിന്ദുവിനെ നമസ്കരിക്കയും അവൾ ആ ഭ്രാന്താവിനെ ആശീർവ്വദിക്കുകയും ചെയ്തു.

“ഇത്രയുംനാൾ ഞാൻ ഇങ്ങോട്ടു പോരാതിരുന്നതിൽ നീ ക്ഷമിക്കണം” എന്ന് അയാൾ അനന്തരം സംഭാഷണത്തിൽ പ്രവേശിച്ചു.

“പഠിത്തത്തിലുള്ള ഉത്സാഹംകൊണ്ടാണു് നീ ഇങ്ങോട്ടു വരാതിരിക്കുന്നതെന്നു് ഞങ്ങൾക്കറിയാം. എന്നാൽ, രാവും പകലും ഇടവിടാതെ പഠിച്ചു കണ്ടു നിന്റെ ശരീരത്തെ ഇത്രയധികം ക്ഷീണിപ്പിച്ചതു്

നന്നായില്ല. സ്വന്തം ദേഹത്തേക്കാൾ ശ്രേഷ്ഠമല്ല പരീക്ഷാജയമെന്നു നീ അറിയാത്തതല്ലല്ലോ.”

“അതു് എനിക്കു് അറിയാം. എന്റെ ദേഹം ക്ഷീണിച്ചിട്ടുണ്ടെങ്കിൽ അതു് പരീക്ഷയെപ്പറ്റിയുള്ള വിചാരംകൊണ്ടല്ല.”

“പിന്നെ എന്തു്കൊണ്ടാണു്?”

ഇതിന്നു് ശരച്ചന്ദ്രൻ ഒന്നും മിണ്ടിയില്ല. അയാൾ ബിന്ദുവിന്റെ കൈകളിൽ പിടിച്ച് അവിടെയുള്ള ബഞ്ചിന്മേൽ ഇരുത്തി താൻ താഴെ അധോമുഖനായി സ്ഥിതിചെയ്തു. ശരീരത്തിന്റെയും ശ്വാസത്തിന്റെയും ചലനംകൊണ്ടു് അയാൾ കരയുകയാണെന്നു് ബിന്ദു അറിഞ്ഞു.

“ശരച്ചന്ദ്രാ, നീ എന്താണിച്ഛോൾ കരയുന്നതു്? നിനക്കു് എന്താണുണ്ടായതു്? ബാല്യംമുതൽക്കേ ഒരുമിച്ചു വളന്നുവന്നിട്ടുള്ള നിന്റെ പെങ്ങളല്ലേ ഞാൻ? കാൽമെന്താണെന്നു് എന്നോടു പറയൂ.”

“ബിന്ദു, എന്റെ മനസ്സിലുള്ളതു നിന്നോടു തുറന്നുപറയുവാൻ തന്നെയാണു് ഞാൻ വന്നിരിക്കുന്നതു്. ഞാൻ ദുഷ്ടനാണു്, ഞാൻ ദൈവഹതനാണു്. എന്റെ മനസ്സു്, ഹാ മചിനമായി. ചോറിട്ട കൈയിൽ ചാടിക്കടിക്കുന്ന പട്ടിയാണു് ഞാൻ.”

തൊണ്ടയിടുകയാൽ ശരച്ചന്ദ്രൻ കുഴങ്ങി. അയാളുടെ ദേഹം ആകമാനം വിറയ്ക്കുന്നു. തീരെ വികൃതമാണു് നോട്ടം. ബിന്ദുവിൽ ഭയാശങ്കകൾ അങ്കുരിച്ചു. ഇത്രയും കാലം ശീലസ്വന്മന്നനായി വളന്നു്

ശരച്ചന്ദ്രൻ ദുഷ്പഥത്തിലേക്കാനോ തിരിയുന്നത്? പ്രിയസഹോദരിയുടെ നേരേ അരുതാത്തതിനാനോ അയാൾ ഭാവികുന്നത്? അല്പം ഭയവും അതിലധികം അനുതാപവും ബിന്ദുവിന് അപ്പോൾ ഉണ്ടായി.

“നിന്റെ ദുഃഖമെന്തെന്ന് ഈ പെങ്ങളോടു പറയുവാൻ നീ എന്തിനിത്ര മടിക്കുന്നു? പറയൂ, ശരച്ചന്ദ്രാ.”

“എന്റെ ഈ സഹോദരിയുടെ മുഖത്തുനോക്കി ഈ ആധിയെപ്പറ്റി ഞാൻ എങ്ങിനെ പറയട്ടെ!”

“എന്താണ് ആധി?”

“ഞാൻ പറയാം. എന്നിൽനിന്ന് നിനക്കു കേൾക്കേണ്ടിവരുന്നത് അരുതാത്തതാണെങ്കിൽ അതു നീ ആരെയും അറിയിക്കയില്ലെന്ന് പ്രതിജ്ഞ ചെയ്യാമോ? ഞാൻ ഈ ജന്മം മുഴുവൻ ദുഃഖിച്ചു കഴിഞ്ഞു കൊള്ളാം. എന്നാൽ എന്നെക്കൊണ്ട് മറവാർക്കും ദുഃഖമുണ്ടാക്കരുത്.”

“നീ പറയുന്നതു ഞാൻ ആരെയും അറിയിക്കയില്ല, സത്യം.”

ശരച്ചന്ദ്രൻ മനഃക്ഷോഭത്തെ അടക്കുവാൻ മാറിടത്തെ തലോടികൊണ്ട് കുറച്ചുനേരം മിണ്ടാതെയിരുന്നതിൽപ്പിന്നെ ദീനവും ക്ഷീണവുമായ സ്വരത്തിൽ “സുധയെ എനിക്കു വിവാഹം ചെയ്തുതരിക എന്ന് അർത്ഥിച്ചു.

പെട്ടെന്ന് അടിയേറാതെപ്പോലെ ബിന്ദുവിന് ഞെട്ടലുണ്ടായി, എന്നാൽ അതിനെപ്പറ്റി അവൾ

വിചാരിച്ചുതുടങ്ങുമ്പോഴേയ്ക്കും ശരച്ചന്ദ്രനിൽനിന്നു വാക്കുകൾ പ്രവഹിച്ചുതുടങ്ങി.

“ബിന്ദു, ഞാൻ നീചനായ വിശ്വാസവഞ്ചകനാണ്. ഇപ്പോൾ, ഏതാനും മാസമായുള്ള എന്റെ എല്ലാ കർമ്മങ്ങളിലും നീ മാലിന്യം കാണുന്നുണ്ടാവാം. അരുതാത്തതിലാണ് എന്റെ മനസ്സ് പ്രവേശിച്ചിരിക്കുന്നതെങ്കിലും അതിനെ പിൻവലിക്കുവാൻ ഞാൻ ശക്തനല്ലാതായിത്തീർന്നിരിക്കുന്നു. താലപുഷ്പരത്തിൽ വെച്ച് അന്നു കണ്ടതു മുതൽ സുധ എന്റെ മനസ്സിൽ പ്രതിഷ്ഠിതയായിട്ടുണ്ട്. അതു് ഞാൻ അന്നു് അത്രത്തോളം അറിഞ്ഞില്ലെന്നേയുള്ളൂ. സഹോദരിയെപ്പോലെയാണു് ഞാൻ അവളെ സ്നേഹിക്കുന്നതെന്നു് ആദ്യം എന്നെത്തന്നെ തെറ്ററിയാറില്ല. പിന്നീടു് എന്റെ മനസ്സു കാമാഗ്നിയിൽ ദഹിച്ചുതുടങ്ങിയപ്പോഴേ ഞാൻ വാസ്തവം ഗ്രഹിച്ചുള്ളൂ. താലപുഷ്പരത്തിൽ വെച്ച് എന്നിൽവീണ തീപ്പൊരി ഇവിടെ അവളെ ദിവസേന കണ്ടുതുടങ്ങിയപ്പോൾ എന്റെ സർവ്വാംഗങ്ങളിലും ധ്യാപിച്ചുകൊണ്ടു് ഘോരമായി എരിയുമാറായി. താപശമനത്തെ മോഹിച്ചു് ഞാൻ ദിവസേന ഈ വീട്ടിലേയ്ക്കു പാഞ്ഞുതുടങ്ങി. എന്നാൽ നാൾതോറും തിരിച്ചുചെല്ലുമ്പോൾ താപവർദ്ധനമാണു എനിക്കുണ്ടായതു്. എന്നെ സ്നേഹിച്ചുവെച്ചു വിശ്വസിക്കുന്ന നിന്നെയും ഹേമചന്ദ്രനെയും വഞ്ചിച്ചു ഭർത്സിച്ചുചാരം മനസ്സിൽ വെച്ചുകൊണ്ടാണു് ഞാൻ ഇങ്ങോട്ടു സായാഹ്നംതോറും വന്നുകൊണ്ടിരുന്നതു്. ഒരുനാൾ, ഞാൻ എനിക്കായി ക്ഷിച്ചുകൊണ്ടിരുന്ന നരകം

എത്ര ഘോരതരമാണെന്ന് യദൃച്ഛയാ കണ്ടു. അതിൽ നിമ്ബലയായ സുന്ദര്യയും വീഴ്ത്തരുതെന്നു കരുതിയാണു ഞാൻ പിന്മാറിയത്. എന്റെ കാമമോഹിതമായ മനസ്സ് ആ സാധപിയെ നിത്യദുഃഖത്തിലേയ്ക്ക് ഞാൻ അറിയാതെ തള്ളിയേയ്ക്കാമെന്നും അതുകൊണ്ട് ഞാൻ അവളെ കാണാതിരിക്കയാണു നല്ലതെന്നും നിശ്ചയിച്ചു. എന്നിട്ട്, എന്റെ മനസ്സിനെ വേറെ വഴിക്കു തിരിച്ചുവാൻ ഞാൻ വളരെനാൾ പ്രയത്നിച്ചുനോക്കി. അതു നിഷ്ഫലമായിട്ടാണു കലാശിച്ചത്. പുസ്തകങ്ങളിലോ വിനോദങ്ങളിലോ മനസ്സിനെ ചെലുത്തുമ്പോഴേയ്ക്കും അതു പൂർ്വ്വായികം ഉറക്കുകടെ തിരിഞ്ഞടിക്കുന്നു. സുന്ദര്യയുടെ രൂപം, ഞാൻ എത്രയെല്ലാം ശ്രമിച്ചിട്ടും എന്റെ മനസ്സിൽനിന്ന് ഒരു നിമിഷത്തേയ്ക്കു പോലും അകറ്റുവാൻ എനിക്കു കഴിയുന്നില്ല. ഇക്കഴിഞ്ഞ രണ്ടുമാസമായി ഞാൻ എത്രതീവ്രമായ ശോകമാണനുഭവിച്ചുപോന്നതെന്ന് ഇതാ എന്നെ ഒന്നു നോക്കിയാൽത്തന്നെ നിനക്കു് അറിയാമല്ലോ. അതുകൊണ്ട് എന്റെ മനോവേദനയെപ്പറ്റി ഇതിലധികമൊന്നും ഞാൻ നിന്നോടു പറയുന്നില്ല. ഞാൻ വിശ്വാസവഞ്ചകനാണ്. ഞാൻ മിത്രദ്രോഹിയാണ്. എന്റെ ജീവിതം പാപമായി. ഇതെല്ലാം അറിഞ്ഞിട്ടും, പിന്നെയും എന്റെ മനസ്സ് അങ്ങോട്ടുതന്നെ പായുന്നു. ബിന്ദു, ഈ ദാരുണദുഃഖത്തിൽനിന്ന് എന്നെ രക്ഷിക്കുവാൻ നീയല്ലാതെ എനിക്കാരുമില്ല. നിനക്കു് എന്നിൽ കനിവുണ്ടാകേണമേ എന്നു പ്രാർത്ഥിക്കയല്ലാതെ വേറെ എന്താണ്

ഇനി ഞാൻ പറയേണ്ടതു് എന്തു് എനിക്കു് അറിഞ്ഞു കൂടാ. എന്നെ നീ കൈവിടുകയാണെങ്കിൽ, എന്റെ ജീവിതം ഇന്നോടെ അവസാനിച്ചു. മനസ്സാ ഞാൻ പാപിയാണെങ്കിലും നിങ്ങളുടേതാകാൻ യാതൊരു ഭോഷവും ചെയ്യാത്തവനാണു് ഞാൻ എന്തു് ഓർത്തുകൊണ്ടു് എന്നിൽ നിനക്കുള്ള സ്നേഹം മേലിലും നിലനില്ക്കട്ടെ.”

ഇത്രയും പറഞ്ഞു് ശരച്ചന്ദ്രൻ അടങ്ങി. വിധവാ വിവാഹം ആചാരവിരുദ്ധമാകയാൽ ശരച്ചന്ദ്രന്റെ കാമിതം ഫലോന്മുഖമല്ലെന്ന് ബിന്ദു വിഷാദിച്ചു എങ്കിലും അവൾ അതു പറയാൻ കഴിഞ്ഞില്ല. അവനെ നിരാശനാക്കുന്നതു് ആപത്താണെന്നു കരുതി, സാന്ത്വനപൂർവ്വകമാണു് അവളിൽനിന്നു മറുപടിയുണ്ടായതു്.

“ശരച്ചന്ദ്ര, നീ ഇങ്ങനെ വല്ലതുമാകെ വിചാരിച്ചു ഭുജിക്കയും തന്നെത്താൻ പഴിക്കയും ചെയ്യരുതു്. നിന്റെ ആഗ്രഹം എങ്ങനെയുള്ളതായാലും നിന്നെ ഞാൻ ഒരിക്കലും കൈവിടുകയില്ല. നീ ആശ്വസിക്ക്. നീ എന്നും എന്റെ പ്രിയസഹോദരൻ തന്നെയാണു്. ആ സ്നേഹത്തോടുകൂടി നിന്റെ ഏതു കാര്യത്തിലും ഞാൻ ഇടപെടുന്നതു്യാണു്. വിധവാവിവാഹം നമ്മുടെ ആചാരപ്രകാരം നിഷിദ്ധമായ കർമ്മമാണെന്നു നിനക്കു് അറിയാമല്ലോ. എന്നാൽ, ഇപ്പോഴത്തെ പരിഷ്കാരികൾ ആവക പൂർവാചാരങ്ങളെയെല്ലാം നിഷേധിക്കുന്നവരാണെന്നു് ഞാനും കേട്ടിട്ടുണ്ടു്. ഏതായാലും സ്രീയായ എനിക്കു്

ഇക്കാര്യത്തിൽ നിശ്ചയം ചെയ്യുവാൻ ശക്തിയില്ല. ഞാൻ നിന്റെ ജ്യേഷ്ഠനുമായി ആലോചിക്കട്ടെ അദ്ദേഹം വിസമ്മതിക്കുന്നതായാലും, നിന്നിൽ ഞങ്ങൾക്കുള്ള സ്നേഹത്തിന് ഒട്ടും കുറവുണ്ടാകുന്നതല്ല. കാലംകൊണ്ടു നിനക്കുണ്ടായ ഈ തോന്നലിൽ പാപത്തിന്റെ ലാഭമൊന്നുപോലുമില്ലെന്ന് ഞാൻ പറയുന്നതു നീ വിശ്വസിക്കണം.”

അതുതർക്കംപോലെയാണ് ബിന്ദുവിന്റെ ഈ പ്രിയവാക്കുകൾ ശരച്ചന്ദ്രനിൽ പതിച്ചത്.

“എന്നാൽ ഞാൻ ഇപ്പോൾ പോകട്ടെ. പാപശങ്കകൊണ്ടു എനിക്കു നിങ്ങളുടെ മുഖത്തു നോക്കുവാൻ ശക്തിയില്ല. ഇക്കാര്യത്തിൽ എന്താണു തീർച്ചയെന്ന് അറിയുന്നതുവരെയും ഞാൻ ഇവിടെ വരികയില്ല. ലജ്ജകൊണ്ടാണ് ഞാൻ ഇങ്ങനെ മാറിനില്ക്കുന്നതെന്നറിഞ്ഞു നീ ക്ഷമിക്കണം. ഇങ്ങോട്ടു വരുവാൻ നീ എന്നെ നിർബ്ബന്ധിക്കരുതു്. എന്നാൽ ഇക്കാര്യം എന്നേയ്ക്കു തീർച്ചപ്പെടുത്താം എന്നു പറഞ്ഞാൽ അന്ന് ഞാൻ ഇവിടെവന്നു നിന്നെ കണ്ടുകൊള്ളാം.”

“പൊട്ടന്നു തീർച്ചചെയ്യാവുന്ന കാര്യമല്ലല്ലോ ഇതു് കുറച്ചു ദീർഘമായിത്തന്നെ ആലോചിക്കേണ്ടിവന്നേയ്ക്കും. നീ ഇടയ്ക്കിടെയെങ്കിലും ഇങ്ങോട്ടു വരികയും ജ്യേഷ്ഠനെക്കണ്ടു സംസാരിക്കയും ചെയ്താണു നല്ലതു്. അതിനു നിനക്കു മടിയുണ്ടെങ്കിൽ, രണ്ടു മൂന്നാഴ്ചകൾ കഴിഞ്ഞു് നിന്നെ കാണുന്നതായാൽ അദ്ദേഹത്തിന്റെ തീരുമാനമെന്തെന്നു നിന്നോടു പറയാം.”

“എന്നാൽ ഞാൻ അടുത്ത ലീപാളിദിവസം ഇവിടെ വരാം. അതുവരെ എന്റെ പ്രാണനെ ഞാൻ എങ്ങിനെയെങ്കിലും ധരിച്ചുകൊള്ളാം.”

5

ശരച്ചന്ദ്രൻ യാത്രപറഞ്ഞു പുറത്തേക്കു കടന്നു, ബിന്ദു വാതിൽ അടയ്ക്കുവാൻ തുടങ്ങിയപ്പോഴേക്കും മരൊരാൾ അവിടെ കയറിവരുന്നതുകണ്ടു. ദേവീ പ്രസന്നന്റെ വീട്ടിൽനിന്ന് ഒറ്റപ്പാലം കഴിഞ്ഞു് ഭാസി വശം പ്രസാദം കൊടുത്തയച്ചിരിക്കുകയാണു് ആ പ്രസാദം വേറെ പല വീടുകളിലും കൊടുക്കുവാനുണ്ടായിരുന്നതുകൊണ്ടാണു് അവൾക്കു് ഇവിടെ വരുവാൻ ഇത്രയും വൈകിയതു്. ശരച്ചന്ദ്രൻ സുധയ്ക്കുവേണ്ടി ആത്മനായി വിലപിച്ചതു് അവൾ ഒളിച്ചിരുന്നു കേട്ടിരിക്കുന്നു.

അത്ഥംഗർഭമായ പുഞ്ചിരിയോടുകൂടി ആ ഭാസി ബിന്ദുവിനെ നോക്കി. വലിയോരു രഹസ്യം കണ്ടു പിടിച്ചുകഴിഞ്ഞുവെന്നും ആ വഴിക്കു് ബിന്ദു-തന്റെ പാട്ടിലായിരുന്നുമുള്ള ഗർവ്വത്തോടുകൂടിയാണു് അവളുടെ അപ്പോഴത്തെ പെരുമാറ്റമുണ്ടായതു് അവൾ എല്ലാം അറിഞ്ഞുകഴിഞ്ഞുവെന്നു ബിന്ദുവിനു് മനസ്സിലായി. സുധയ്ക്കു് വല്ല അപകീർത്തിയും ഉണ്ടായാൽ അവൾക്കു് ആജീവനാന്തം ഓടിക്കൊണ്ടിരുന്നില്ലല്ലോ എന്നോത്തു് അവളുടെ മനസ്സു പശ്ചാത്തപ്യമായിത്തീർന്നു ഉടനെ ചെന്നു പെട്ടി തുറന്നു് ഒരു ഉറപ്പിക

എടുത്തുകൊണ്ടുവന്ന് ആ ഭാസിക്കു കൊടുത്തു് ഇവിടെ കണ്ടതും കേട്ടതുമൊന്നും ആരോടും പറയരുതെന്നും കാമാതുരനായ ഒരു യുവാവു് എന്തൊക്കെയോ പലന്വിയതു് ആക്ഷം സാരമാക്കുവാനില്ലെന്നും പറഞ്ഞെല്ലിച്ചിട്ടാണ് ബിന്ദു അവളെ അയച്ചതു്.

നേരം പലരുമ്പോഴേക്കും, ശരച്ചന്ദ്രൻ സുധയെ വിവാഹം ചെയ്യുവാൻ നിശ്ചയിച്ചിരിക്കുന്നുവെന്നു ഭൃഷ്പ്രവാദം ആ നാട്ടിൽ കാട്ടുതീപോലെ പരന്നു തുടങ്ങി. അവിടത്തെ സ്രീകൾക്കു് ശരച്ചന്ദ്രനേയും സുധയേയും ബിന്ദുവിനേയും പലമട്ടിൽ ആക്ഷേപിക്കുകതന്നെയായി ജോലി. അവർ താന്താങ്ങൾക്കുള്ള വാഗ്ദാനംപോലെ പല കല്പിതസംഭവങ്ങളും ഈ കേൾവിയിൽ കൂട്ടിച്ചേർത്തു. ബിന്ദുവിനേയും സുധയേയും ഇനിമേൽ തീണ്ടുകപോലും അരുതെന്നു് പൂർവ്വാചാരങ്ങളിൽ അന്ധരായ കലസ്രീകൾ തീരുമാനിക്കയും ചെയ്തു.

ഈ അപവാദം പട്ടണത്തിൽനിന്നു കവിഞ്ഞു നാട്ടിൽപ്പുറങ്ങളിലുമെത്തി. വാല്മാനത്തിൽ കാളിയും, താലപുഷ്പരത്തിൽ അംബാലികയും ഇതു കേട്ടപ്പോൾ അവമാനംകൊണ്ടു് അവരുടെ മുഖം ശുഷ്കമായി. മരിച്ചുപോയ പിതൃജനത്തെ ഓർത്തിട്ടെങ്കിലും ഈ കലദ്രോഹത്തിൽ കൈയിടരുതു് എന്ന് അംബാലികയും, ഈ നീചകർമ്മം നടക്കുകയാണെങ്കിൽ തന്റെ ജീവിതം അന്ന് അവസാനിക്കും എന്ന് കാളിയും ബിന്ദുവിനു് എഴുതിയയച്ചു.

നാളെങ്ങും പരന്ന ഈ അപവാദത്താൽ ബിന്ദു

വിന്റെ മനസ്സ് പുകയുമാറായി. എല്ലാക്കാര്യവും അപ്പഴപ്പോൾ അവൾ ഹേമചന്ദ്രനെ ഗ്രഹിപ്പിച്ചുപോന്നു. ആ മതിമാൻ ഇതിലൊട്ടും മനശ്ചാഞ്ചല്യമുണ്ടായില്ല. ഏതൊരു പുതിയ കാര്യത്തിലും ഇത്തരം ജനദക്ഷിണം സാധാരണമാണെന്ന് അയാൾക്കറിയാം. രണ്ടിലൊന്നു നിശ്ചയമാകുവരെയ്ക്കും ഇതൊന്നും സുധയെ അറിയിക്കരുതെന്ന് അയാൾ ഭാഗ്യയെ ഏല്പിച്ചു.

ഹേമചന്ദ്രനും ബിന്ദുവും ഏറ്റവും കരുതലോടുകൂടിയിരുന്നിട്ടും ഈ അപചാദത്രവണത്തിൽനിന്ന് സുധയെ അകറ്റിനിർത്തുവാൻ ബുദ്ധായില്ല. ബിന്ദുവിന്റെ വാടിയമുഖവും അവളും ഹേമചന്ദ്രനുമായി നടക്കുന്ന ഗ്രന്ഥദാഷണങ്ങളും കണ്ട് സുധയുടെ മനസ്സ് ശങ്കാകലമായി. ഹേമചന്ദ്രൻ ദിവസംതോറുമെന്നപോലെ കത്തുകൾ എഴുതുന്നതും, സ്നേഹിതന്മാരുമായി വിജനത്തിൽ ആലോചിക്കുന്നതും, ബിന്ദുവും അയൽവീടുസ്രീകളുമായി തന്നിൽനിന്നു അകന്നുനിന്നു സംസാരിക്കുന്നതും മറ്റും കണ്ട് അവളുടെ സംശയം വർദ്ധിച്ചു. സുധ എന്നും ശരച്ചന്ദ്രൻ എന്നുമുള്ള വാക്കുകൾ ഇവരുടെ ഈ ഗ്രന്ഥദാഷണങ്ങളിൽനിന്ന് പതുക്കെ വെളിപ്പെടുന്നത് ഇവൾ കേൾക്കാരുമുണ്ട് അലക്കുകാരി, ക്ഷൗരക്കാരി, പാലക്കാരി മുതലായവർ അവളെ അത്ഥംഗർഭമായി നോക്കുകയും ചില കളിവാക്കുകൾ പറകയും ചെയ്യുന്നു. താൻ കാണുന്ന സർവ്വരിലും ഇങ്ങിനെയുണ്ടായ്വന്ന ഭാവഭേദത്തിന് എന്താണു ഹേതുവെന്നറിയാതെ സുധ കഴങ്ങി. വിജന

ത്തിൽ അവൾ ഇപ്പോൾ ചിന്താമഗ്നയാണ് ആരെ കിലും എന്തെകിലും പതുക്കെ സംസാരിക്കുന്നതു കേട്ടാൽ അവളുടെ ശ്രദ്ധ ഉടൻ അങ്ങോട്ടു തിരിയും. ഏതിലുമെപ്പോഴും അവൾക്കു സംഭ്രമമായി. അവളുടെ ആ കോമളമുഖം വാടിത്തുടങ്ങി. തന്നെ സംബന്ധിച്ച ഗ്രന്ഥമായി എന്തോ ആലോചന ഇവിടെ നടന്നുവരുന്നുണ്ടെന്ന് അവൾക്കു മനസ്സിലായി. എന്നാൽ അതിനെപ്പറ്റി ആരോടും ചോദിക്കുവാൻ അവൾക്കു ധൈര്യമുണ്ടായില്ല.

സുധയ്ക്കു് അംബാലിക അയച്ച എഴുത്തു് ഒരു നാൾ യദൃച്ഛയാ സുധ കണ്ടു. അവൾ അതു മുഴുവൻ വായിച്ചു. അതോടുകൂടി അവളുടെ മനസ്സു ശോകസന്തപ്തമായി. തലചുറ്റൽകൊണ്ടു കുറച്ചുനേരത്തേക്കു് അവൾ നഷ്ടപ്രജ്ഞയായി സ്ഥിതിചെയ്തു. മനോഭവദന അന്നാണു് അവളുടെ മനസ്സിൽ ശ്രേദ്യമായി അങ്കുരിച്ചതു് കായ്മലോം അവൾ ധൃതമായി ഗ്രഹിച്ചു. ഇത്ര ഘോരമായ അവമതിക്കു താൻ ആളാ വേണ്ടിവന്നുവല്ലോ എന്നോത്തു് അവളുടെ മനസ്സു് എരിഞ്ഞു തുടങ്ങി.

അന്നു രാത്രിമുഴുവൻ അവൾക്കു് ഉറക്കമുണ്ടായില്ല. ഭൂമി പിളന്നു് അതിന്നുള്ളിലേക്കു് ഉടൻ താണു മറയുവാൻകഴിഞ്ഞാൽ താൻ എത്ര ഭാഗ്യവതിയായി യെന്നു് അവൾ വിചാരിച്ചു. ചിന്താശതങ്ങളാൽ ആ അനിന്ദിതയുടെ മനസ്സു നിരന്തരം ദഹിക്കുമാറായി.

പുപുഷ്പമേവ എഴുന്നേറ്റു വീട്ടുജോലികളിൽ

അവൾ ഏർപ്പെട്ടു. അങ്ങിനെയെങ്കിലും അൽപം ആശ്വാസം കിട്ടുമോ എന്നാണ് അവളുടെ നോട്ടം എന്നാൽ, താൻ ചെയ്യുന്ന ജോലികളൊന്നും, അതിൽ മനസ്സു നില്ക്കായ്കയാൽ, വേണ്ടപോലെയാകുന്നില്ലെന്ന് അവൾ കണ്ടു. ദാസിയെ കണ്ടപ്പോൾ അവൾ എന്തുകൊണ്ടോ പെട്ടെന്നൊന്നു സംഭ്രമിച്ചു. പാൽക്കുരി വന്നപ്പോൾ അവൾ എന്തിനെന്തില്ലാതെ അകത്തേക്കു വലിഞ്ഞു. ഇങ്ങിനെ അന്യരെ കാണുമ്പോഴല്ലാം അവൾക്കു വല്ലായ്മയുണ്ടായി.

എപ്പോഴും ചിരിച്ചു കളിച്ചുകൊണ്ടിരുന്ന സുധ ഇപ്പോൾ ഭയനീയമായി വാടിത്തളന്നുകൊണ്ടുള്ള നിലയിലായി. വിജനത്തേയും മൗനത്തേയുമാണ് അവൾ അധികം ഇഷ്ടപ്പെട്ടത് താൻ നിമിത്തം തനിക്കുള്ള വക്കല്ലാം ഇങ്ങിനെ ആധിഗ്രസ്തരാവേണ്ടിവന്നുവല്ലോ എന്ന് അവൾക്ക് എപ്പോഴും കണ്ണീർ വാർകേണ്ടിവന്നു. ഇത്രകാലപുഴുണ്ടായിട്ടില്ലാത്ത ദുഃഖത്തിനുതന്നെ ഇപ്പോൾ ആളാക്കിയത് ശരച്ചന്ദ്രനാണെന്ന് അവൾ അറിഞ്ഞിട്ടുണ്ട്. അതിൽ അയ്യളെ അവൾ വെറുക്കുകയാണോ ചെയ്യുന്നത്? കല്ലാ ശരച്ചന്ദ്രൻ എന്നു കേൾക്കുമ്പോൾ അവളുടെ മുഖം മുഷിയുകയല്ല, തെളിയുകയാണു ചെയ്യുന്നത് കലീനനും വിദ്യാസമ്പന്നനുമായ ആ സുന്ദരയുവാവ് ജനാപവാദത്തെ പരിഗണിക്കാതെ ഈ വിധവയെ കാമിക്കുന്നതിൽ അവൾക്ക് അയാളിലുണ്ടായിരിക്കുന്നത് വെറുപ്പല്ലാ നിശ്ചയം. ഏതോ ആശ അവളുടെ മനസ്സിൽ അസ്സപ്പുമായി ഉദിച്ചിട്ടുണ്ടെന്നു ബാഹ്യചേഷ്ടകൾകൊണ്ട് സൂക്ഷ്മദൃഷ്ടകൾക്ക് അനുമാനിക്കാം.

ഒരുനാൾ ബിന്ദു അറയിൽ കടന്നപ്പോൾ സുധ ഏതോ പുസ്തകം വായിച്ചുകൊണ്ട് അവിടെ ഇരിക്കുന്നതു കണ്ടു.

“ഏതു പുസ്തകമാണു നീ വായിക്കുന്നതും?”

“വിഷവൃക്ഷം.”

“സുധേ, ഇതു നോവൽ നീ വായിക്കരുത് ഇങ്ങോട്ടു തരൂ.”

“ബങ്കിമചന്ദ്രന്റെ കൃതിയാണല്ലോ ഇത്?”

“അതേ; നല്ലൊരു നോവലാണ് ഇതെങ്കിലും, നിന്നെപ്പോലുള്ളവർ ഇതു വായിച്ചുകൂടാ.”

“എന്താണു് ഇതിലെ കഥാസാരം?”

“കഥാനായകൻ ഒരു വിധവയെ പരിഗ്രഹിക്കയും, ആ വിവാഹം ആപത്തിൽ കലാശിക്കയും ചെയ്യുന്നതായിട്ടാണ് ഇതിൽ വിവരിച്ചിരിക്കുന്നതു്.”

ഇതു കേട്ടപ്പോൾ സുധ പിന്നെയൊന്നും മിണ്ടിയില്ല. പുസ്തകം ബിന്ദുവിന്റെ കൈയിൽ കൊടുത്തു് അവൾ മരൊരാടിത്തേയ്ക്കു മാറി. അപ്പോൾ അവളുടെ മുഖം വല്ലാതെ വിളർത്തിരിക്കുന്നതും ബിന്ദു കണ്ടു.

6

ഭീപാളിയായി. ബങ്കാളത്തിലെ മരൊരാൾ മഹോത്സവകാലമാണതു്. സർവ്വരും കോലാഹലകരതു

ഹലികളായി വിഹരിക്കുന്നു. രാത്രിയായപ്പോൾ സർവ്വ വീഥികളും സർവ്വ ഗൃഹങ്ങളും വൈചിത്ര്യം വളന്ന് ദീപാലങ്കാരങ്ങളാൽ പ്രശോഭിതമായി.

അന്നാണു് തന്റെ പ്രാർത്ഥന സഫലമോ വിഫലമോ എന്നു് ശരച്ചന്ദ്രൻ തീർച്ചയറിയുവാൻ പോകുന്നതു് അന്നത്തെ ആഡംബരചാതുരികളിലോ, വിനോദവ്യാപാരങ്ങളിലോ ഒട്ടും ശ്രദ്ധയില്ലാതെ അയാൾ ഹേമചന്ദ്രന്റെ വീട്ടിലേക്കു നടന്നു. നിശ്ചയഭാവമാണു് അയാളുടെ മുഖത്തു് അപ്പോൾ സ്പഷ്ടിച്ചു കൊണ്ടിരുന്നതു്. അനുകൂലമായ മറുപടിയല്ലാ കിട്ടുന്നതെങ്കിൽ അനന്തരം ചെടയുണ്ടതെന്തെന്നു് അയാൾ തീരുമാനിച്ചിട്ടുണ്ടു്

തന്നെ കാത്തുകൊണ്ടു് ബിന്ദു ഉമ്മറത്തു് നില്ക്കുന്നുണ്ടാകുമെന്നു് കരുതിക്കൊണ്ടു് ശരച്ചന്ദ്രൻ അകത്തേയ്ക്കു കയറി. അപ്പോൾ അയാൾ അവിടെ കണ്ടതു് ഹേമചന്ദ്രനെയാണു്. സാദരം ശരച്ചന്ദ്രന്റെ ഹസ്തത്തെ ഗ്രഹിച്ചുകൊണ്ടു ഹേമചന്ദ്രൻ മുകളിലേക്കു കയറി.

“നിന്റെ കാര്യം ബിന്ദു എന്നോടു് അന്നുതന്നെ പറയുകയുണ്ടായി. ഇന്നു നീ വരുമെന്നു് അറിഞ്ഞിട്ടാണു് ഞാൻ കാത്തുനിന്നതു്.” എന്നു് ഹേമചന്ദ്രൻ സംഭാഷണത്തിൽ പ്രവേശിച്ചു.

“മയ്യാദവിട്ടു് ഞാൻ വല്ലതും കാണിച്ചിട്ടുണ്ടെങ്കിൽ നിങ്ങൾ ക്ഷമിക്കണം.” എന്നു് ശരച്ചന്ദ്രൻ അപേക്ഷിച്ചു.

“നിന്നിൽ യാതൊരു മയ്യാദകേടും ഞങ്ങൾ ക

ണ്ടിട്ടില്ല. നിന്നിൽ ഞങ്ങൾക്കുണ്ടായിട്ടുള്ള സ്നേഹത്തിന് ഒരിക്കലും ഒന്നുകൊണ്ടും കുറവുണ്ടാകുന്നതുമല്ല.”

“എന്നിൽ നിങ്ങൾക്കുള്ള ഈ സൗഹൃദം കണ്ടിട്ടുതന്നെയാണ് എന്റെ മനസ്സ് ഇവിടെ ഇങ്ങനെ ഉന്നി നില്ക്കുന്നത്.”

“നിന്റെ ഈ സ്നേഹത്തേയും അതിനെ എല്ലാ വിധത്തിലും നിലനിത്തുന്നതിൽ നിനക്കുള്ള യെത്രത്തേയും ഞാൻ അഭിനന്ദിക്കുന്നു.”

“അപ്പോൾ, എനിക്ക് ആശയ്ക്കു വഴിയുണ്ടെന്നാണോ ജ്യേഷ്ഠൻ പറയുന്നത്?”

“വെറും യത്നമാവുകയാണെന്ന് മനുഷ്യൻ പല ആശകളും ഉണ്ടാവാം. നിന്റെ മനസ്സ് ചപലമായ ഒന്നാണെന്നു ഞാൻ പറയുന്നില്ല. നീ ഇക്കാര്യത്തിൽ വേണ്ടുപോലെ ആലോചന ചെയ്യേണ്ടിട്ടുണ്ടോ?”

“എന്റെ ബുദ്ധിക്ക് എത്രത്തോളത്തോളം ഞാൻ ആലോചിച്ചിട്ടുണ്ട്.”

“വൈദികന്മാർക്ക് വിരോധമായിട്ടാണ് നിന്റെ ഗതി എന്ന് നീ ഓർക്കുന്നുണ്ടോ?”

“വൈദികന്മാർ, വേദത്തെപ്പറ്റി ഒന്നുംതന്നെ അറിഞ്ഞിട്ടില്ലാത്ത വെറും അന്ധന്മാർ! അവരെ ഞാൻ വകവെച്ചിട്ടില്ല. കാലലേശാവസ്ഥകൾക്ക് ഉചിതമല്ലാത്തവയൊന്നും ആചാരങ്ങളല്ല. ആ വൈദികന്മാരിൽ കാണുന്നതെല്ലാം ദുരാചാരങ്ങളാണ് അവരോടു് എതിർത്തുനില്ക്കുവാൻ എനിക്ക് ധാരാളം കെല്ലുണ്ട്. അവർ ശപിച്ചാലും ജാതിയിൽനിന്നു നീക്കിപ്പോലും എനിക്ക് യാതൊരു ദോഷവും വരുവാനില്ല.”

“നിന്റെ ജ്ഞാതികൾ പിന്നടിച്ചാലോ?”

“അവരുടെ ഓരോവക അന്ധവിശ്വാസങ്ങൾക്കു കീഴ്പ്പെട്ടുകൊണ്ടു നമ്മുടെ സുഖസൗകര്യങ്ങളെയെല്ലാം നശിപ്പിക്കുക സാദ്ധ്യമാണോ? അവർക്ക് ഒട്ടും ഭോഷ മില്ലാത്തതായ കാര്യത്തിൽ അവരുടെ പിണക്കത്തെ ഞാൻ കാര്യമാക്കുകയില്ല. ഞാൻ വല്ലാപാപത്തിലേക്കും ഇറങ്ങുകയാണെന്ന് നിങ്ങൾക്കു തോന്നുന്നുണ്ടോ? അതുമാത്രമേ എനിക്ക് അറിയേണ്ടതുളളൂ.”

“ഒരു അനാഥയെ സനാഥയാക്കുന്നതു പാപമാണെന്ന് കരുതത്തക്ക അത്ര ബുദ്ധിമീനനല്ലാ ഞാൻ. എന്നാൽ, ബഹുജനമതത്തെ അനാദരിക്കുന്നത് എനിക്കിഷ്ടമല്ല.”

“അതു് എനിക്കും ഇഷ്ടമല്ല. എന്നാൽ ബഹുജനമതത്തിന്റെ കർത്തൃത്വം ധീരന്മാർക്കാണ് ധീരന്മാർ ഏതൊന്നു ചെയ്യുന്നുവോ അതാണ് മറ്റുള്ളവർക്ക് ആചാരം. വിധവാവിവാഹം ഇടക്കാലത്തെപ്പോഴോ അരുതാത്തതായിരുന്നിരിക്കാം മുൻപു് അരുതാത്തതായിരുന്ന കാര്യങ്ങൾ ഇന്ന് എത്രയെത്രയോ ഈ വൈദികന്മാർപോലും ചെയ്യുന്നില്ലേ? പഴമയും പുതുമയും ഇഷ്ടംപോലെ അവർക്ക് ഇടകവർത്താമെങ്കിൽ നമുക്കും അതു ചെയ്തുകൂടെയോ? കർമ്മാരംഭത്തിൽ അല്പം ക്ഷോഭമുണ്ടായേക്കാം. അങ്ങനെ ഇതിനു മുമ്പും ഉണ്ടായിട്ടുണ്ടു്. ക്രമത്തിൽ എല്ലാം പ്രശാന്തമാകും. ധീരന്മാർ ചിലർ കപ്പൽയാത്ര തുടങ്ങിയപ്പോൾ അതു് എല്ലാവർക്കും അവാമെന്നായില്ലേ? അതുപോലെ തന്നെയാണിതും.”

“ജാതിഭ്രഷ്ടനായ് തീർന്നാൽ അപ്പോഴത്തെ ക്ലേശങ്ങൾ നിസ്സാരമാണെന്ന് നീ ഭ്രമിക്കരുത് ചുറ്റുമുള്ളവരുടെ സഹകരണംകൊണ്ടു നടത്തേണ്ടതായ പല കാര്യങ്ങളും നമുക്കുണ്ടു്. തനിയെ എല്ലാകാര്യങ്ങളും നടത്തുവാൻ ആർക്കും സാധിക്കയില്ല. അങ്ങനെയൊക്കെയാൽ നിനക്കു് പശ്ചാത്തപിക്കേണ്ടിവരും. കാമധീനരായി എടുത്തുപാടിയ പലരും ഇങ്ങനെ കഷ്ടതയിലായിട്ടുണ്ടു്. സ്വകടുംബത്തിൽനിന്നും സ്വജനത്തിൽനിന്നും വേർപെടുന്നവനു് ജീവിതം ദുഷ്കരമായിട്ടേവരൂ. ഒരു സ്ത്രീക്കുവേണ്ടി അങ്ങനെയൊരു വിപത്തിൽ നീ പതിക്കരുതു്. ഇപ്പോൾ നിന്നിലുള്ള ഈ രാഗം കാലാന്തരത്തിൽ ക്ഷയിച്ചേക്കും. കാമം വൃദ്ധിക്കുയത്തോടുകൂടിതാണു്. അതു് ക്ഷയിക്കുമ്പോൾ മനസ്സു തളരും. അപ്പോൾ ജീവിതം ദുർവഹമാകയും ചെയ്യും. സുധയേക്കാൾ കലവും, ശീലവും, ഭൂപവും തികഞ്ഞ കന്യകയെ നിനക്കു പരിഗ്രഹിക്കാമല്ലോ. എന്നാൽ, ഈ അനർത്ഥങ്ങളൊന്നും ഉണ്ടാകുന്നതുമല്ലല്ലോ?”

“സുധയേക്കാൾ എന്റെ മനസിന്നു് പ്രിയതമയായി ഈ ലോകത്തിൽ ആരുമില്ല. അവളിൽനിന്നു് എന്റെ മനസ്സു് പിൻവലിയുക ഒരിക്കലും ഉണ്ടാകയില്ല. എനിക്കു നിരവധി ക്ലേശങ്ങൾ ഉണ്ടാകുമെന്നു് നിങ്ങൾ പറയുന്നതു ശരിയായിരിക്കാം. ഉത്തമകർമ്മം ചെയ്തു് അതിൽനിന്നു് ക്ലേശം അനുഭവിക്കേണ്ടി വരുന്നതുപോലെ അത്ര വലിയ കൃതാർത്ഥത മറ്റൊന്നുണ്ടു്? ഇക്കാലത്തു ജാതിഭ്രഷ്ടനാകുന്നതും ജാതി

ശ്രേഷ്ഠനാകുന്നതും ഒന്നാണു് നിരത്ഥകമായ ജാ
 ത്യാചാരങ്ങളെ ലംഘിച്ചു് ഏറ്റവും കഷ്ടപ്പെട്ടിട്ടു
 ഉള്ളവരാണു് ലോകത്തിലെ മഹാപുരുഷന്മാർ. എന്റെ
 ജീവിതം എന്റെ രാജ്യത്തിനുവേണ്ടിയാണു് രാ
 ജ്യത്തിലെ ദുരാചാരങ്ങളെ ആവുന്നത്ര നശിപ്പിക്കേ
 ണ്ടതു് എന്റെ ധർമ്മമാണു്. ക്ലേശത്തെ പേടിച്ചു
 പുരുഷധർമ്മത്തിൽനിന്നു് ഞാൻ പിന്മാറുകയില്ല.”

“ആ പാരപരിഷ്കൃതിയാണു നിന്റെ ഉദ്ദേശ്യ
 മെങ്കിൽ അതിനു വേറെയും മാർഗ്ഗങ്ങളുണ്ടല്ലോ. ഈ
 പാവപ്പെട്ട സുധയെ എന്തിനു് അതിലേയ്ക്കു വലി
 കുന്നു?”

“എന്നെ നിങ്ങൾ തെറ്റിദ്ധരിക്കുന്നതിൽ ഞാൻ
 വിഷാദിക്കുന്നു. മറ്റൊരുദ്ദേശ്യംകൊണ്ടല്ല എനിക്കു
 സുധയിൽ പ്രേമമുണ്ടായതു്. അവളുടെ സൗശീല്യം
 കൊണ്ടു് ഞാൻ അവൾക്കു സ്വയം വശഗനായിക്കഴി
 ഞ്ഞു. അവളെക്കൂടാതെ എനിക്കു സുഖജീവിതമി
 ല്ലെന്നായി. എന്റെ ഈ ആശ ഉത്തമമോ അധ
 മമോ എന്ന് ഞാൻ വളരെന്നാൾ ഗാഢമായി ആ
 ലോചിച്ചുനോക്കീട്ടുണ്ടു്. അധമമായി യാതൊന്നും
 ഞാൻ അതിൽ കണ്ടില്ല. സുധയിൽനിന്നു് എന്റെ
 മനസ്സിനെ പിൻവലിക്കുവാൻ ഞാൻ പലനാൾ പ്ര
 യത്നിച്ചുനോക്കീട്ടുമുണ്ടു്. അതു് അസാദ്ധ്യമാണെന്നു്
 ഞാൻ കണ്ടു. വീയവാവിവാഹം അരുതാത്തതാണ
 ല്ലോ എന്നു നിങ്ങൾ പറഞ്ഞതുകൊണ്ടാണു് ഞാൻ
 ആപാരപരിഷ്കൃതിയെക്കുറിച്ചു വാദിച്ചതു് പരി
 ഷ്കൃതിക്കുവേണ്ടി ഞാൻ സുധയെ ബലികൊടുക്കു

യല്ല, സുധയ്ക്കുവേണ്ടി എന്റെ സർവ്വസ്വത്തെയും ത്യജിക്കയാണു ഞാൻ ചെയ്യുന്നത് സുധ എനിക്കു ലഭ്യമല്ലെങ്കിൽ, കലവും, വിദ്യാഭ്യാസവും, ഉദ്യോഗപ്രാപ്തിയുമെല്ലാം എനിക്കു നിരാകൃതമാസ്തുമെന്നു കൂടിയും ഞാൻ നിങ്ങളെ അറിയിച്ചേയ്ക്കാം. ആ ഉറപ്പോടുകൂടിയാണ് ഇന്നത്തെ എന്റെ ഈ വരവ്.”

“എന്നാൽ അതു ലജ്ജാകരമാണ് ഏതാണ്ടോരു ചെൺകട്ടിയെ വിവാഹം ചെയ്യുവാൻ സാധിച്ചില്ലെന്നുവെച്ചു ഒരുവൻ തന്റെ സർവ്വോത്സാഹങ്ങളിലും വിരക്തനാകുകയോ? അതു ലജ്ജാകരംതന്നെ.”

“അങ്ങനെയോണോ നിങ്ങളുടെ വിധി? ഞാൻ ഇതുവരെ പറഞ്ഞതൊന്നും നിങ്ങൾക്കു അംഗീകാര്യമായിട്ടില്ല, അല്ലേ? എന്നാൽ നിങ്ങളോടും ബിന്ദുവിനോടും ഞാൻ നിർമ്മയാലം പെരുമാറിയതിനു മാപ്പുചോദിക്കുക മാത്രമേ ഇനി എനിക്കു ചെയ്യേണ്ടതുള്ളൂ. ബാല്യത്തിലെ ആ സ്നേഹത്തെ ഓർത്തില്ലെങ്കിലും ഈ അപരാധത്തെ നിങ്ങൾ ക്ഷമിക്കണം. ഇനി ഞാൻ പോകട്ടെ.”

ഇങ്ങനെ സഗൽഗദം പറഞ്ഞുകൊണ്ടു ശരച്ചന്ദ്രൻ എഴുന്നേറ്റു. ഉടനെ ഹേമചന്ദ്രൻ അയാളെ കൈയ്ക്കു പിടിച്ചു അവിടെ ഇരുത്തി.

“ശരച്ചന്ദ്രാ, നീ സുവൃത്തനും ബുദ്ധിമാനുമാണെന്നു എനിക്കറിയാം. സത്യത്തിനും ധർമ്മത്തിനും യോജിച്ചതാണു നിന്റെ ഈ ഗതിയെന്നു നിനക്കു ദ്രുഥവിശ്വാസമുണ്ടെങ്കിൽ അതിനെ ഞാൻ ഒന്നുകൊണ്ടും തടയുകയില്ല. നിന്നെ കാത്തുകൊണ്ടു ബിന്ദു, ഇതാ

ഈ മുറിയിൽ ഇരിക്കുന്നുണ്ട്. നിനക്ക് ഇക്കാശ്ശിത്തിൽ സമ്മതം തരുവാൻ അവൾക്കു സന്തോഷമേയുള്ളൂ. സുധയെ വീണ്ടും സുധംഗയയാക്കേണമെന്നാണ് ഓരോ വേളയെങ്കിൽ അതിനെ ഞങ്ങളോ നിരോധിക്കുവാൻ? ഈശ്വരകാര്യങ്ങളിൽ നിനക്കും സുധയ്ക്കും സർവ്വസുഖങ്ങളും ഉണ്ടാവട്ടെ.”

ഹർഷാധിക്യത്താലുണ്ടായ അശുപ്രവാഹത്തിനിടയിൽ ശരച്ചന്ദ്രനിൽനിന്നു വാക്കൊന്നും പുറപ്പെട്ടില്ല. അയാൾ എഴുന്നേറ്റു ബിന്ദുവിനെ കാണുവാൻ അടുത്ത മുറിയിലേയ്ക്കു ചെന്നു.

“എനിക്കു ചെയ്ത ഈ മഴമാപകാരത്തിന് എങ്ങനെയാണു കൃതജ്ഞത കാണിക്കേണ്ടതു് എന്നു് എനിക്കു് അറിഞ്ഞുകൂടാ.” എന്നു് ഹർഷാശ്രുവോടെ പറഞ്ഞുകൊണ്ടു ശരച്ചന്ദ്രൻ ബിന്ദുവിനെ നമസ്കരിച്ചു.

“അരുതരുതു്. എന്റെ കാൽ തൊടരുതു്. നനക്കു തലകൊണ്ടു തൊടുവാനുള്ള കാൽ ഇനി വേറെയാണു്.”

“ബിന്ദു, ഈ പരിഹാസം നിർത്തി, എന്നെ നീ അനുഗ്രഹിക്കൂ. എന്നാലേ എനിക്കു് ആശ്വാസമാകയുള്ളൂ.”

“നിന്നെ ആശ്വസിപ്പിക്കേണ്ടതു ഞാനല്ല. അതിനു വേറെ ആൾ ഉണ്ടായിക്കഴിഞ്ഞു. അവളുടെ അവകാശങ്ങളിൽ ഞാൻ കൈവെച്ചാൽ അവൾ എന്നോടു കയർത്തെയ്ക്കും.”

അപ്പോൾ അടുത്ത മുറിയിൽനിന്നു മനോജ്ഞമാ യുണ്ടായ ചിരി സുധയിൽ നിന്നാഴുന്നു?

“ബിന്ദു, നിന്റെ സമ്മതത്തെ പൂർണ്ണമായി വെളിപ്പെടുത്തിക്കൊണ്ടു നീ എന്നെ ആശീർവദിക്കുകയല്ലയോ?” എന്ന് ശരച്ചന്ദ്രൻ ദീനസ്വരത്തിൽ ചോദിച്ചു.

“ശരച്ചന്ദ്രാ, ഇനി എന്താണ് എനിക്കു സമ്മതിക്കുവാനുള്ളതു്? അറിവും അനുസ്മര്യമുള്ളവനാണ് നീ. നിനക്കു സുധയെ പരിഗ്രഹിക്കേണമെന്നും അവർക്കു് അതു് ഇഷ്ടമാണെന്നും വന്നാൽ എനിക്ക് അതു സമ്മതവും സന്തോഷവുമല്ലേ? ഇങ്ങനെയാണ് ദൈവവിധിയെങ്കിൽ, എനിക്കോ മറ്റൊരാൾക്കിലുമോ അതിനെ തടയുവാൻ കഴിയുമോ? നിനക്കും സുധയ്ക്കും സർവ്വമംഗലങ്ങളും കരുണാനിധിയായ ദൈവം നല്കട്ടെ.”

അനന്തരം മറ്റു ചില ശുഭവർത്തമാനങ്ങൾ പറഞ്ഞതിൽപ്പരന്ന ബിന്ദുവിന്റെയും ഹേമചന്ദ്രന്റെയും അനുജന്മാരുടെയും ശരച്ചന്ദ്രൻ സ്വഗൃഹത്തിലേക്കു പുറപ്പെട്ടു. അപ്പോൾ അങ്ങോട്ടു മുറിയുടെ വാതിൽ അടച്ചുപൂട്ടിക്കൊണ്ടു് കൈവിളക്കോടുകൂടി നില്ക്കുന്ന സുധയെ അയാൾ കണ്ടു. നിന്നിമേഷം ആദിവ്യവിഗ്രഹത്തെ നോക്കിക്കൊണ്ടു് അയാൾ അവിടെത്തന്നെ നിന്നു. വാതിൽ പൂട്ടിക്കഴിഞ്ഞു് സുധ പിന്തിരിഞ്ഞപ്പോൾ ശരച്ചന്ദ്രനെ കണ്ടു. അതുവരെ ഉണ്ടായിട്ടില്ലാത്ത ലജ്ജ അപ്പോൾ അവർക്കു് അനുഭൂതമായി. അവർ മുട്ടുപടംകൊണ്ടു മുഖംമറച്ചു് വിളക്കുണച്ചു് ഇരുട്ടിലേക്കു മറഞ്ഞു.

ശരച്ചന്ദ്രന്റെ അമ്മ, മുമ്പു പറഞ്ഞതുപോലെ, ഇപ്പോൾ കാശിയിലാണ് പാർക്കുന്നത്. അയാൾ അമ്മയെ കൂട്ടിക്കൊണ്ടുചെന്ന് അന്ത്യകാലം മുഴുവൻ ആ പുണ്യക്ഷേത്രത്തിൽ ഭജിച്ചു പാർക്കുവാൻ ഏർപ്പാടു ചെയ്തിട്ടാണ് കൽക്കട്ടയിലേയ്ക്കു പോുന്നത്.

ഹേമചന്ദ്രന്റെ വീട്ടിൽനിന്ന് ശരച്ചന്ദ്രൻ സന്തോഷപൂർണ്ണനായി സ്വഗൃഹത്തിൽ എത്തിയപ്പോൾ കാശിയിൽനിന്നു കൽക്കട്ടയിലേക്കു പോന്നിരിക്കുന്ന ഒരാൾ ഒരേഴുത്ത് തനിക്കു തരുവാൻ അവിടെ ഏല്പിച്ചിരുന്നതു കൈയിൽ കിട്ടി. മേൽവിലാസം നോക്കിയതിൽ അമ്മയുടെ എഴുത്താണെന്ന് അയാൾ അറിഞ്ഞു. ഉല്ലംഗനയോടെ അതു തുറന്നു വായിച്ചു. അതിലെ മുഖ്യഭാഗം ഇതാണ്:

“മകനേ, നിന്നെക്കുറിച്ച് ഇവിടെ കേട്ടുകൊണ്ടിരിക്കുന്ന അപവാദത്താൽ ഞാൻ ഏറെയും ഭുജിച്ചുകൊണ്ടിരിക്കുന്നുണ്ട്. വിധവയെ വിവാഹം ചെയ്ത് നിന്റെ അച്ഛന്റെ മാനന്തര്യം, കലത്തിന്റെ ശുദ്ധിയെയും നീ കെടുത്തുകയില്ലെന്നാണ് എന്റെ വിശ്വാസം. നിന്റെ അച്ഛൻ അകാലത്തിൽ മരിക്കയാൽ ഞാൻ അന്നേ നിത്യശോകത്തിലായി. വൃദ്ധനും രോഗിയുമായ ഭർത്താവിനെക്കൊണ്ട് കാലിക്കള സങ്കടത്തെയോർത്ത് എനിക്ക് എപ്പോഴും ഭുജിക്കേണ്ടതായും വന്നു. നിന്നെ വിചാരിച്ചു മാത്രമാണ് എനിക്ക് അല്പം ആശ്വാസമുള്ളത്. എനിക്ക് ഇനി അധികകാലത്തേയ്ക്ക് ആയുസ്സില്ല. അതിലകത്തു

നീയും എന്നെ മനോവേദനപ്പെടുത്തുന്നതായാൽ അതു നിനക്കു നല്ലതിനാകയില്ല.”

ഇതു എഴുത്തു ശരച്ചന്ദ്രൻ അശനിപാതംവോലെയായി. അയാളുടെ മനസ്സ് ധൂമാവൃതവും അന്ധകാരനിബിഡവുമായി. ആ മോഹാവസ്ഥയിൽനിന്നു തെളിയുവാൻ വളരെനേരം വേണ്ടിവന്നു.

ഇപ്പോഴാണു ശരച്ചന്ദ്രൻ ശോകത്തിന്റെ വരമകാഷ്ടയെ പ്രാപിച്ചതു്. തന്റെ ആശ നിഷ്ഠലമായല്ലോ എന്നല്ലാ ഇപ്പോൾ അയാൾ ഭുഷിക്കുന്നതു്. സുധയെ ലഭിക്കാതിരുന്നാൽ, തനിക്കുള്ളതെല്ലാം ഉപേക്ഷിച്ചു് ഭിക്ഷുവായി ദേശാടനംകൊണ്ടു നാൾകഴിക്കാമെന്ന് അയാൾ നിശ്ചയിച്ചിട്ടുണ്ടു്. ആ വഴി ഇപ്പോഴും അടഞ്ഞിട്ടില്ലല്ലോ. എന്നാൽ, പ്രതിജ്ഞാലംഘനം എന്ന പാപത്തിൽനിന്നു് അയാൾ എങ്ങനെ മോചിക്കും? ഹേമചന്ദ്രനും ബിന്ദുവും അയാൾക്കുവേണ്ടിയാണു് ആ ചാരവിരുദ്ധമായി പ്രവർത്തിക്കുവാൻ ചെയ്യപ്പെട്ടതു്. തദ്വചനം ആ കുടുംബം അപകീർത്തിയിൽ മുഴുകിയിരിക്കയാണു്. അവരെ ഇത്ര ഘോരമായ വിപത്തിൽ തള്ളിവിട്ടിട്ടു് താൻ മാറിപ്പോകയെന്നതു വെറും ചൈശ്വചികർമ്മമാണല്ലോ എന്ന് അയാൾ പേടിച്ചു. തനിക്കുവേണ്ടി അന്യാഭൃശമായി ത്യാഗവും പ്രേമവും ചെയ്തതിന്നു സാധുവൃത്തരെ താൻതന്നെ നരകത്തിൽ തള്ളുകയെന്ന കാര്യം അയാൾ ഓർക്കുന്നോരും മനസ്സുരുകിത്തുടങ്ങി. സഭാപരമാർദ്ദാദത്തോടെ വാണിരുന്ന സുസ്ഥിതയായ സുധയെ തന്റെ അവിവേകത്തിന്റെ തൃപ്തിക്കുവേണ്ടി അയാൾ ദാരുണശോകത്തിലേക്കു് എടുത്തെറികയെന്നോ? അഹോ, ഇനിയെന്താണൊരു ഗതി?

മനസ്സു ഭസ്സഹമായി പുകഞ്ഞു നിറുകയാൽ ശരച്ചന്ദ്രൻ കളിർകാരോലുവാൻ വാതായനത്തിന്നരികെ ചെന്നു വിവശനായി സ്ഥിതിചെയ്തു. പൂർവ്വദിങ്മുഖം അരുണകിരണാങ്കിതമായപ്പോഴേക്കും അയാളുടെ മനസ്സിന് അല്പം തെളിമ കിട്ടി.

“എന്റെ വൃദ്ധയായ അമ്മയെ ഞാൻ ഒന്നുകൊണ്ടും ഭൂവിഷ്ണിയില്ല. അമ്മയുടെ ഈ അന്ത്യകാലത്ത് ആ പരിശുദ്ധമനസ്സിന് അപ്രിയമായി ഞാൻ യാതൊന്നും പ്രവർത്തിക്കയില്ല” എന്നു അയാൾ സ്വയം പ്രതിജ്ഞചെയ്തു.

മനസ്സിന് ഏതാണ്ടൊരു നില കിട്ടിയപ്പോൾ അയാൾ നിദ്രാധീനനായി. സൂര്യൻ ഉദിച്ചുയർന്നതിൽപ്പിന്നെ കൃശാംഗിയായ ഒരു വൃദ്ധ ആ വീട്ടിൽ പ്രവേശിച്ചു, “മകനേ!” എന്ന് തൊട്ടുവിളിച്ചപ്പോഴാണ് അയാൾ ഉണർന്നത്. ശരച്ചന്ദ്രന്റെ അമ്മതന്നെയാണു് ആ സ്ത്രീ. എഴുതിയയച്ചിട്ടു് തൃപ്തിയാവാതെയാണു് ആ സ്ത്രീതന്നെ ഇങ്ങോട്ടു പോന്നിരിക്കുന്നതു്.

മാതൃദർശനത്താൽ ശരച്ചന്ദ്രനു് ആശ്വാസം കിട്ടി. “അമ്മേ, ഞാൻ വല്ലതും അമ്മയ്ക്കു് അപ്രിയമായി ബാല്യംകൊണ്ടു വിചാരിച്ചിട്ടുണ്ടെങ്കിൽ അതെല്ലാം ക്ഷമിക്കണേ” എന്നു പ്രാർത്ഥിച്ചുകൊണ്ടു് അയാൾ അമ്മയെ നമസ്കരിച്ചു. ഗൃഭകേതനായ പുത്രനെ വസലയായ മാതാവു് അനുഗ്രഹിക്കയും ചെയ്തു.

അമ്മയുടെ പ്രിയത്തിനുവേണ്ടി ഏതു ഭൂഖവും സഹിക്കുവാൻ ശരച്ചന്ദ്രൻ നിശ്ചയിച്ചു. ഒരാഴ്ച മുഴുവൻ അയാൾ പുറത്തെങ്ങും ചെല്ലാതെ അമ്മയോടൊന്നിച്ചു് ആ വീട്ടിനുള്ളിൽത്തന്നെ കഴിച്ചുകൂട്ടി.

കാളിയുടെ ഭർത്താവിനു ദിവസംതോറും ആരോഗ്യം ക്ഷയിച്ചുതുടങ്ങുകയാൽ, ആൾപ്പെരുപ്പമുള്ള കുടുംബത്തിൽനിന്നു വിട്ട് സുഖവാസോചിതമായ മറ്റു വല്ലഭേശത്തും ചെന്നു കുറച്ചുനാൾ വിശ്രമിക്കുന്നതു ഹിതമാണെന്നു വൈദ്യന്മാർ അഭിപ്രായപ്പെടുകകൊണ്ടു് ആ രോഗി കൽക്കട്ടയിൽനിന്നു് ആറുനാഴിക അകലെയുള്ള റാണിഗഞ്ചിലേക്കു താമസം മാറ്റി. ഭർത്താവുവാടാനിട്ടു കാളിയും ചെന്നിട്ടുണ്ടു്. ഈ വർത്തമാനം അവളുടെ എഴുത്തിൽനിന്നു് അറിഞ്ഞപ്പോൾ ശരച്ചന്ദ്രൻ തന്റെ ഭാവിഗതിക്കു നല്ലൊരു മാർഗ്ഗം തുറന്നുകിട്ടിയെന്നു സന്തോഷിച്ചു. റാണിഗഞ്ചിൽചെന്നു കുറച്ചുനാൾ പാർത്തിൽപ്പിന്നെ ആവഴിക്കു നാടു വിട്ടു് ജീവകാലം മുഴുവൻ നാടനാടായി ചുറ്റിത്തിരിഞ്ഞുകൊണ്ടു കഴിഞ്ഞേക്കാമെന്നു് അയാൾ നിശ്ചയിച്ചു.

“അമ്മേ, കാളി ഏകയായിട്ടാണു് ഭർത്താവിനെ ശുശ്രൂഷിച്ചുകൊണ്ടു കഴിയുന്നതു്. അവളെ സഹായിക്കുവാൻ ഞാൻ അങ്ങോട്ടുപോകട്ടെ. ഇക്കൊല്ലം ഞാൻ പരീക്ഷയിൽ ചേരുന്നില്ല. ഇപ്പോഴത്തെ സ്ഥിതിക്കു് അതു് അടുത്തകൊല്ലത്തേക്കു നീട്ടുകയാണു നല്ലതു്. കാളിയുടെ ഭർത്താവിന്റെ ആരോഗ്യകാര്യത്തിൽ കഴിയുന്നതു മനസ്സുവെക്കാതിരുന്നാൽ ഒടുക്കം വലിയ ദുഃഖത്തിലായേക്കും. അദ്ദേഹത്തിന്നു സുഖംകിട്ടിത്തുടങ്ങിയെന്നു അറിയുന്നതുവരെക്കും അമ്മ ഇവിടെത്തന്നെ താമസിക്കണം. ഹേമചന്ദ്രനും ബിന്ദുവും അരികെ ഉള്ളതു കൊണ്ടു അമ്മയ്ക്കു് ഇവിടെ യാതൊരു അസുഖവും ഉണ്ടാകയില്ല.

ഇങ്ങനെ അമ്മയോടു പറഞ്ഞു് അനുജത്തെവാങ്ങി അന്നു വൈകുന്നേരം ഹേമചന്ദ്രൻ റാണിഗഞ്ചിലേക്കു പുറപ്പെട്ടു. അപ്പോഴും ഹേമചന്ദ്രനെയും ബിന്ദുവിനെയും അയാൾ കാണുവാൻ ചെന്നില്ല. മാഗ്ഗമല്ലേ ഹേമചന്ദ്രനെ കണ്ടേക്കുമോ എന്ന് പേടിച്ചുകൊണ്ടാണ് അയാൾ നടന്നതു്.

തീവണ്ടിയാപ്പീസിൽചെന്ന് ടിക്കറ്റുവാങ്ങി വണ്ടിയിൽ കയറിയപ്പോഴേയ്ക്കും ഇതാ ഹേമചന്ദ്രൻ ശരച്ചന്ദ്രന്റെ മുഖിൽ നില്ക്കുന്നു.

“ശരച്ചന്ദ്രാ, നീ ഈ സ്റ്റേഷനിൽനിന്നെ ഇത്രയും ക്ഷണത്തിൽ മറന്നുകളഞ്ഞുവോ?” എന്ന് ഹേമചന്ദ്രൻ സാദരം ചോദിച്ചു.

“എന്റെ നീചതപത്തേയും എന്റെ ഭീരുതപത്തേയും നിങ്ങൾ എന്നെ ഓർമ്മിപ്പിക്കാതിരിക്കണമേ” എന്നു ശരച്ചന്ദ്രൻ ഭീനതയോടെ പ്രാർത്ഥിച്ചു.

“നീ ആത്മനിന്ദചെയ്യരുതു്. വൃദ്ധമാതാവിന്റെ പ്രിയപോലെ പ്രവർത്തിക്കുന്നതിൽ നിനക്കുണ്ടായ ധൈര്യത്തെ ആരും അഭിനന്ദിക്കുകയേ ചെയ്യൂള്ളു. സ്വധർമ്മത്തെ നിർവ്വഹിക്കുന്നതിൽ നീ ഇതുപോലെ എന്നും ദൃഢപ്രതനായി നില്ക്കുന്നതു കാണുവാനാണ് എനിക്കു് സന്തോഷം. സഹോദരനിർവ്വിശേഷമായ സ്നേഹം നിനക്കു് എന്നിൽ എപ്പോഴും ഉണ്ടായിരിക്കട്ടെ.”

“ഭ്രാതാവിനേക്കാൾ പ്രിയതരനായ സുഹൃത്തായിട്ടാണ് നിങ്ങളെ ഞാൻ മാനിക്കുന്നതു് എന്നെ മറക്കുവോഴേ ഞാൻ നിങ്ങളെ മറക്കുകയുള്ളു. എന്റെ

അഭിവാദ്യത്തെ അമ്മയേയും, എന്റെ പ്രിയസോദരിയായ ബിന്ദുവിനേയും എന്റെ ആത്മാവിനെ—”

വണ്ടി അപ്പോഴേക്കും നീങ്ങി. അത് അതിവേഗം പാഞ്ഞു. ശരച്ചന്ദ്രന്റെ ഒട്ടകത്തെ വാക്കുകൾ ഹേമചന്ദ്രന് ആ ഘംഘമാരവത്തിനിടയിൽ കേൾക്കായ്ക്കുന്നില്ല.

8

ശരച്ചന്ദ്രന്റെ വിധോഗത്താൽ ബിന്ദുവിന്റെയും ഹേമചന്ദ്രന്റെയും മുഖം ഇടയ്ക്കിടെ കണ്ണീർകൊണ്ടു നനയുമാറായി. എപ്പോഴും ഹർഷത്താൽ ഉല്ലസിച്ചുകൊണ്ടിരുന്ന ആ വീടു് ഇപ്പോൾ ശോകത്താൽ മങ്ങിക്കൊണ്ടായി. സുധയുടെ ശരീരം കൃഷ്ണപക്ഷത്തിലെ ചന്ദ്രനഃപ്പാലെ ദിനേദിനേ കൃശമായിത്തുടങ്ങി.

എല്ലാംകൊണ്ടും, കല്പകൃതിലെ പാപ്പ് അവർക്കു് അസുഖമായിട്ടാണു വന്നതു്. ഇത്രയുംനാൾ പരിശ്രമിച്ചിട്ടും ഹേമചന്ദ്രന് യാതൊരു ഉദ്യോഗവും കിട്ടിയതു മില്ല. അതുകൊണ്ടു്, താലപ്പഷ്കരത്തിലേക്കു തിരിച്ചുപോയേക്കാമെന്നുവെച്ചു് അവർ അതിലേക്കു് വട്ടം കൂട്ടി.

അന്നൊരുനാൾ ഉമയുടെ ഒരെഴുത്തു ബിന്ദുവിനു കിട്ടി. അതിൽ ഇങ്ങിനെ കുറിച്ചിരിക്കുന്നു:

“ഏതാണ്ടൊരു ഘോരനിശ്ചയമാണു് ഇപ്പോൾ എന്റെ മനസ്സിലേക്കു കടന്നിരിക്കുന്നതു് നിന്നെ ഒന്നു് ആശ്ശേഷിക്കുവാൻ എനിക്കു് തിടുക്കമായിത്തീർന്നി

രിക്കുന്നു. ഇപ്പോഴത്തെ അവസ്ഥകൊണ്ട് ചിത്തഭ്രാന്തിയാണോ എനിക്കുണ്ടായിരിക്കുന്നത്. താലപുഷ്പരത്തിലെ ആ ബാല്യജീവിതത്തെ സ്മരിച്ചുകൊണ്ടു മാത്രമാണോ ഞാൻ ഇടയ്ക്ക് അല്പം ആശ്വാസം കൊള്ളുന്നത്. നിന്റെ സ്നേഹം ഒന്നുമാത്രമല്ലാതെ എന്റെ മനസ്സിന് വേറെ വെളിച്ചമില്ല. എന്റെ അമ്മയേക്കാൾ എന്നെ നീ സ്നേഹിക്കുന്നുണ്ട്. ഇന്നു വൈകുന്നേരം നിനക്ക് ഇങ്ങോട്ടൊന്നുവരാമോ?”

ഈ എഴുത്ത് കണ്ടപ്പോൾ ബിന്ദു ഒട്ടും വിളംബിച്ചില്ല. യേശുക്കളോടെ അവൾ ഉടനെ പുറപ്പെട്ട് ഉമയുടെ വീട്ടിൽ ചെന്നു.

ഉമയെ കണ്ടപ്പോൾ ബിന്ദുവിന്റെ മനസ്സിനു സ്വസ്ഥത കിട്ടി. രോഗാധികൃതയോ ചിത്തഭ്രാന്തിയോ അവളിൽ ഒട്ടുമില്ല. അവളുടെ നോട്ടത്തിൽ മാത്രമേ അല്പം വല്ലായ്മ ബിന്ദു കണ്ടുള്ളൂ.

“ഉമേ, നിന്റെ എഴുത്ത് എന്നെ എന്തെന്നില്ലാതെ സംഭ്രമിപ്പിച്ചു. പെട്ടെന്ന് വല്ല തകരാറും ഭേദമന്തിനോ മനസ്സിനോ പററീട്ടുണ്ടോ എന്ന് പേടിച്ചുപോയി. നീ ഇങ്ങനെയൊന്നും എഴുതുന്നവളല്ലല്ലോ. എന്തിനാണ് എന്നെ ഇത്ര തിടുക്കത്തിൽ വിളിച്ചതു്? നിന്റെ ഭേദമന്തിന് ഇപ്പോൾ സുഖം കൂടി വരുന്നില്ലേ?”

“ഒരു പിശാചിനുള്ള ബലം എനിക്കിപ്പോഴുണ്ട്. പിശാചിനെപ്പോലെ കർമ്മങ്ങൾ ചെയ്യുവാൻ എനിക്കു കഴിവുണ്ട്.”

“ഇതെന്തൊരു കഠിനവാക്ക്! ഉമേ, നീ എന്നെ പേടിപ്പിക്കുന്നുവല്ലോ.”

“നീ പേടിക്കേണ്ട. എടുക്കുവാൻ വയ്യാത്തതിനെ താഴെയിട്ടേക്കണം. അത്രമാത്രം.”

“ഉമേ, നിന്റെ ഈ വാക്കുകൾ ഭയങ്കരങ്ങളാണ്. എന്തോ ദുർദ്ദാചാരം നിന്റെ മനസ്സിനെ വിഷമയമാക്കിയിട്ടുണ്ട്. അല്ലെങ്കിൽ ഇങ്ങിനെയുള്ള ഘോരവാക്കുകൾ പുറപ്പെടുന്നതല്ല. ക്ഷമയും സ്നേഹവും നിറഞ്ഞതാണ് നിന്റെ മനസ്സ് അത് അഗാധവുമാണെന്ന് എനിക്കറിയാം. അങ്ങിനെയുള്ള ദിവ്യഘൃദയത്തെ നീ കഠിനവിചാരങ്ങൾകൊണ്ടു ഭുഷിപ്പിക്കരുത്. എടുക്കുവാൻ വയ്യാത്തതായിരുന്നാലും എടുത്തതിനെ നമുക്കു വിട്ടുകൂടാ. നമുക്കു കിട്ടിയ ഭാരത്തെ അത് എത്ര ദുർദ്ദാചാരമായാലും, മരിക്കുവോളം നാം മുതക്കുകതന്നെ വേണം. അതാണ് സ്രീധർമ്മം.”

“ബിന്ദു, ധർമ്മത്തെക്കുറിച്ചു നീ ഇതിനു മുമ്പ് എത്രയെത്രയോ പറഞ്ഞിട്ടുണ്ട്, അപ്പോഴെല്ലാം എനിക്കു് അത് ഏറ്റവും രസമായിത്തോന്നിയിട്ടുണ്ടു് ഇന്നു് അ പ്രസംഗം നിർത്തിവെച്ചു വേറെ വല്ല വർത്തമാനവും പറയൂ.”

“ഉമേ, നീ ഈ പട്ടണത്തിൽനിന്നു വിട്ടു് താലപുഷ്പരത്തിൽചെന്നു പാർക്കുകയാണു നല്ലതു് അവിടത്തെ ശുദ്ധവായുവും ശുദ്ധവിചാരങ്ങളും ഏകാന്തവോഴ്സിന്റെ ദേഹവും മനസ്സും തെളികയുള്ളു.”

“ഞാൻ ഇനി എന്റെ അച്ഛന്റെ വീട്ടിൽചെന്നു് അധികനാൾ പാർക്കുന്നതു് അവമാനമല്ലേ? എനിക്കും എന്റെ അച്ഛനും, എന്റെ ഭർത്താവിനും അതു കുറച്ചിലല്ലേ?”

“എന്നാൽ നിനക്കു് ധനപുരിയിലേക്കു് പോകരുതോ?”

“അവിടെ ഏതിടത്തു് നോക്കിയാലും ഏതൊന്നു കണ്ടാലും ഞാൻ എന്റെ ഭർത്താവിനെയോതു് ഇടവിടാതെ കരയുമാറാകും. അവിടെ ഞങ്ങൾ തമ്മിൽ കഴിഞ്ഞതു് അങ്ങനെയൊണ്. ഞാൻ തനിയെ വീട്ടിൽച്ചെന്നു പാത്താൽ ഇവിടത്തെക്കാൾ എനിക്കു ദുഃഖിക്കേണ്ടിവരും.”

“എന്നാൽ എന്റെ വീട്ടിൽവന്നു കുറച്ചുനാൾ പാക്കാമോ?”

“അതു് ഞാൻ ചെയ്യുന്ന മറ്റൊരു അപരാധമായിട്ടാണു് വരിക. ഇവിടെ ഞാൻ ഒന്നും ആലോചിക്കാതെ മല്ലാ കഴിയുന്നതു് നീ പറയുന്ന ഈ വഴികളെല്ലാം ഇതിനു മുൻപെ ഞാൻ നോക്കുകയും യുക്തമല്ലെന്നു തള്ളുകയും ചെയ്തു കഴിഞ്ഞു. എന്നാൽ ഈ ദുഃഖത്തിൽനിന്നു് ഒഴിയുവാൻ എനിക്കു് വഴിയില്ലായ്മയില്ല. ഒടുക്കത്തെ ആ വഴിയിലേക്കാണ് എന്റെ ഇപ്പോഴത്തെ നോട്ടം.”

“ഉമേ, നീ എന്നെ പിന്നെയും പേടിപ്പിക്കുന്നുവല്ലോ. നീ എന്താണു കരുതിയിരിക്കുന്നതു്? പറയൂ.”

“ഞാൻ ഇപ്പോഴൊന്നും കരുതീട്ടില്ല. പലതു പലതായി എന്തൊക്കെയോ വിചാരങ്ങൾ എന്നെ അലട്ടിക്കൊണ്ടിരിക്കുന്നുണ്ടു് എന്റെ ബുദ്ധിയും മനസ്സും ഇപ്പോൾ എനിക്കു് അധീനമല്ല. ഞാൻ നിശ്ചയിക്കുന്നതെന്തെന്ന് ഉടനേ നിനക്കു അറിയാമെന്നു മാത്രമേ ഇപ്പോൾ പറയുവാൻ കഴിയൂ. നിനക്കു്

എന്നിൽ എപ്പോഴും സ്നേഹമുണ്ടായിരുന്നാൽ അതു തന്നെയാണു് എനിക്കു് ആശ്വാസം.”

“എന്നാൽ ഞാൻ നാളെ ഇങ്ങോട്ടു വരാം. അപ്പോൾ നിന്റെ നിശ്ചയമെന്താണെന്നു് എന്നെ അറിയിക്കുമോ?”

“നാളേക്കു് നിനക്കു് അതു് അറിയുവാൻ കഴിയുമെന്നാണു് ഞാൻ വിചാരിക്കുന്നതു്.”

“എന്നാൽ, ഞാൻ ഇപ്പോൾ പോകുന്നു. നിന്നെ ദൈവം അനുഗ്രഹിക്കട്ടെ.”

“നമ്മളെയെല്ലാവരെയും ദൈവം അനുഗ്രഹിക്കട്ടെ.” എന്നു പറഞ്ഞു ബിന്ദുവിനെ യാത്രയാക്കുവാനായി ഉമ ആശ്ശേഷത്തിൽ നിന്നു വേർപെട്ടു് അധോ മുഖിയായി നിന്നു.

ബിന്ദു താഴെയിറങ്ങുമ്പോൾ ഉമ പിന്നാലെ ചെന്നു. പുറത്തേയ്ക്കുകടക്കുവാൻ തുടങ്ങിയ ബിന്ദുവിനെ ഉമ ആവേശത്തോടെ ചെന്നു് ഗാഢമായി ആശ്ശേഷിച്ചു. അവൾ തന്റെ മുഖത്തെ ആ സഖിയുടെ മാറിടത്തിൽ മറച്ചുകൊണ്ടു് തേങ്ങിത്തേങ്ങി കരഞ്ഞുതുടങ്ങി. ശോകം ഉടനടൻ വർദ്ധിച്ചുവരുന്നതായി കണ്ടപ്പോൾ അവൾ ചെട്ടെന്നു ബിന്ദുവിനെ വിട്ടു് അകത്തേയ്ക്കു മറഞ്ഞു. “കരയൂ, ഉമേ, കരയൂ, നിന്റെ ദുഃഖം കണ്ണീരായി ഒഴിഞ്ഞുപോകട്ടെ.” എന്നു ആത്മയായി സഗൽഗദം പറഞ്ഞു് ബിന്ദു സ്വഗൃഹത്തിലേക്കു് മടങ്ങി.

നേരം പാതിരാവായി. എല്ലാവരും ഉറക്കമായി. എങ്ങും നിശ്ശബ്ദം. ഉമ ആ ഇരുട്ടിൽ ഏകയായി മുറ്റത്തേക്കിറങ്ങി. തനിയെ പുറത്തിറങ്ങുക ഇതു

വരെ ഉണ്ടായിട്ടില്ലാത്ത ആ യുവതി ആ ക്രൂരിരുട്ടിലേക്കു നോക്കിയപ്പോൾ ആട്ടുമൊന്നു പേടിച്ചു. മുകളിൽ തന്റെ മുറിയിൽ വിളക്കുകൾ തെളിഞ്ഞു കത്തുന്നതിലേക്ക് അവൾ തിരിഞ്ഞുനോക്കി. ഉടനെ വീണ്ടും ധൈര്യമുണ്ടായി. അവൾ പടികടന്നു പാതയിൽക്കൂടി വലിഞ്ഞുനടന്നു.

അങ്ങനെ രണ്ടു നാഴിക ദൂരം നടക്കുമ്പോഴേക്കും കാലുകൾ കഴയുകയാൽ വിശ്രമാത്മം റോഡരികെ യുള്ള വൃക്ഷങ്ങൾക്കിടയിൽ അവൾ മറഞ്ഞു നിന്നു. ക്രൂരിരുട്ട്, കളിർകാററ്, വിജനപ്രദേശം! ആ പ്രളപത്തിയായ അബലാരത്നത്തിന് മനഃശ്യാഖ്യാമുണ്ടായി. മുന്നോട്ടും പിന്നോട്ടുമായി അവളുടെ മനസ്സ് ഉഴഞ്ഞാലാടിത്തുടങ്ങി. എങ്ങോട്ടാണ് ഈ ഗതി? എങ്ങനെയാണ് നടന്നുചെല്ലുക? നശിക്കുമാണ് വേണ്ടതെങ്കിൽ, അത് സ്വന്തം വീട്ടിൽത്തന്നെ കിടന്നുകൊണ്ടാവരുതോ?

ഉമയുടെ മനസ്സ് അധികമധികം പിന്നോട്ടു വലിഞ്ഞുതുടങ്ങി. അപ്പോഴേക്കും ക്തിരകളുടെ കളമ്പടി അടുത്തടുത്തായി കേൾക്കാം. ഉടനേ, അവളുടെ കണ്ണും കരളും അതിലേക്ക് പാഞ്ഞു.

കരിങ്കുതിരകൾ കെട്ടിയ വണ്ടി ആ വഴിക്ക് അന്തസ്സിൽ ചെല്ലുന്നു. സ്രീകളുടെ ചിരി അതിൽ നിന്ന് ഇടക്കിടെ പാറപ്പെടുന്നു. അതങ്ങു കടന്നുപോയപ്പോൾ, ചാമ്പൽക്കുതിരകൾ കെട്ടിയ മറ്റൊരു വണ്ടിയുടെ വരവായി. ആ വണ്ടിയിൽ നിന്ന് വിളക്കിന്റെ വെളിച്ചം ഉമയുടെ മുഖത്തു പതിച്ചു. അവൾ തൽക്ഷണം വൃക്ഷമൂലയിൽ മറഞ്ഞു!

“ഇങ്ങേതാണൊരു സുന്ദരി നില്ക്കുന്നത്?” എന്ന് ആ വണ്ടിയിൽ ഒരാൾ ചോദിച്ചു.

“താൻ ഇതിൻമുമ്പെപ്പോഴോ ഇവളെ കണ്ടിട്ടുണ്ടെന്ന് തോന്നുന്നു. ആരോ ആവട്ടെ.” എന്ന് മറ്റൊരാളിൽനിന്ന് മറുപടിയുണ്ടായി.

ആ വണ്ടിയുടെ പിന്നിലുള്ള വിളക്ക് തന്റെ ദൃഷ്ടിയിൽനിന്നു മാറുന്നതു വരെക്കും ഉമ അതിനെ നോക്കിക്കൊണ്ടു നിന്നു.

“പ്രാണനാഥാ, അങ്ങേക്കായി ഇതാ എന്റെ ഒട്ടകത്തെ നമസ്കാരം. ഇളകികൊണ്ടിരിക്കുന്ന എന്റെ മനസ്സിനെ അങ്ങു ഉറപ്പിച്ചു. ഇപ്പോൾ എനിക്ക് ധൈര്യം പൂർണ്ണമായി.” എന്നു പറഞ്ഞു ഉമ ആ പാതയിൽക്കൂടി മുന്നോട്ടു തന്നെ നടന്നു.

നേരം പുലർന്നപ്പോൾ ധനഞ്ജയന്റെ ഗൃഹം കോളിളകിയ കടൽപേലെയായി. ഉമയെ കാണാതെ ഭൃത്യജനം മുറയിട്ടു. ബന്ധുചിത്രങ്ങൾ കൂട്ടംകൂട്ടമായി അവിടെ വന്ന് തിരക്കി. ഉമയെ സർവ്വത്ര അന്വേഷണം തുടങ്ങി. വൽമാനം, ധനപുരി, താലപുഷ്പകരം എന്നിവിടങ്ങളിലേക്ക് ആളുകൾ പാഞ്ഞു. വാചീകൃപങ്ങളിലെല്ലാം തെരഞ്ഞുനോക്കി. ഭൂരിഭാഗം യോഗ്യരെ പോലീസ് യജ്ഞവും നടത്തി. എല്ലാം നിഷ്ഫലമാകയേ ചെയ്തുള്ളൂ.

ആററിൻകരയിൽവെച്ച് ഉമയെ കാണുകയുണ്ടായിയെന്നും, പലരും മുമ്പേ കളി കഴിഞ്ഞു മടങ്ങിപ്പോകുവാനായിരിക്കാം ഇങ്ങനെ അകാലത്തിൽ അവൾ അവിടെ വന്നിരിക്കുന്നതെന്ന് വിചാരിച്ച് ഒന്നും

അന്യാദൃശമായ സൗശീല്യത്താൽ അവർ ഭർത്താവിനെ ആനന്ദമഗ്നനാക്കിക്കൊണ്ടു് വാണവളന്നു. സന്മൂണ്ണപ്രേമത്തോടെയാണു് അവൾ ഭർത്താവിനെ പരിചരിച്ചുവന്നതു്. ഭർത്താവിന്റെ ഏതൊരു ചേഷ്ടയും അവൾക്കു് അത്യന്തം പ്രിയതരമാണു് പ്രാണാധികപ്രിയത്തോടെ ഭർത്താവിനെ അനുവർത്തിക്കുന്നവളാണവൾ. വിപ്രിയമോ വിമുഖന്തയോ അവളിൽ ധനഞ്ജയൻ ഒരിക്കലും കണ്ടിട്ടില്ല.

അങ്ങനെയുള്ള ആ സാധപിയെ—തന്റെ സർവ്വസ്വത്തേയും ഭർത്താവിൽ സമർപ്പിച്ചു്; ഭർത്താവിനെ ജീവിതേശപരനായി ഭക്തിപൂർവ്വം ആരാധിച്ചുവന്ന ആ അനിന്ദിതയെ—ധനഞ്ജയൻ സ്വന്തം ദുർഗ്ഗത്തിയാൽ ഇതാ നഷ്ടയാക്കിയിരിക്കുന്നു. ദൈവദത്തമായ ചിന്താമണിയെ തന്നെത്താൻ എറിഞ്ഞുകളയുകയെന്ന ഘേരകർമ്മമാണു് ധനഞ്ജയൻ ഇപ്പോൾ ചെയ്തിരിക്കുന്നതു്.

അയാൾ കണ്ണീർവാർത്തു കരഞ്ഞുതുടങ്ങി. അങ്ങനെ കരയുന്നതിനിടയ്ക്കു്, തലേന്നാൾ രാത്രി റോഡരികെ വൃക്ഷമൂലായയിൽ കണ്ട ആ വിഗ്രഹം ആയാളുടെ സ്മൃതിയിൽ ഉണർന്നു. ഉമതന്നെയാണവൾ എന്നു് ഇപ്പോഴാണു് അയാൾക്കു് ബോധമുണ്ടായതു് നൈരാശ്രിതാൽ വിവർണ്ണമായ ആ മുഖം—ദീനമായ ആ നോട്ടം—അയാളുടെ മനസ്സിൽ സുവൃക്തം പ്രതിബിംബിച്ചു. അതോടുകൂടി “അയ്യോ!” എന്നു് അയാൾ മനസ്സുപൊട്ടി വിളിച്ചുപോയി!

ശോകാധികൃത്താൻ ധനഞ്ജയന്നു് ഉന്മാദമുണ്ടായി,

അയാൾ ഉമയുടെ വസ്ത്രാഭരണങ്ങൾ ഒന്നൊന്നായെടുത്തു്, മുന്യകഴിഞ്ഞതു് ഓരോന്നായി വിചാരിച്ചു് മുഖത്തും മാറത്തും അണച്ചുകൊണ്ടു് ഉറക്കെ കരയുവാൻ തുടങ്ങി! അവൾ നിത്യം ധരിക്കാറുള്ള മുത്തുമാലയെ അയാൾ എടുത്തപ്പോൾ അതിന്നിടയിൽ ഒരെഴുത്തുകണ്ടു്.

“എൻ്റെ പ്രാണനാഥാ,

“എനിക്കു് ഏറ്റവും പ്രിയതരമായ ഈ നാമം ഈ വിധോഗാവസരത്തിൽ ഒടുക്കമായി ഞാൻ വിളിക്കുന്നതു് അങ്ങു് പൊരുകണമേ!

“അങ്ങയുടെ പരിരക്ഷയിൽ എട്ടുകൊല്ലത്തോളം വളർന്നിട്ടുള്ള ഞാൻ, ഇപ്പോൾ അങ്ങയാൽ പരിത്യക്തയാണെങ്കിലും, പ്രാണൻ വിടുന്നതുവരെയും അങ്ങയെ പ്രേമത്തോടുകൂടി മാത്രമേ സ്തുരിക്കയുള്ളു. ഈ വിധോഗകാലത്തുപോലും അങ്ങയുടെ നേരെ പ്രയോഗിക്കുവാൻ യാതൊരു കഠിനവാക്കും എന്നിൽ ഇല്ല.

“അങ്ങേയ്ക്കു് എന്നിൽ ആദ്യകാലത്തുണ്ടായ പ്രേമം ഇന്നും എൻ്റെ മനസ്സിനു് അമൃതമാണു്. അങ്ങു് എന്നെ വിസ്തരിച്ചു മാസങ്ങൾ പലതു കഴിഞ്ഞിട്ടും ആ പൂർവ്വപ്രേമത്തെ ഓർത്തിട്ടാണു് ഞാൻ ജീവധാരണം ചെയ്തുപോന്നതു്. ഏതാനും കൊല്ലത്തോളമെങ്കിലും അങ്ങയിൽ ഞാൻ സ്വർഗ്ഗാനന്ദം ഭൂജിച്ചുകൊണ്ടു് വളർന്നിട്ടുണ്ടു്.

“ആ ആനന്ദം എൻ്റെ ദുർഭാഗ്യത്താൽ നഷ്ടമായി. അതിനു് ഞാൻ ആരെയും പഴിക്കുന്നില്ല. അതു നഷ്ടമായതോടുകൂടി ജീവിതം എനിക്കു ദുർവ്വഹമായി.

അങ്ങാണം എന്റെ ആത്മാവ്. ആ ആത്മാവ് എന്നിൽനിന്നു വേറിട്ടതോടുകൂടി എന്റെ ജീവിതം നശിച്ചു.

“ഞാൻ മനോവാക്കായങ്ങളാൽ അങ്ങയെ എപ്പോഴെങ്കിലും പീഡിപ്പിച്ചിട്ടുണ്ടെങ്കിൽ അതു ദയാപൂർവ്വം ക്ഷമിക്കണമേ എന്നു ഒരേ പ്രാർത്ഥനമാത്രമേ ഈ വിധോഗകാലത്ത് എനിക്ക് അങ്ങയോടു ചെയ്യുവാനുള്ളൂ.

“എന്റെ വിധോഗത്താൽ അങ്ങയ്ക്ക് അസുഖമുണ്ടാവരുത്. അങ്ങയിൽ മുന്പുള്ളതായ ആ സൽഗുണങ്ങളിലേയ്ക്കു തിരിച്ചുചെല്ലുവാൻ, ആവാമെങ്കിൽ, അങ്ങ പരിശ്രമിച്ചാലും!

“ഈശ്വരനെ അങ്ങ് എപ്പോഴും സ്മരിക്കണം. വർദ്ധമാനത്തിലെ ആ നൂറൊട്ടുദേവന്മാരെ അങ്ങ് ഇടയ്ക്കു ചിലപ്പോഴെങ്കിലും ചെന്ന് നമസ്കരിക്കണം. യശസ്സും ശ്രേയസ്സും സദാചാരങ്ങളാൽ അങ്ങയ്ക്ക് ഉപരിയുപരി വർദ്ധിക്കട്ടെ. അങ്ങയെ സർവ്വാത്മനാ ഭജിച്ചുപോന്ന ഈ ഭർഭഗയെ സംകഥകളിൽ അനുതാപത്തോടെ സ്മരിച്ചാലും.” ഇതാണ് എഴുത്തു്.

എഴുത്തുവായിച്ചു കഴിഞ്ഞതും ധനഞ്ജയൻ മുർച്ഛിതനായി വീണതും ഒരുമിച്ചുണ്ടായി.

മൂന്നാംഭാഗം

1

കാളിയുടെ ഭർത്താവായ ജഗൽകിശോരൻ റാണ ഗഞ്ചിൽ പാതുവരുന്നു. അദ്ദേഹത്തോടൊരുമിച്ചു ഭാര്യയ്ക്കു പുറമെ അമ്മയും രണ്ടു സഹോദരികളുമുണ്ട്. ഒരു ഇംഗ്ലീഷുഡാക്ടറാണ് അദ്ദേഹത്തെ ചികിത്സിക്കുന്നത്. രോഗത്തിന് ഒട്ടും ശമനം കണ്ടുതുടങ്ങിയിട്ടില്ല.

ചികിത്സകൊണ്ട് ഹൃദയക രോഗങ്ങൾ ശമിക്കയില്ലെന്നും, ജഗന്നാഥഭജനംകൊണ്ടു പലപ്പോഴും രോഗശാന്തി ഉണ്ടായിട്ടുണ്ടെന്നും അയൽപിട്ടിലെ ഒരു സ്ത്രീ ജഗൽകിശോരന്റെ അമ്മയായ വിമലയോട് സംഭാഷണമല്ലേ ഒരുനാൾ പ്രസ്താവിക്കുകയുണ്ടായി. അന്നു രാത്രി വിമലയ്ക്ക് ജഗന്നാഥദർശനം സ്വപ്നവിഷയമാകയും ചെയ്തു.

സ്വപ്നത്തെക്കുറിച്ച് വിമലയിൽനിന്നു കേട്ടതോടുകൂടി അവരെല്ലാവരും ജഗന്നാഥദർശനത്തിനായി പുരിയിലേയ്ക്കു പുറപ്പെട്ടുവാൻ ഒരുക്കമായി. അപ്പോഴാണ് ശരച്ചന്ദ്രൻ അവിടെ എത്തിയത്. ഈ സ്വപ്നകഥ അയാൾക്കു തീരെ വിസ്തൃതമായിത്തോന്നി. രോഗിയായ ജഗൽകിശോരൻ പുരിക്ഷേത്രംവരെ

സഞ്ചരിച്ചാൽ ആപത്തു നിശ്ചയമാണെന്നു് അയാൾ വിചാരിക്കയും ചെയ്തു.

അയാൾ ഉടനെ ഡാക്ടറെ ചെന്നു കണ്ടു്, വിമലയുടെ സപ്തത്തെ വിശ്വസിച്ച ജഗൽകിശോരൻ പുരിയാത്രയ്ക്കു തയ്യാറായിരിക്കുന്നതിനെപ്പറ്റി അറിവുകൊടുത്തു. തീവണ്ടിയിലോ തീക്കപ്പലിലോ അല്ല, വെറും മഞ്ചലിൽ റോഡിൽക്കൂടിയാണു് അത്രയും ദൂരം യാത്ര ചെയ്യുവാൻ നിശ്ചയിച്ചിരിക്കുന്നതു് എന്നുകൂടിയും അയാൾ ഡാക്ടറോടു പറഞ്ഞു.

ഇതുകേട്ടപ്പോൾ ഡാക്ടർ ആദ്യമാണു് അതു തപ്പെട്ടു. പിന്നീടു് ആ ഇംഗ്ലീഷുകാരൻ എന്തോ ആലോചിച്ചു് അവിടെ മുറിയിൽ തൂക്കിടുള്ള ഇന്ത്യാഭൂപടത്തിലേയ്ക്കു കണ്ണുവെച്ചു. അനന്തരം ചില പുസ്തകങ്ങളെടുത്തു് ഏടുക്കൾ മറിച്ച് അങ്ങമിങ്ങുമായി നോക്കി. അതെല്ലാം കഴിഞ്ഞപ്പോൾ ഡാക്ടറുടെ മുഖത്തു് മന്ദഹാസമാണു കണ്ടതു്.

“ഈ യാത്ര അദ്ദേഹത്തിന്റെ ആരോഗ്യത്തിനു് ഹിതമാണു്” എന്നു ഡാക്ടർ അഭിപ്രായപ്പെട്ടു.

“ഈ അന്ധവിശ്വാസത്തെ നിങ്ങൾ അനുകൂലിക്കയാണോ ചെയ്യുന്നതു്?” എന്നു ശരച്ചന്ദ്രൻ അതു തത്തോടെ ചോദിച്ചു.

“ക്ഷേത്രദർശനത്തെക്കുറിച്ച് എനിക്കു യാതൊന്നും പറയുവാനില്ല. ജഗൽകിശോരന്റെ രോഗസ്ഥിതിയെക്കുറിച്ച് ആലോചിക്കുമ്പോൾ, കൽക്കട്ടയിൽനിന്നു പുരിവരെയുള്ള ആ പ്രകൃതിസുന്ദരമായ പ്രദേശങ്ങളിൽക്കൂടി കരെന്നാൾ സഞ്ചരിച്ചാൽ വളരെ

ഗുണംകിട്ടുമെന്ന് എനിക്കു തോന്നുന്നുണ്ട്. ലബന്ധനിയായാണ് അദ്ദേഹത്തിന്റെ രോഗം. ഔഷധംകൊണ്ട് അതു പൂർണ്ണമായി ശമിച്ചു മുന്തിലത്തെപ്പോലെ ആരോഗ്യമുണ്ടാകുവാൻ പക്ഷേ, അധികകാലം വേണ്ടിവന്നേയ്ക്കും. എന്നാൽ, ഇടയ്ക്കിടെ താങ്ങിക്കൊണ്ടുപതുക്കെപ്പതുക്കെയായി ഇങ്ങനെയൊരു യാത്ര അദ്ദേഹത്തിനു ചെയ്യുവാൻ കഴിഞ്ഞാൽ ആരോഗ്യം ഉടൻ കിട്ടിയേയ്ക്കുമെന്നാണ് എന്റെ അഭിപ്രായം. നിങ്ങൾ അദ്ദേഹത്തോടൊരുമിച്ചു പോകുന്നുണ്ടെങ്കിൽ, ഈ യാത്രയ്ക്ക് അനുജ്ഞകൊടുക്കുവാൻ എനിക്കു സന്തോഷംതന്നെ.”

ഡാക്ടർ ഈ യാത്രയെ നിരോധിക്കുമെന്നാണ് ശരച്ചന്ദ്രൻ കരുതിയിരുന്നത്, നേരെമറിച്ച് അനുകൂലിച്ചതിൽ അയാൾക്ക് അതുകൂടുതലുമുണ്ടായി. പുരിയോളം തനിക്കും യാത്രചെയ്യുവാൻ ഹേതുവായതിൽ, ഇപ്പോഴത്തെ സ്ഥിതിയിൽ, അയാൾക്ക് ഏറ്റവും ആമോദമുണ്ടാകയും ചെയ്തു.

വിമലയുടെ വിശ്വാസപൂർവ്വമായ സഹായത്തെയും ഡാക്ടറുടെ യുക്തിപൂർവ്വമായ മതത്തെയും പരസ്മൂരിച്ച് ജഗൽകിശോരന്റെ പുരിയാത്രയ്ക്കായി ശരച്ചന്ദ്രൻ ഏർപ്പാടുകളെല്ലാം ചെയ്തു.

പഴമയുടെയും പുതുമയുടെയും മദ്ധ്യത്തിൽ കൂടി മുന്തൂറുനാഴികയോളം നീണ്ടുകൊണ്ടിരിക്കുന്നു കൽക്കട്ടയിൽനിന്നുള്ള പുരിമാർഗ്ഗം. ജഗൽകിശോരനും ശരച്ചന്ദ്രനും കാളിയും വിമലയും ഏതാനും അനുചരന്മാരോടുകൂടി ശുഭദിനത്തിൽ തീർത്ഥയാത്ര പുറപ്പെട്ടു. ശരച്ച

ഭ്രാന്ത കതിരയും മറുളളവർക്കു മഞ്ചലമാണു് വാഹനം. വാല്യക്കാരും സാമാനങ്ങളും കാളവണ്ടികളിൽ ഇവരെ പിന്തുടന്നു്.

അവർക്കുവർക്കും ഈ യാത്ര സന്തോഷാവഹമായി. കാരണം വെളിച്ചവും നിർബ്ബാധം ഏല്ക്കുകയും പുതിയ പുതിയ കാഴ്ചകൾ സുഖദമാവണമെന്നു കാണുകയും ചെയ്തതുടങ്ങിയപ്പോൾ ജഗൽകിശോരന്റെ ദേഹത്തിൽ രക്തപ്രസാരം കൂടിക്കൂടിവന്നു. സുധയിൽനിന്നും അകന്നു മറ്റൊരോ വിഷയങ്ങളിൽ നവംനവമായി മനസ്സുചെയ്തതുവാൻ കഴിഞ്ഞതിനാൽ ശരച്ചന്ദ്രനും ആശ്വാസമുണ്ടായി. തീർത്ഥയാത്രയെ സ്തുരിച്ചുകൊണ്ടുള്ള ഭക്തികൊണ്ടു് കാളിക്കും വിമലയുക്കും ഉൾപ്പെട്ടു വിരിഞ്ഞു.

എന്നാൽ, ശരച്ചന്ദ്രന്റെ ആശ്വാസം ഏതാണ്ടൊരു പുതിയ തരത്തിലാണു്. സുധയുടെ രൂപം അയാളുടെ മനസ്സിൽനിന്നു് ഒരിക്കലും ഒഴിഞ്ഞില്ല, ഒഴിയുന്നതുമല്ല. അവളെയോർത്തു വിജനത്തിൽ കണ്ണീർ പൊഴിക്കുവാൻ അവസരം കിട്ടിയതിലാണു് അവനുണ്ടായിരിക്കുന്ന ആശ്വാസം. മാർഗ്ഗമല്ലേ, ഒരിക്കലെയങ്ങൊന്നാ കാളി അയാളോടു് സുധയെക്കുറിച്ചു പ്രസ്താവിക്കുകയുണ്ടായി. അമ്മയുക്കു് അപ്രിയമാണെന്നു് അറിഞ്ഞതോടുകൂടി ആ വിഷയം വിട്ടുകളഞ്ഞുവെന്നു പറഞ്ഞു് ആ സംഭാഷണത്തെ അയാൾ ഉടൻ അവസാനിപ്പിച്ചു.

കുറച്ചുനാൾ യാത്രകഴിഞ്ഞതിൽപ്പിന്നെ ഉമയുടെ ദുർമ്മരണപ്രസ്താവം അവർക്കു കേൾക്കായ്വന്നു. ഭൃതദാവിന്റെ ദുർവൃത്തിയാൽ അവൾക്കുണ്ടായ ദുഃഖ

ഞെപ്പാറി ശരച്ചന്ദ്രൻ അറിഞ്ഞിട്ടുണ്ട്. അവൾ ഭൃന്ധഹശോകത്താൽ ആത്മഹത്യ ചെയ്തുവെന്നു കേട്ടപ്പോൾ അയാൾക്കും കാളിക്കും തീവ്രമായ മനോവേദനയുണ്ടായി.

2

ശരച്ചന്ദ്രമാതാവായ സരള കൽക്കട്ടയിൽത്തന്നെ പാർത്തുവരുന്നു. അന്ത്യകാലം മുഴുവൻ കാശിയിൽ കഴിച്ചുകൂട്ടുവാൻ നിശ്ചയിച്ച് അതിനർണ്ണം ചെയ്യുവാനു ആ വൃദ്ധയ്ക്കു വീണ്ടും കുടുംബബന്ധത്തിൽ ഉൾപ്പെട്ടേണ്ടിവന്നിരിക്കുകയാണ്. പുരിയാത്രയിൽ ജഗൽകിശോരൻ ആരോഗ്യം വർദ്ധിച്ചുവരുന്നുവെന്നും, ആ തീർത്ഥയാത്രക്കാർ ജഗന്നാഥത്തിൽ എത്തിയെന്നും, ജഗൽകിശോരന്റെ അമ്മയായ വിമല ഇനിയുള്ള കാലം പുരിഷ്കേത്രത്തിൽ കഴിക്കുവാൻ നിശ്ചയിച്ച് അവിടെ പാർപ്പുറപ്പിച്ചുവെന്നും അപ്പഴപ്പോൾ എത്രതന്നെ കത്തുകളിൽനിന്നു സരളയ്ക്ക് അറിവുകിട്ടി. വിമലയുടെ ഗതി കേട്ടപ്പോൾ ആ ഭാഗ്യവതിയെ സരള അഭിനന്ദിക്കുകയും, കാശിയിലേക്കു മടങ്ങുവാൻ തീർപ്പുകയും ചെയ്തു.

ശരച്ചന്ദ്രനിൽനിന്നു ഭർത്താവിനോടു കത്തുകൾ കിട്ടാറുള്ളു. അതിൽ ജഗൽകിശോരന്റെ ദേഹാരോഗ്യത്തെപ്പറ്റി മാത്രമല്ലാതെ, സ്വന്തം കാര്യത്തെപ്പറ്റി യാതൊന്നും പ്രസ്താവിക്കാറില്ല. ഇതിൽനിന്നു തന്റെ മകന്റെ മനോവ്രണം സരളയ്ക്ക് ഉറപ്പി

കുമാരൻ കഴിഞ്ഞു. അതിൽ ആ പുത്രവത്സലയായ മാതാവു് അനുതപിക്കയും ചെയ്തു.

തന്റെ ഏകപുത്രി നഷ്ടമായിരുന്നു കേട്ടു് താലപുഷ്പരത്തിൽനിന്നു് അംബാലിക കൽക്കട്ടയിൽ എത്തിട്ടുണ്ടു്. സരളയും അംബാലികയും ഇടയ്ക്കിടെ കാണുക പതിവായി. ഒരുനാൾ അവർതമ്മിൽ താഴെ കാണിച്ചപോലെ സംഭാഷണം നടന്നു.

അംബാലിക:- എന്തുചെയ്യാം? എനിക്കു് ഇങ്ങനെ നിത്യദുഃഖമാണല്ലോ ദൈവം വിധിച്ചതു്. പണമാണു വലുതെന്നു വിചാരിക്കുകൊണ്ടല്ലേ ഈ ആപത്തു് അനുഭവിക്കേണ്ടിവന്നതു്? ദരിദ്രനായാലും നല്ലൊരു ഗുണവാനാണു് എന്റെ മകളെ കൊടുത്തിരുന്നതെങ്കിൽ എനിക്കു് ഇങ്ങനെ ദുഃഖിക്കേണ്ടിവരമോ?

സരള:- ഇതെല്ലാം ദൈവനിശ്ചയമാണു് ധനജന്യൻ ആദ്യകാലത്തു് എത്ര ഗുണവാനായിരുന്നു. പണവും ഗുണവും അവനിൽ ഒരുപോലെ തികഞ്ഞിരിക്കുന്നതുകണ്ടു് നമ്മൾ ഏതു സന്തോഷിച്ചു? പിന്നീടു് ദുർജ്ജന സഹവാസംകൊണ്ടാണു് അവൻ വഴിപിഴച്ചതു്. അതാണു്, ഇതെല്ലാം ദൈവേച്ഛയാണെന്നു ഞാൻ പറഞ്ഞതു്

“അവന്റെ സഹവാസദോഷംകൊണ്ടു് എന്റെ മകളാണല്ലോ ആപത്തിലായതു്.”

“അവൾക്കു് എന്താണാപത്തു്? അവൾ സർവ്വദുഃഖങ്ങളിൽനിന്നും മുക്തയായിരിക്കയാണു് പാപികളായ നമ്മളാണു സങ്കടത്തിലായതു് നിനക്കു മകളെ

ക്കുറിച്ചെന്തെന്നുപോലെ എനിക്കു മകനെക്കുറിച്ചും ഭൂമി കേണ്ടിവന്നിരിക്കുന്നു. ഇനി അവനെ എനിക്കു കാണുവാൻ കഴിയുമോ?”

“അവൻ നിശ്ചയമായും തിരിയെ വരും. ജഗൽ കിശോരനൊന്നിച്ച് അവനും ഇവിടെ എത്തും. അതിൽ സംശയം വേണ്ടാ.”

“ഘോരമായ ആധി അവനെ ദഹിപ്പിക്കുന്നുണ്ട് അവന്റെ ഒരുക്കങ്ങളാലും മറ്റും അവൻ ഇനി ഇങ്ങോട്ടു വരുമെന്ന് എനിക്കു തോന്നുന്നില്ല.

“അവനു മാത്രമല്ല, ആക്കല്ലാമാണ് അതിൽ ഇപ്പോൾ ഭൂമിക്കേണ്ടിവന്നിരിക്കുന്നത് അവമാനംകൊണ്ട് ബിന്ദുവിന്റെ മുഖം ചുക്കിച്ചുളിഞ്ഞിരിക്കുന്നു. എപ്പോഴും ചിരിച്ചുകളിച്ചു നടന്നിരുന്ന ആസുധ, ഇപ്പോൾ, കാണുന്നവരെപ്പോലും കരയിക്കുന്നു. അവളുടെ ദേഹത്തിൽ എല്ലാം തൊലിയും മാത്രമേ ബാക്കിയുള്ളൂ.”

“പാവം! ആ കുട്ടിയെ ഓർമ്മവെച്ചാണോ എനിക്കു അധികം ഭൂമി. ബാല്യത്തിൽത്തന്നെ വൈധ്യവ്യഭൂമി അവൾക്കു അനുഭവിക്കേണ്ടിവന്നു. ഇപ്പോൾ ഈ അപവാദവും! അവൾ ഇതു എങ്ങനെ സഹിക്കും? ഇതിൽ ആർക്കാണ് അപരാധമെന്ന് എനിക്കു അറിഞ്ഞുകൂടാ. ഇപ്പോൾ വിധവാവിവാഹം പട്ടണങ്ങളിൽ ധാരാളമായി തുടങ്ങിയിട്ടുണ്ടത്രെ. അതു വേദവിയോഗമല്ലെന്നു പണ്ഡിതന്മാർ പറയുന്നുമുണ്ടാത്രെ. അതുകൊണ്ടായിരിക്കാം എന്റെ മകൻ ഇതിലേക്കിറങ്ങിയതും, അതു ഹേമചന്ദ്രനും

ബിന്ദുവും സമ്മതിച്ചതും. ഇവരുടെ ഈ അവിവേകത്തിന്റെ ഫലമായി ആ പാവപ്പെട്ട കുട്ടിയാണു കഷ്ടപ്പെട്ടുണ്ടിവന്നത്.”

“അവളെ ഞാൻ എപ്പോഴും ആശ്വസിപ്പിക്കുന്നുണ്ട്. എനിക്കു് ഉടയെയാർത്തു് കരയുവാനേ നേരമുള്ളൂ. എന്തുചെയ്യുമ്പോഴും എന്തു കാണുമ്പോഴും ഞാൻ അവളെയാണു് മുൻപിൽ ഓർക്കുന്നതു്. ബിന്ദുവും സുധയും അരികയുള്ളതുകൊണ്ടാണു് അല്പം സമാധാനം. ഇനിയുള്ള കാലം എന്റെ മക്കൾ അവർതന്നെ.”

“അവരെ കാണുവാൻ നാളെ ഞാൻ അങ്ങോട്ടു വരാം. സുധയെ ഞാൻതന്നെ ആശ്വസിപ്പിച്ചു നോക്കട്ടെ.”

അങ്ങനെ അന്നു് അവർതമ്മിൽ പിരിഞ്ഞു. അടുത്തനാൾ രാവിലെ സരള മേമചന്ദ്രന്റെ വീട്ടിൽ ചെന്നു. ആ വൃദ്ധയെ ബിന്ദു യഥാർഥം സൽക്കരിക്കുന്നതിനിയ്ക്കു് അപവാദഗ്രസ്തയായ സുധ മറെറാരിടത്തേയ്ക്കു മാറി.

“മകളേ, നിന്നെ അങ്ങോട്ടൊന്നും കാണാത്തതെന്തുകൊണ്ടാണു്” എന്ന് ബിന്ദുവിനോടു സരള ചോദിച്ചു.

“എങ്ങനെയാണു്, വചിയമ്മേ, ഞാൻ ഈ വീട്ടിൽനിന്നു പുറത്തേയ്ക്കിറങ്ങേണ്ടതു്? ഈ പട്ടണത്തിൽ വന്നതിൽപ്പിന്നെ മനസ്സിനു സ്വൈരം ഒരിക്കലുമുണ്ടായിട്ടില്ല. താലപുഷ്പരത്തിലേയ്ക്കു് ഉടനെ മടങ്ങിച്ചെല്ലുവാനാണു് നിശ്ചയിച്ചിരിക്കുന്നതു്.”

“അതു തന്നെയാണു് നല്ലതു്.” ഈ പട്ടണവാസം നമുക്കുമാർക്കും ചേരുകയില്ല. ഞാനും ഉടനെ കാശിയിലേക്കു മടങ്ങുകയായി. ഇടയ്ക്കു കുറച്ചുനാൾ ഇങ്ങനെ സംസാരത്തിൽ ഇറങ്ങേണ്ടിവന്നതു് വിചാരിച്ചു് എനിക്കു വളരെ സങ്കടമുണ്ടു്.”

“വലിയമ്മ ഭാഗ്യവതിയാണു്. ഗൃഹനായികയായി വാണുകൊണ്ടു് സർവ്വസുഖങ്ങളും വലിയമ്മ അനുഭവിച്ചിട്ടുണ്ടു്. അന്ത്യകാലം കാശിവാസത്തിനും ഭാഗ്യമുണ്ടായി. ഇനി എന്തിനു് വലിയമ്മ സങ്കടപ്പെടുന്നു? കാളിയുടെ ഭർത്താവിനു് ഇപ്പോൾ പൂർണ്ണാരോഗ്യം കിട്ടിയിരിക്കുന്നുവെന്നു കേട്ടുവല്ലോ.”

അതേ, ജഗന്നാഥന്റെ കൃപയാൽ ജഗൽകിശോരനു് രോഗശാന്തിയുണ്ടായി. അവൻ ഇപ്പോൾ വർദ്ധമാനത്തിലേക്കു മടങ്ങിയിട്ടുണ്ടു്. ശരച്ചന്ദ്രന്റെ വരവിനെപ്പറ്റി ഒന്നും എഴുതിക്കണ്ടില്ല. അവൻ വരുന്നതുവരെ ഇവിടെ താമസിക്കാമെന്നാണു് ഞാൻ വിചാരിച്ചതു്. പലതുകൊണ്ടും ഇനി അത്ര വൈകിക്കുവാൻ വയ്യ. ഞാൻ ഉടനെ കാശിയിലേക്കു് പോകുകയായി. അതിന്നു മുമ്പു് നിന്നെയും സുധയേയും ആശീർവ്വിക്കുവാനാണു് ഞാൻ ഇങ്ങോട്ടു പോന്നതു് നിങ്ങളും എന്റെ മക്കളാണു്. നിങ്ങളുടെ സന്തോഷംതന്നെയാണു് എന്റെയും സന്തോഷം. സുധ എവിടെ? വിളിക്കൂ.

ബിന്ദു ചെന്നു് സുധയെ കൂട്ടിക്കൊണ്ടുവന്നു. താലപുഷ്പരത്തിൽവെച്ചു് കണ്ടിരുന്ന ആ സുധ തന്നെയോ ഇവൾ എന്തു് സരളയ്ക്കു് അനുതാപപൂർവ്വകമായ

ശങ്കയുണ്ടായി. ആമയവിധുരയായ ആ തരുണി തന്റെ വലിയമ്മയെ സാഷ്ടാംഗം നമസ്കരിച്ചു. ക്ഷീണയും കൃശയും, വിവർണ്ണയായ നിലയിൽ ആ കട്ടിയെ കണ്ടപ്പോൾ സരളയിൽ നിന്ന് ഏതാനും അശ്രുബിന്ദുക്കൾ ഇറുവീണു.

സുധയെ സരള വാത്സല്യത്തോടെ പിടിച്ചെഴുന്നേല്പിച്ച് മാറോടണച്ചു മടിയിലിരുത്തി സാന്ത്വനവാക്കുകൾ പറഞ്ഞുതുടങ്ങി. അച്ഛാജവും സമ്പൂർണ്ണവുമായ വാത്സല്യം അനുഭൂതമായപ്പോൾ സുധയ്ക്ക് ഒരു വക സുഖാവഹമായ വൈവശ്യമുണ്ടായി. ഈ വലിയമ്മയുടെ മടിയും മാറിടവുമാണ് മാതൃശോകം സുധയിൽ ചേർക്കാതിരുന്നിട്ടുള്ളത്. അമ്മ മരിച്ചതിൽ പിന്നെ, മാതൃവാത്സല്യം ഈ വലിയമ്മയിൽ നിന്നാണ് അവൾ ഉൾക്കൊണ്ടിട്ടുള്ളത്. പല നാളായി ശോകകർശിതയായി സന്തപിക്കുന്ന അവൾക്ക് ഇപ്പോൾ മാതൃസുഖമുണ്ടായതിൽ മനസ്സ് തെല്ലൊന്ന് മോഹിതമായി.

സുധയെ മടിയിൽ ഇരുത്തിയതോടുകൂടെ സരളയുടെ മനസ്സിൽ പൂർവ്വസ്മരണകൾ ഇളകി. അമ്മയുടെ നിലയിൽ താനാണ് ഇവളെ വളർത്തിയതെന്നും തന്നെയാണ് ഇവൾ അമ്മയായി അറിയുന്നതെന്നും ആ ഗുണവതി ഓർത്തു. താലപുഷ്പരത്തിൽ താൻ ഇവളോടും, തന്നോട് ഇവളും മാതൃപുത്രിഭാവത്തിൽ ഇടപെട്ടിരുന്നതെല്ലാം ഓർക്കാതുന്നപ്പോൾ സരളയുടെ ഹൃദയത്തിൽ പശ്ചാത്താപം പൊങ്ങി.

ആ ദയാവതി സുധയെ വീണ്ടും വീണ്ടും ആശ്ലേഷിച്ചു മുകൻ.

‘എന്റെ രണ്ടു മക്കളെ ഞാൻ ഭദ്രവിഷുവാൻ വിട്ടിരിക്കയാണല്ലോ. എന്റെ വാശോഷംകൊണ്ട് അഥവാ, അന്ധവിശ്വാസംകൊണ്ട് ശരച്ചന്ദ്രൻ നാടുവിടുകയും ഈ കുട്ടി ഉടൽ വിടുകയും ചെയ്യുകയെന്ന നിലയിലായി. അയ്യോ, ഇത്ര മഹാപാപത്തിലോ ഞാൻ കൈയിട്ടിരിക്കുന്നത്?’—എന്നിങ്ങനെ സരള പരിതാപത്തോടെ വിചാരിച്ചു.

3

കല്ലട്ടയിൽ ആദിഗംഗാതീരത്ത് കാളിഘട്ടം എന്ന പുരാതനക്ഷേത്രം സ്ഥിതിചെയ്യുന്നു. ഈ ആദിഗംഗയിൽക്കൂടിയാണ് മുമ്പ് ഗംഗാനദി ഒഴുകിയിരുന്നതെന്നും, ഈ കാളിഘട്ടത്തിൽ നിന്നാണ് കല്ലട്ടയ്ക്ക് പേരുണ്ടായതെന്നും ഐതിഹ്യമുണ്ട്.

പുണ്യതീർത്ഥസ്നാനത്തിനും പുണ്യക്ഷേത്രഭജനത്തിനുമായി ഒരനാൾ സരള ഇവിടെ വന്നു. ദർശനാനന്തരം ആ വൃദ്ധ അവിടെനിന്ന് അല്പം അകലെയായുള്ള ആശ്രമത്തിലേക്ക് പോയി. താലപുഷ്പരത്തിലെ കലഗുരുവായ വൃദ്ധബ്രാഹ്മണനാണ് ഈ ആശ്രമത്തിലെ നിവാസി. അദ്ദേഹത്തിന്റെ മുഖ്യശിഷ്യനായ ഒരു ബ്രാഹ്മചാരിയും അവിടെ ഉണ്ട്. ഇരുവരും വേദജ്ഞന്മാരായ ജിതന്ദ്രിയന്മാരാണ്.

സരള ആ രണ്ടു യോഗികളെയും ഭക്തിപൂർവ്വം

നമസ്കരിക്കുകയും അവരിൽനിന്നു് ആശീസ്സേച്ഛകയും ചെയ്തു. പൂർവ്വപരിചിതരായ അവർ പരസ്പരം കശലപ്രശ്നം ചെയ്തതിൽ പിന്നെ സരള തന്റെ ആഗമനോദ്ദേശ്യം അവരെ ഗ്രഹിപ്പിച്ചു.

“ഹരിദാസനെ അങ്ങു് അറിയുമല്ലോ. ആയാളുടെ പുത്രികളായ ബിന്ദുവും സുധയും അങ്ങേയ്ക്കു് അപരിചിതരല്ല. ബിന്ദുവിനെ ഹേമചന്ദ്രൻ വിവാഹം ചെയ്തതുട, സുധയ്ക്കു് വൈധാഗ്ധം ഭവിച്ചതും, പക്ഷേ, അങ്ങു് കേട്ടിരിക്കാം. ഹേമചന്ദ്രൻ വല്ല ഉദ്യോഗത്തിലും പ്രവേശിക്കുവാൻ ആഗ്രഹിച്ചു് ഏതാനും മാസങ്ങളായി കല്പിതയിലാണു് പാതുതുവരുന്നതു്. അവന്റെ ഒരുമിച്ചു ബിന്ദുവും സുധയുമുണ്ടു്. ഇവിടെ കോളേജിൽ പഠിച്ചുവരുന്ന എന്റെ മകൻ വിധവയായ സുധയെ ദൈവഗത്യാ കാമിച്ചുപോയി! പാപകർമ്മമല്ലാ വിധവാവിവാഹമെന്തു് ഇംഗ്ലീഷു് വിദ്യാഭ്യാസംകൊണ്ടു് അവനെ തോന്നി. അതു് ഹേമചന്ദ്രനും ബിന്ദുവും ശരിവെക്കുകയും ചെയ്തു. അങ്ങിനെ അവർ ആചാരവിരുദ്ധമായ കാര്യത്തിൽ ഏർപ്പെടുന്നുവെന്നു കേട്ടു സങ്കടം സഹിക്കാതെയാണു് ഞാൻ തല്ക്കാലം കാശിയിൽനിന്നു് ഇങ്ങോട്ടു പോന്നിരിക്കുന്നതു്. കലത്തിനു മാലിന്യമുണ്ടാക്കരുതെന്നു ഞാൻ പറഞ്ഞപ്പോൾ എന്റെ മകൻ ഈ ആലോചനയിൽനിന്നു പിന്മാറി. എന്നാൽ അവന്റെ മനസ്സു് സുധയിൽനിന്നു് ഓഴിഞ്ഞിട്ടില്ല. ജഗൽകിശോരൻ വിമലയുടെ സ്വപ്നപ്രകാരം ജഗന്നാഥദർശനത്തിനു പോയിരിക്കുന്നതു് അങ്ങു് കേട്ടിരിക്കുമല്ലോ. ശരച്ചന്ദ്രൻ അവരുടെ കൂടെ ചെന്നി

രിക്കയാണിപ്പോൾ. അവനിൽ ഇവിടെ കണ്ട ചേപ്പുകൾകൊണ്ടും, എനിക്കു അവൻ അയച്ചിരുന്ന എഴുത്തുകളിലെ വാക്കുകൾകൊണ്ടും അവൻ നൈരാശ്രംകൊണ്ടു വീടും നാടും ഉപേക്ഷിച്ചിരിക്കുന്നുവെന്നാണ് തോന്നുന്നത്. ബിന്ദുവിന്റെയും ഹേമചന്ദ്രന്റെയും സുഭഗജീവിതം അപവാദംകൊണ്ട് തീരെ ദുർഭഗമായി. എന്റെ വളർത്തുകുട്ടിയായ സുധ പരിതാപംകൊണ്ട് ശോഷിച്ചു അർദ്ധപ്രാണയായി നാൾകഴിക്കുന്നു. ഇവരെ ഇങ്ങനെ ഘോരദുഃഖത്തിലാക്കിയതു ഞാനാണ്. സ്വന്തം മക്കളുടെ ജീവിതത്തെയാണ് ഞാൻ കെടുത്തിരിക്കുന്നത്. ഇതുപാപത്തിൽനിന്നു എനിക്കു വല്ല മോചനവുമുണ്ടോ എന്ന് അറിയുവാനാണ് ഞാൻ ഇപ്പോൾ സ്വാമിയെ ശരണം പ്രാപിച്ചിരിക്കുന്നത്.”

“വിധവാവിവാഹത്തിന് എന്റെ അനുമതി കിട്ടുവാനാണോ നീ ഇങ്ങോട്ടു പോന്നിരിക്കുന്നത്?”

“വിധവയെ വിവാഹംചെയ്യുന്നതോ, എന്റെ രണ്ടു മക്കളെ നശിപ്പിക്കുന്നതോ ഏതാണ് അധികം പാപമെന്നു സ്വാമി ആലോചിച്ചു എന്നോടു പറയണം.

“ഇതെല്ലാം ലൌകികകാര്യങ്ങളാണ്. വേദവിചാരംചെയ്തു കാണിരിക്കുന്ന എനിക്കു ലോകത്തിലെ ഇത്തരം സാമ്പാധ്യങ്ങളിൽ മനസ്സുചെലുത്തുവാൻ സുഖം തോന്നുന്നില്ല. ആചാരങ്ങൾ കാലദേശാവസ്ഥകൾക്കു വിഹിതമായിരിക്കണമെന്നാണ് ശാസ്ത്രവിധി. ഇന്നത്തെകാലസ്ഥിതിക്കനുസരിച്ചു നീ എങ്ങിനെ

ആചരിക്കണമെന്ന കാര്യം എന്റെ ഈ ശിഷ്യൻ നിന്നോടു പറയും. ഇപ്പോഴത്തെ ലോകഗതി ഈ വിജനവാസിയായ വയോധികന്മാർ അത്ര പരിചിതമല്ല.”

“എന്നാൽ, ഈ തേജസപിയായ ബ്രഹ്മചാരി എന്റെ സംശയത്തെ തീർത്തുതരട്ടെ.”

“സോദരിക്ക് എന്താണ് അറിയേണ്ടതു്?” എന്നു ബ്രഹ്മചാരി സരളയോടു ചോദിച്ചു.

“വിധവാവിവാഹം ഈശ്വരസമ്മതമാണോ?”

“ലോകഹിതമായ ഏതൊന്നും ഈശ്വരസമ്മതം തന്നെ.”

“വിധവാവിവാഹം ലോകഹിതമാണോ?”

“ലോകത്തിന് അതിൽ എന്താണ് അഹിതമുള്ളതു്? ഹിതാഹിതങ്ങൾ കാലഗതിക്കനുസരിച്ചു മാറിക്കൊണ്ടിരിക്കും. ചിലപ്പോൾ ഹിതമായുള്ളതു മറ്റു ചിലപ്പോൾ അഹിതമായേക്കാം. ഇപ്പോൾ വിധവാവിവാഹം ലോകത്തിന് അഹിതമല്ലാതായിട്ടുണ്ട്. അവരവരുടെ മനസ്സാണ് ഇത്തരം കാര്യങ്ങളിൽ പ്രമാണം, ലോകത്തിന് അഹിതമല്ലാതായിരിക്കുകയും, മനസ്സിന് ഹിതമായിരിക്കുകയും ചെയ്താൽ ആ ആചാരം നിർദ്ദോഷംതന്നെ. വിധവാവിവാഹം ലോകശ്രേയസ്സിന് അപേക്ഷിതമാണെന്നു പണ്ഡിതന്മാർ സിദ്ധാന്തിക്കുകയും, രാജാവു് അതു കൈക്കൊള്ളുകയും ജനങ്ങൾ അങ്ങനെ ആചരിച്ചതുടങ്ങുകയും ചെയ്തിരിക്കുന്ന കാലമാണിതു്. അതുകൊണ്ടു് അന്യർക്കും അതിനെ നിരോധിക്കുവാൻ അധികാരമില്ല. അതിൽ

ഏർപ്പെടുന്നവരുടെ മനസ്സിന് അത് ഹിതമാണെന്നിരിക്കിൽ പിന്നെ സംശയമൊന്നും വേണ്ട. ഈ മതിയാകുമുവെയാണു സുധയ്ക്ക് വൈധവ്യമുണ്ടായിരിക്കുന്നത് ശരച്ചന്ദ്രന്റെ മനസ്സ് അവളിൽ സുദൃഢം പതിഞ്ഞിരിക്കുന്നു. അതുകൊണ്ട് അവർ തമ്മിൽ വിവാഹം നടക്കുന്നത് അവർക്ക് എന്നും സുഖാവഹമായിട്ടേ ഭവിക്കുള്ളൂ.”

ബ്രഹ്മചാരിയുടെ ഈ അഭിപ്രായത്തെ ആവൃദ്ധബ്രാഹ്മണൻ അനുവദിച്ചു. ഹർഷപാരവശ്യത്തോടെ സരള അവരുടെ പാദങ്ങളിൽ വീണു. സുധാശരച്ചന്ദ്രവിവാഹത്തിനു കലശലായിത്തീർന്ന അനുജ്ഞ കിട്ടിയപ്പോൾ ഇതിലധികം ജീവിതസാഹചര്യം വേറെയില്ലെന്നു സരളയുടെ മനസ്സ് ആമോദം പൂണ്ടു ചാഞ്ഞു.

4

ജഗൽകിശോരൻ തന്റെ അമ്മയായ വിമലയെ പുരീക്ഷേത്രത്തിലും, സ്യാലനായ ശരച്ചന്ദ്രനെ ഉറിയോദേശത്തിലും വിട്ട് കാളിയോടൊന്നിച്ചു വർദ്ധമാനത്തിൽ തിരിച്ചെത്തി. കുടുംബത്തിലെ പല വധുക്കൾക്കിടയിൽ ഒരുപാൾ മാത്രമായിരുന്ന കാളി ഇപ്പോൾ സാക്ഷാൽ ഗൃഹനായികയായി ഉയർന്നിരിക്കുന്നു. അവളുടെ ത്യാഗപൂർവ്വകമായ പരിചരണംകൊണ്ടു സംപ്രീതനായ ജഗൽകിശോരൻ തന്റെ പ്രാണാധികപ്രിയയായി അവളെ ആദരിക്കുമാറായിരിക്കുന്നു.

അവളെക്കൂടാതെ ജഗൽകിശോരൻ ഇപ്പോൾ യാതൊരു കാര്യവുമില്ല, യാതൊരു കാലവുമില്ല. അവരിരുവരും തറവാട്ടിൽനിന്നു വിട്ടുവേറെ കെട്ടിടത്തിലേയ്ക്കു പാർപ്പുമാറി.

അരോഗദുഃഖഗാത്രനായി ജഗൽകിശോരൻ തിരിച്ചുവന്നിരിക്കുന്നതറിഞ്ഞ്, വർദ്ധമാനരാജവിന്റെ ജ്ഞാതിയുടേ, രാജകാര്യങ്ങളിൽ നിർവ്വാഹകനുമായ സതീചന്ദ്രൻ അവിടെ ചെന്നു. ബാല്യമുതലേക്കു മിത്രങ്ങളായ ജഗൽകിശോരസതീചന്ദ്രന്മാർ തമ്മിൽ അപ്പോൾ നടന്ന സംഭാഷണത്തിൽ ഉത്തരാർദ്ധമഃണ്യം താഴെ കാണുന്നതു്:

ജഗൽകിശോരൻ:— ഹേമചന്ദ്രനെ നിങ്ങളുടെ കീഴിൽ ഉദ്യോഗസ്ഥനായി നിയമിച്ചതിൽ എനിക്കുള്ള സന്തോഷം കുറച്ചൊന്നുമല്ല. ആരും മാസത്തോളം ഉദ്യോഗത്തിനുവേണ്ടി അയാൾ കല്പകൃത്യം പാർത്തു കഴിഞ്ഞിട്ടുണ്ട്. ആ പട്ടണപ്പിരട്ടിൽ ആയാളുടെ ഗുണസമ്പത്തിന് ശോഭിക്കുവാൻ കഴിഞ്ഞില്ല. പ്രാജ്ഞനായ നിങ്ങൾക്കു് അയാളുടെ കർമ്മനൈപുണ്യവും ഉദാരശീലവും കാണുവാൻ കഴിഞ്ഞതിൽ ഞാൻ അഭിനന്ദിക്കുന്നു.”

“ഇതിൽ ഞാൻ നിങ്ങളെ അഭിനന്ദിക്കയാണുവേണ്ടതു്. കാര്യനിർവ്വഹണത്തിൽ ഇത്രയും സമർത്ഥനായ ഒരു ബുദ്ധിമാനെ നിങ്ങളാണല്ലോ എനിക്കു കാണിച്ചുതന്നതു്. എന്റെ കീഴിലുള്ള ഉദ്യോഗസ്ഥന്മാരിൽവെച്ചു ഹേമചന്ദ്രനാണു് ഉയർന്നു് പല കൊല്ലങ്ങളായി നിലതെറ്റിക്കിടന്നിരുന്ന പറ്റു്ണാ

പ്രദേശത്തെ ചുരുങ്ങിയ നാൾകൊണ്ട് ഫേമചന്ദ്രൻ വശഗമാക്കിയിരിക്കുന്നു. രാജമുദ്രയേക്കാൾ അയാളുടെ വാക്കിനാണ് ജനങ്ങൾക്കിടയിൽ വിലയധികം. അയാളെ എനിക്ക് പിൻതുണയായി കിട്ടിയതുകൊണ്ട് എന്റെ മനസ്സിനുണ്ടായിരിക്കുന്ന ആശ്വാസം അല്പമല്ല.”

“ജനങ്ങളോടു് അനുകമ്പയോടെ ഇടപെടുന്നതു് അയാളുടെ സഹജമായ ശീലമാണെന്നു ഞാൻ അറിയും. താലപ്പുഷ്കരത്തിൽ ഫേമചന്ദ്രന്റെ ഗൃഹം ഇപ്പോൾ വലിയൊരു കച്ചേരിയായിട്ടുണ്ടത്രെ. പദ്മിണീദേശങ്ങളിലെ ജനങ്ങൾ പരസ്പരം വഴക്കുണ്ടായാൽ കോടതിക്കല്ല ഫേമചന്ദ്രഗൃഹത്തിലേക്കാണ് ചെല്ലുന്നതെന്നും, കടിയന്മാരുടെ സ്രീകൾക്കിടയിൽ ബിന്ദുവിനുള്ള വശിതപംകൊണ്ട് ഫേമചന്ദ്രൻ കായ്കുന്നിപ്പുറത്തിൽ ഒട്ടും ആയാസം വേണ്ടിവരുന്നില്ലെന്നും ഞാൻ കേട്ടു.”

“അതേ, അതു് ഞാനും അറിഞ്ഞിട്ടുണ്ട് രാജകുടുംബത്തിന്റെ വിശ്വാസത്തിനു പാത്രമായി ആ ദമ്പതികൾ ഉപരിയുപരി ശോഭിക്കട്ടെ! അവരുടെ സുഹൃത്തും നിങ്ങളുടെ സ്യാലനമായ ശരച്ചന്ദ്രനെ ഇതു സന്ദർഭത്തിൽ എനിക്ക് ഓക്കേണ്ടിവന്നിരിക്കുന്നു, അയാൾ ഇപ്പോൾ എവിടെയാണ്?”

“പുരിയിൽനിന്നു് ഞങ്ങൾ മടങ്ങുമ്പോൾ, ഉറിയാരാജാവു് അവിടത്തെ ഉദ്യോഗസ്ഥനായി വിളിക്കുകയാൽ അയാൾ അവിടേയ്ക്കു പോയി. രാജാവും അയാളും അന്യോന്യം സുഹൃത്തുക്കളെപ്പോലെയാണ്

വർത്തിക്കുന്നത് അയാൾ അവിടെ ഉദ്യോഗത്തിൽ പ്രവേശിച്ചതിൽപ്പിന്നെ, ഭരണനിർവ്വഹണം സുകരമാകുവാനുപയോഗിച്ച പല പരിഷ്കൃതികളും ആരംഭിക്കുകയും, കാടകളിൽനിന്നു മുതലെടുപ്പുവർദ്ധിപ്പിക്കുവാൻ പല പുതിയ ഉപായങ്ങളും കണ്ടുപിടിക്കുകയും ചെയ്തിരിക്കുന്നുവത്രെ.”

“ഉയർന്നുവരുന്ന യുവാവാണു ശരച്ചന്ദ്രൻ എന്ന് ഞാനറിയും. ഭാവിയിൽ യശസ്വിയായ ജനനേതാവായി അയാൾ ശോഭിക്കും. രാജ്യകാര്യത്തിൽ അയാൾക്കുള്ള അറിവും അഭിമാനവും അസാമാന്യമാണ്. അയാൾ വിവാഹകാര്യത്തിൽ നൈരാശ്യംകൊണ്ടു് നാടുവിട്ടുപോയിരിക്കയാണെന്നു കേട്ടുവല്ലോ. അക്കാര്യം എന്തായി?”

“അയാൾ ആലോചിച്ചു ആ വിധവാവിവാഹത്തെയായിരിക്കാം നിങ്ങൾ സൂചിപ്പിക്കുന്നത്.”

“അതേ; അതിൽ നിങ്ങളിൽ ആർക്കാണ് വിരോധം?”

“അയാളുടെ അമ്മയാണ് അതു് മുടക്കുകയുണ്ടായതു്. ഇപ്പോൾ ആ വൃദ്ധയ്ക്കു് പശ്ചാത്താപമുണ്ടായി. തന്റെ കലശലുമായി ആലോചിച്ചു് ആ വിവാഹത്തിനു് മകനു് സമ്മതം കൊടുത്തിരിക്കുന്നു. പുരോഹിതനും അമ്മയ്ക്കും ഇഷ്ടമായതോടുകൂടി അതിൽ ഇപ്പോൾ ആർക്കും വിരോധമില്ലാതായിരിക്കുന്നു.”

“നല്ലൊരു സന്തോഷവർത്തമാനമാണിതു്. കാലം പോലെ മാറേണ്ടുന്നവയും മാറാവുന്നവയുമാണ്

ആ പാരങ്ങളും. അക്കാലത്തിൽ നമ്മെ യഥാർത്ഥമാ നയിക്കുന്നതിന് ഇടക്കാലത്തു് ആളില്ലാതെ വന്നതുകൊണ്ടാണു് നമ്മുടെ ഗതി അന്യമായിത്തീർന്നതു് കാലദേശാവസ്ഥകൾക്കനുസരിച്ചു് ജീവിതചാരങ്ങളെ പരിഷ്കരിക്കുവാൻ നമുക്കു് ബുദ്ധിയും ശക്തിയും ഇല്ലാതായി ഉണ്ടായിത്തുടങ്ങിയപ്പോൾ നാം പുരോഗതിയിലേക്കു് തിരിഞ്ഞുതുടങ്ങിയിട്ടുണ്ടു്. അതിൽ, മറ്റൊരു മുഖ്യസംഭവമായിട്ടാണു് ഈ ശുദ്ധരൂപിവാഹത്തെ ഞാൻ ഗണിക്കുന്നതു്

“നിങ്ങളെപ്പോലെയുള്ള ജനപ്രമാണികൾ ഇതിൽ അനുക്രമിച്ചു മുന്നിട്ടുനില്ക്കുന്നതുകൊണ്ടാണു് ഞങ്ങളാൽ ഈ പരിഷ്കരണത്തിൽ ചെയ്യേണ്ടതുകൊണ്ടു്.

5

അന്നുരാത്രി ശയാശ്നത്തിൽ വെച്ചു് കാളിയും ജഗൽകിശോരനും തമ്മിലുണ്ടായ ഭാഷണം ശുദ്ധരൂപന്റെ വിവാഹത്തെക്കുറിച്ച് മാത്രമാണു് കാളിക്ക് ആശുഭവർത്തമാനം എത്രയെത്ര പറഞ്ഞിട്ടും മതിയായില്ല തന്റെ കൊച്ചുനിയത്തിയായ സുധയ്ക്കു് പുനർലബ്ധിയാകുവാൻ പോകുന്ന മംഗല്യത്തെ യോർത്തു്, അപേക്ഷിച്ച് ആമോദപരവശമായി. തന്റെ അനുജൻ ശീലവതിയും രൂപവതിയുമായ ബിന്ദുസോദരി ഇങ്ങു ഭാഗ്യവാകുന്നതു് തന്റെ ജീവിതത്തിലെ ഏറ്റവും ശോഭനമായ വിധിയായി അവൾ വിചാരിച്ചു. അതിനെക്കുറിച്ച് പറഞ്ഞു പറഞ്ഞു് നേരം പാതിരാവായി. അപ്പോൾ പടിപാതിൽക്കൽ ആരോ മുഴുന്നതായി

ശബ്ദംകേട്ട് ജഗൽകിശോരൻ എഴുന്നേറ്റു. ഭൃത്യരെ
ല്ലാവരും ഉറക്കമാണ്. അതുകൊണ്ട് അദ്ദേഹംതന്നെ
ചെന്നു വാതിൽ തുറന്നു.

വികൃതവേഷനായ ഒരാൾ അകത്തേയ്ക്ക് കടക്കു
ന്നതുകണ്ട് ജഗൽകിശോരൻ അല്പമാണു സംഭ്രമിച്ചു
കൊണ്ട്, “നിങ്ങൾ ആരാണു്?” എന്നുചോദിച്ചു.

“നിങ്ങളുടെ പൂർവ്വസ്നേഹിതനായ ധനഞ്ജയൻ.”

ഈ ഉത്തരം കേട്ടപ്പോൾ ജഗൽകിശോരൻ
അത്ഭുതംകൊണ്ടൊന്നു തെട്ടി.

“നാം തമ്മിൽ മുന്പുള്ള തായ ആ സ്നേഹത്തെയോ
ത്തു് ഇന്നുരാത്രി ഇവിടെ തങ്ങുന്നതിനു് എനിക്കു്
സമ്മതം തരണം”എന്നു് ധനഞ്ജയൻ ദീന സ്വരത്തിൽ
അർത്ഥിച്ചു.

മഹാപ്രഭുവായ ധനഞ്ജയൻ ഈ മട്ടിലായോ?
മുഴുത്ത ഭ്രാന്തനാണെന്നു ഇപ്പോൾ അയാളെ കണ്ടാൽ
ആരും പറകയുള്ളു. സ്വയംകൃതാനന്ദത്തിന്റെ ഫല
ങ്ങൾ ഇങ്ങനെ അയാളിൽ കണ്ട് ജഗൽകിശോരനു്
അല്പം വൈമുഖ്യമാണുണ്ടായതു്.

“നിങ്ങൾ ഇത്ര പുരുഷിയ കാലത്തിനുള്ളിൽ
സർവ്വധനത്തെയും നശിപ്പിച്ചു ഇങ്ങനെ നിർദ്ദിതയായി
ത്തിൻ്റെവെന്നോ! എന്തൊരു അവസ്ഥാന്തരമാണിതു്?”

“എന്റെ പൂർവ്വധനമെല്ലാം ഇപ്പോഴും അങ്ങ
കിടപ്പുണ്ട് മുന്വിലത്തെപ്പോലെ അതെല്ലാം കാര്യസ്ഥ
ന്മാർ രക്ഷിച്ചുവരുന്നതുണ്ട് ഇനി എനിക്കു് എന്തി
നാണു് ധനം? എന്റെ ഹൃദയദീപത്തെ ദുർബ്ബലി
യയാ് ഞാൻ കെട്ടുതുടക്കുവെ. അതോടുകൂടി എന്റെ

സർവ്വസുഖങ്ങളും നശിച്ചു. ഉമയോടൊന്നിച്ചു സാക്ഷാൽ ധനഞ്ജയനും നഷ്ടനായി. ഇപ്പോൾ ആ നീചൻറെപ്രേതം ഗതികിട്ടാതെ നാടുനാടായി ഉഴന്നു നടക്കുകയാണിതു്. നിങ്ങൾ പേടിക്കേണ്ടാ. ശോകാഗ്നിയിൽ ദശലനായി ഈവഴിക്കു ചെല്ലുമ്പോൾ ഉമയുടെ പ്രിയസഖിയായ കാളിയെ എനിക്കു ഓർമ്മയിൽവന്നു. എനിക്ക് കുറച്ചു് കരയേണ്ടിയിരിക്കുന്നു. കാളിയെ കണ്ടാൽ അതിനു് കഴിഞ്ഞേക്കാം. അവളെ ഒരു നോക്കു കണ്ടിട്ടു് ഞാൻ ഇതാ പോകുകയായി.

കോലായിൽ നിന്നുകൊണ്ടു് കാളി ഈ വിലാപം കേൾക്കുന്നുണ്ടു്. ബാഷ്പാവേഗത്താൽ അവൾക്കു് ഒരു ക്ഷരം പോലും മിണ്ടുവാൻ കഴിഞ്ഞില്ല. അവളുടെ പ്രിയത്തിനുവേണ്ടി ജഗൽകിശോരൻ ധനഞ്ജയനെ അകത്തേക്കു് കൂട്ടിക്കൊണ്ടുപോയി.

“ധനഞ്ജയൻ ദുർവൃത്തനാണെങ്കിലും, ഗുണവതിയായ കാളിയെ നാം ഓർക്കേണ്ടയോ? അവളെയോ ഈ ഇയാളെ അടുത്തു് ആദരിക്കണം” എന്നു കാളി പറഞ്ഞതു് ജഗൽകിശോരൻ കൈക്കൊണ്ടു്.

മനസ്സുരിഞ്ഞും ബുദ്ധി പുകഞ്ഞുംകൊണ്ടു് മിക്കവാറും ഭ്രാന്തനായിത്തീർന്ന ധനഞ്ജയൻ തൻറെ ശരീരത്തെ അങ്ങോരാസനത്തിലേക്കിട്ടു് വികൃതമായി ചുറ്റുമൊന്നു നോക്കി. കാളിയുടെ സാന്നിദ്ധ്യം അയാളുടെ മനസ്സിൽ അല്പമൊരു കളിർകാറ്റു വീശുകയാൽ അയാളിൽനിന്നു് അനർഗ്ഗളം വിലാപം പുറപ്പെട്ടു് ഉമയുമായി മുഖ്യ കഴിഞ്ഞ പ്രണയകഥകൾ ഒന്നൊന്നായി അയാൾ വിളിച്ചു വിളിച്ചു് പറഞ്ഞുകൊണ്ടു്

കരഞ്ഞു. താലച്ചഷ്കരത്തിലെ വാപിതീരത്തിൽ പൂർണ്ണചന്ദ്രികയിൽ ഞാനും ഉമയുമായി രഹസ്സുല്പാപം ചെയ്തുകൊണ്ട് വിഹരിക്കേവേ, ഞാൻ ആ ആനന്ദ പാരവശ്യത്തിൽ ആകാശത്തെ ചൂണ്ടിക്കാണിച്ചു സപ്തത്തെ സാക്ഷീകരിച്ചു ഉമയെ ആജീവനാന്തം വിസ്മരിക്കുന്നതല്ലെന്ന് പ്രതിജ്ഞ ചെയ്യുന്നുണ്ടായി. തളർന്നുവിളർത്ത മുഖത്തോടെ മേല്പാട്ടു ചൂണ്ടുവിരൽ കാണിച്ചു ഉമ എന്റെ മുഖിൽ വന്നു നിന്ന് ആ പ്രതിജ്ഞയെ ഓർമ്മിപ്പിക്കുന്നതു് ഞാൻ ഏതു നേരത്തും കാണുന്നു. അപ്പൊഴേക്കും മറെറാരു ഭയങ്കരഭർത്തം. അവൾ വീടുവിട്ടു അന്നുരാത്രി ഞാൻ മദ്യപിച്ചു ദാസീസമേതനായി കർതവ്യങ്ങളിൽ ഉദ്യാനമന്ദിരത്തിലേക്കു് മദോന്മത്തനായി അന്നസ്സിൽ ചെല്ലുമ്പോൾ ദീനയും അനാഥയുമായ നിലയിൽ സുലോചനയായ ഒരു കൃശാംഗി റോഡരികെ പൂക്കുറ്റുപായയിൽ നിന്നുകൊണ്ടു് “എനിക്കു ഗതിയെന്തു്” എന്ന ചോദ്യത്തെ ഉള്ളടക്കി തീവ്രശോകത്തോടും ബാഷ്പധാരയോടും കൂടി എന്ന നോക്കുന്നതു് ഞാൻ വണ്ടിചിളക്കിലെ വെളിച്ചത്തിൽക്കൂടി ഒരു നോക്കു കണ്ടു. അവൾ എന്റെ ഉമയുടെ ഇപ്പോഴും അതേ ഭാവത്തിൽ അവൾ എന്റെ മുഖിൽ നില്ക്കുന്നു. ഞങ്ങളുടെ ധനപുരിയിൽ പാർക്കുമ്പോൾ ഇടയ്ക്കൊരിക്കൽ ഞാൻ രോഗപീഡിതനായി. എന്റെ ആയുസ്സിൽ അന്നു വൈദ്യൻപോലും ശങ്കിച്ചു. അമ്മ കണ്ണീർ വാർത്തുതുടങ്ങി. ഉമയ്ക്കു മാത്രം ആ പത്ശങ്കയുണ്ടായില്ല. സുകൃതികളെ ദൈവം കൈവിടുകയില്ല എന്ന് അവൾ ദ്രവ്യവിശ്വാസത്തോടെ എങ്ങാടു് ഇടയ്ക്കിടെ പറഞ്ഞുകൊണ്ടു് ഏകാഗ്ര

ചിത്തയായി എന്നെ ശുശ്രൂഷിച്ചുപോന്നു. അവളുടെ ആ വിശ്വാസത്താലാണ് ഞാൻ അന്നു രോഗമുക്തനായത് അവളുടെ അന്നത്തെ ആ സാന്ത്വനവാക്യകൾ ഇന്നും ഞാനിതാ കേൾക്കുന്നു. കണ്ണിനും കാതിനും കരളിനും കരളിനും എനിക്കിപ്പോൾ അവളല്ലാതെ മറെറൊരാൾ വിഷയമാകുന്നില്ല. അതിൽ അന്നു സ്വർഗ്ഗീയസുഖംകണ്ട ഞാൻ ഇന്ന് നരകദുഃഖം കണ്ടെത്തുന്നു. അയ്യോ, ഈ പാപത്തിൽനിന്ന് എനിക്കു മോചനമുണ്ടോ? പ്രേമനിധിയായ ആ സുശീലയെ നീചകർമ്മങ്ങളാൽ ഞാൻ നശിപ്പിച്ചു ആ ഘോരപാപത്തിന് ഇനിയുണ്ടോ പ്രായശ്ചിത്തം? ഞാൻ മരിക്കുവാൻ തയ്യാറാണ് എന്റെ ഉമ എന്നെ വിട്ടുപോകാതെന്നു ഞാൻ മരിച്ചുകഴിഞ്ഞിരിക്കുന്നു. എന്നാൽ, പരലോകത്തിൽ ചെന്നാലും ഈ പാപത്തിൽനിന്ന് എനിക്കുണ്ടാഗതി?"

ധനഞ്ജയന്റെ ഈ വിലാപം വളരെനേരം നീണ്ടുനിന്നു. തനിക്കും അയാൾക്കും തമ്മിലുള്ള ആ ബാല്യസ്നേഹത്തെ ധരിച്ച് തന്റെ മുഖാവരണത്തെ നീക്കി കാളി അയാളുടെ മുമ്പിൽചെന്നു സാന്ത്വനവാക്യം തുടങ്ങിയപ്പോഴാണ് ആ വിലാപം നിലച്ചത് "ഇടക്കാലത്തുണ്ടായ ആ ദുർവൃത്തികളെയെല്ലാം അകറ്റി, സപ്തർമ്മങ്ങളിൽ ഈശ്വരഭക്തിയോടെ പ്രവേശിച്ചാൽ ഉമയ്ക്ക് തൃപ്തിയും നിങ്ങൾക്കു ശാന്തിയുമുണ്ടാകും," എന്ന് കാളി പറഞ്ഞതു ധനഞ്ജയന്റെ മനസ്സിൽ ഉരുക്കൊടെ തറച്ചു. ഉമയുടെ എഴുത്തിൽ ഈ

പ്രാർത്ഥനതന്നെയുമാണല്ലോ കണ്ടത്. ഉടൻ അയാളുടെ മനസ്സ് ഈശ്വരവിചാരത്തിലേക്കു തിരിഞ്ഞു. തന്റെ പ്രിയപത്നിയുടെ അമിതമായ ഉപദേശംപോലെ ഈശ്വരഭജനമാണ് തന്റെ ഇനിയുള്ള ഏക കർമ്മമെന്ന് അയാൾ നിശ്ചയിച്ചു. അത് ഇപ്പോൾ ഓർമ്മിപ്പിച്ചതിൽ കാളിയെ ഗുരുതലും മനസാ പൂജിക്കുകയും ചെയ്തു. “കറച്ചു” ആഹാരം കഴിക്കൂ,” എന്നു കാളി പറഞ്ഞപ്പോൾ ആ ആജ്ഞയ്ക്കുതിരായി അയാൾക്ക് ഒരുവാക്കുപോലും പറയുവാൻ കഴിഞ്ഞില്ല. ഇഷ്ടജനത്തെ കണ്ടു മനസ്സുതുറന്നു കരയുകയാൽ ഉള്ളിവെ ഭാരം അല്പം കുറയുകയും, ഈശ്വരഭജനനിശ്ചയംകൊണ്ട് ബുദ്ധി ഞെട്ടാൻ തെളിയുകയും പലനാൾക്കിപ്പുറമുണ്ടായ ഭോജനത്താൽ ദേഹം തളുക്കുകയും ചെയ്തപ്പോൾ ധനഞ്ജയൻ അന്നരാത്രി നല്ലവണ്ണം മൊന്ന് ഉറങ്ങി.

6

നേരം പുലർത്തിൽപ്പിന്നെ, ഉമയുടെ ആ എഴുത്തു ധനഞ്ജയൻ ജഗൽകിശോരനാ കാണിച്ചുകൊടുത്തു. കാളിയും ആ എഴുത്തു ബാഷ്പകലുഷേക്ഷണയായി വായിച്ചു. അതിൽ, വർദ്ധമാനത്തിലെ നൂറൊട്ടുദേവാലയത്തെപ്പറ്റി പ്രസ്താവിച്ചിരിക്കുന്നതുകണ്ടപ്പോൾ കാളിയുടെ മനസ്സിൽ ആശാകിരണം ചലിച്ചുതുടങ്ങി.

“ഉമ മരിച്ചുവെന്ന് എങ്ങനെ നിശ്ചയിച്ചു? ആ റിൻകരയിൽവെച്ച് അവളെ ആരോ കാണുകയുണ്ടായിയെന്നു പറയുന്നതു കേട്ട് അവൾ മരിച്ചുവെന്നു തീർച്ചപ്പെടുത്താമോ? അവളുമായി എനിക്കുള്ള പരിചയംകൊണ്ടും ഈ എഴുത്തിലെ സ്വരംകൊണ്ടും ആത്മഹത്യയെന്ന ആ ഘോരപാപം അവൾ ചെയ്തിരിക്കയില്ലെന്നാണ് എനിക്കു തോന്നുന്നത്. പക്ഷേ, അവൾ യോഗിനിയെപ്പോലെ ദേശാടനത്തിന് ഇറങ്ങിയതായിരിക്കുമോ? വർദ്ധമാനത്തിലെ ക്ഷേത്രത്തെപ്പറ്റി അവൾ സ്മരിച്ചിരുന്നതു കാണുമ്പോൾ ഇതുവഴിക്കു അവൾ വന്നിട്ടുണ്ടാവാമെന്ന് എനിക്കു സംശയമുണ്ട്. അത് നാം അന്വേഷിക്കണം.”

കാളിയുടെ ഈ ഭ്രമലോചനപ്രകാരം അവർ മുഖവും അന്നു വൈകുന്നേരം ആ നൂറൊറട്ടുദേവാലയത്തിലേക്കു പോയി. ഈ അടുത്തകാലത്ത് അവിടെ ഭജിക്കുവാൻ വന്നിട്ടുള്ളവരിൽ രൂപവതിയായ ഒരു യുവതിയെ ആരാനം ഓടുന്നുണ്ടോ എന്ന് അവർ ക്ഷേത്രപരിചാരകന്മാരോടു ചോദിച്ചു. അടുത്തുനിന്നും അകലെനിന്നുമായി ദിവസേന എത്രയോ പേർ വന്നു കൊണ്ടും പോയിക്കൊണ്ടു മരിക്കുന്നവരിൽ ഒരാളെ മാത്രം പ്രത്യേകം സ്മരിക്കുവാൻ എങ്ങനെയുണ്ടാകും. എങ്കിലും, ഉമയുടെ അവസ്ഥയിൽ എല്ലാംകൊണ്ടും അസാധാരണതയുള്ളതുകൊണ്ടാണ് അവർക്ക് ഈ അന്വേഷണത്തിൽ ധൈര്യമുണ്ടായത് അവർ അവിടെ പലരോടും പല ചോദ്യങ്ങളും ചെയ്തതിൽ, അസാമാന്യരൂപവതിയായ ഒരു വിധവ ഈയിടെ വരിക

യുണ്ടായിരുന്നെന്ന് ഒരാൾ ഓർത്തുപറഞ്ഞു. പിന്നെയും കുറച്ചുകൂടി അന്വേഷിച്ചതിൽ ആ രൂപവതി ഒരു യുവതിയാണെന്നും, അവൾ എന്തുകൊണ്ടോ എപ്പോഴും കരഞ്ഞുകൊണ്ടിരുന്നുവെന്നും, മാഗല്യസൂചകമായ സിന്ദൂര തിലകത്തിന്റെ ലാഞ്ഛന അവളുടെ നെറ്റിയിൽനിന്ന് മാഞ്ഞുപോയിട്ടില്ലാത്തതുകൊണ്ട് അവൾക്ക് വൈധവ്യം ഭവിച്ചിട്ട് അധികം നാളായിരിക്കുമായില്ലെന്നും വേറെ ചിലരിൽനിന്ന് അറിവുകിട്ടി. അവിധവകൾ ധരിക്കാറുള്ള ഇരുമ്പുവള അവളുടെ കൈകളിൽ കാണുകയുണ്ടായിരുന്നെന്ന് മറ്റൊരാൾ പറഞ്ഞു. ഇത്രയും ലക്ഷണങ്ങൾകൊണ്ട് അവൾ ഉമയാണെന്ന് വിചാരിച്ചാലും, അവളുടെ പിന്നീടുള്ള ഗതിയെപ്പറ്റി ഒന്നും അറിയാതെ എങ്ങിനെയാണെന്ന് അന്വേഷണം തുടരുക? അവൾ എങ്ങോട്ടുപോയി? ആരാണെന്ന് അവളുടെ കൂട്ടുകാർ? ഇഴവക ശങ്കകളോടെ, പിന്നെയും അങ്ങുളളവരോട് അവർ ഓരോന്നു ചോദിച്ചുകൊണ്ടു നില്ക്കുമ്പോൾ “ഗോപപുരംഗ്രാമത്തിലെ രാധികയുടെകൂടെയാണെന്ന് ആ സ്ത്രീ പോകുന്നതു കണ്ടത്” എന്ന് അക്കൂട്ടത്തിൽ ഒരു ബാലൻ പറഞ്ഞു.

ഉടനെ, കാളിയെ സ്വഗൃഹത്തിലേക്കയച്ചു. ധനഞ്ജയനും ജഗൽകിശോരനുംകൂടി ആ രാത്രി തന്നെ ഗോപപുരത്തിലേക്ക് നടന്നു. ക്ഷേത്രത്തിൽനിന്ന് അധികം അകലെയല്ലാത്ത ഗ്രാമം. അവിടെ ചെന്നെത്താൻ ആ രാധികയെ കണ്ടു അന്വേഷിച്ചതിൽ, താനും മറ്റു ചിലരുംകൂടി തീർത്ഥയാത്ര പോയതിൽ തങ്ങളുടെകൂടെ സുന്ദരിയായ ഒരു യുവതി മാർഗ്ഗമദ്ധ്യേ ചേരുക

യുണ്ടായിരുന്നെന്നും, അവളുടെ വേഷം വിധവയെപ്പോലെയായിരുന്നാലും ചില ലക്ഷണങ്ങളെക്കൊണ്ട് അവൾ അവിധവയാണോ എന്നും താൻ ശങ്കിച്ചിട്ടുണ്ടെന്നും, അവൾ എപ്പോഴും ശോകാതുരയായിട്ടാണിരുന്നതെന്നും, ആരെന്നും എന്തെന്നുമുള്ള ചോദ്യങ്ങൾക്ക് അവളിൽനിന്നു കണ്ണീരല്ലാതെ വാക്കോന്നും പുറപ്പെട്ടില്ലെന്നും, അമ്മയുടെ വീടു് താലപുഷ്പരത്തിലും ഭർത്താവിന്റെ വീടു് ധനപുരിയിലുമാണെന്നു് തന്നോടു് അവൾ ഒരിക്കൽ പറയുകയുണ്ടായിരുന്നെന്നും അവളേക്കുറിച്ച് വേറെ യാതൊന്നും തന്നിക്ക് അറിയുവാൻ കഴിഞ്ഞിട്ടില്ലെന്നും, തങ്ങളോടൊന്നിച്ച് അവൾ വർദ്ധമാനത്തിലേക്കു വന്നുവെന്നും, പിന്നെ അവൾ മറ്റു ചില രോടുക്രൂടി ഗയയിലേക്കു് പോയിരിക്കുന്നുവെന്നും ആ സ്ത്രീ പറഞ്ഞു.

“അതേ, അവൾ ഉമതന്നെ” എന്ന് ഈ രാധികയിൽനിന്നു് കിട്ടിയ വർത്തമാനങ്ങളാൽ ധനഞ്ജയനു് നിശ്ചയിക്കുവാൻ കഴിഞ്ഞു. “ഇനി ഇതാ ഞാൻ ഗയയിലെത്തുകയായി” എന്ന് ഉത്സാഹത്തോടെ പറഞ്ഞുകൊണ്ടു് അയാൾ പുറപ്പെട്ടു. തനിക്കുചെയ്ത സഹായത്തിനു് നന്ദിപറഞ്ഞു് ജഗൽകിശോരനെ തിരിച്ചയച്ചു. ഉമാനേപചണത്തിൽ ദ്രാഡെകവ്രതനായി ധനഞ്ജയൻ തന്നിയെ ഇറങ്ങി.

അയാൾ തീവണ്ടിവഴിക്ക് ഗയയിൽ എത്തി. അത്യുഗ്രമായ സൂര്യന്താപത്തെ ഒട്ടും പരിഗണിക്കാതെ ഉമയെ അന്വേഷിച്ചുകൊണ്ടു് വീഥിതോരും അയാൾ നടന്നു, ക്ഷേത്രങ്ങളിലും സ്നാനഘട്ടങ്ങളിലുമെല്ലാം തെര

ഞ്ഞുനോക്കി. ഒരിടത്തും ഉമയെ കണ്ടില്ല. നേരം രാത്രിയായി. ധനഞ്ജയന്റെ ഏകദയത്തെ നൈരാശ്യാം ഗ്രസിച്ചുതുടങ്ങി.

ക്ഷേത്രദർശനത്തിനായി വരുന്നവരുടെ പേർവിവരം ചില ക്ഷേത്രപരിചാരകന്മാർ കുറിച്ചുവെക്കാറുണ്ടെന്ന് അങ്ങോരോൾ പറഞ്ഞതുകേട്ട് അയാൾ അശ്രുദര.അന്വേഷിച്ചുവന്നു. കുറെപണം കൈയെടുത്തപ്പോൾ അവരിലൊരാളുടെ പട്ടികയിൽ ധനഞ്ജയൻ ആശാവഹമായ കുറിച്ചു കണ്ടു. ഗോപപുരവാസികളായ നാലുപേരും അവരോടൊന്നിച്ചു് ഒരു വിധവയും ഈ ക്ഷേത്രത്തിൽ വന്നിട്ടുള്ളതായി ആ കുറിച്ചിൽനിന്നും അറിഞ്ഞു. രൂപവതിയായ യുവതിയാണ് ആ വിധവയെന്നും, പേർ ചോദിച്ചതിൽ പറകയുണ്ടായില്ലെന്നും മാതൃഗൃഹം താലപ്പുഷ്പരവു ഭർതൃഗൃഹം ധനപുരിയുമാണെന്ന് പറഞ്ഞതു് കുറിച്ചെടുത്തിട്ടുണ്ടെന്നും ആ പരിചാരകൻ തുടർന്നു പറഞ്ഞു.

“അവർ ഇപ്പോൾ എവിടെയാണ്?” എന്ന് ധനഞ്ജയൻ ചോദിച്ചു.

“ഇന്ന് വൈകുന്നേരത്തും ക്ഷേത്രത്തിൽ വിന്നിട്ടുണ്ട്. ഇവിടെ അവർക്ക് വേണ്ടുന്ന കർമ്മങ്ങളെല്ലാം താൻ ശരിയായി നടത്തിക്കൊടുത്തു. യാത്ര പറഞ്ഞിട്ടാണ് അവർ ഇന്നു പോയതു്.”

അവരുടെ താമസസ്ഥലം ഏതാണെന്നറിയാമോ?

“ദേവീചരണന്റെ വീട്ടിൽ.”

“എന്നാൽ വരൂ; ആ വീടു് എനിക്ക് കാണിച്ചു തരൂ” എന്ന് വിളിച്ചു് ധനഞ്ജയൻ മുന്നോട്ടു നടന്നു.

പണ്ത്തിന്റെ ഗുണംകൊണ്ടു് ആ പരിചാരകൻ സന്തോഷത്തോടെ വഴികാണിച്ചു.

ദേവീചരണന്റെ വീട്ടിൽചെന്നു് അന്വേഷിച്ചപ്പോൾ ആ കൂട്ടർ കാച്ചുമുപ്പു് അവിടെനിന്നു് പോയിരിക്കുന്നുവെന്നു അസന്തോഷവർത്തമാനമാണു് കിട്ടിയതു് വിശ്വനാഥന്റെ വണ്ടിയിലാണു് അവർ പോയതു് എന്ന് അറിഞ്ഞതോടുകൂടി ധനഞ്ജയൻ ആവഴിക്കു തിരിഞ്ഞു. ആ ക്ഷേത്രപരിചാരകന്റെ സഹായത്താൽ വണ്ടിക്കാരന്റെ വീട്ടിൽചെല്ലുവാൻ ഒട്ടും ആയാസം വേണ്ടിവന്നില്ല. വിശ്വനാഥന്റെ ഭായ്യയെ വിളിച്ചു ചോദിച്ചപ്പോൾ ബുദ്ധഗയയിലേക്കുണു് വണ്ടി പോയിരിക്കുന്നതെന്നറിഞ്ഞു.

പണം ധാരാളമായി വാരിവാരിയെറിയുന്ന ധനഞ്ജയനു് ആ ക്ഷേത്രപരിചാരകൻ അടിമയായിക്കഴിഞ്ഞിരിക്കയാണു് അത്ര രാത്രി അവരിരുവരും ബുദ്ധഗയയിലേക്കു് അതിവേഗം നടന്നു. പ്രഭാതത്തിനുമുമ്പു് അവർ അവിടെയെത്തി. ആദ്യം ചെന്നതു് വണ്ടിത്താവളത്തിലാണു്. വിശ്വനാഥൻ അവിടെ ഉണ്ടു് വണ്ടിയഥാസ്ഥാനം എത്തിട്ടു് രണ്ടുമണിക്കൂറിലധികമായിട്ടില്ല. അതിൽ കയറിയിരുന്നവർ വീഥിയിലേക്കു പോയിരിക്കയാണു്

ആ ക്ഷേത്രപരിചാരകനെ സമ്മാനിച്ചു് തൃപ്തനാക്കിയയച്ചു് ധനഞ്ജയൻ തനിയെ ഉമയെ അന്വേഷിച്ചുകൊണ്ടു് വീഥികളിൽക്കൂടി നടന്നു. കുറച്ചുദൂരം ചെല്ലുമ്പോഴേക്കും, ആ വർത്തമാനവാസികൾ അങ്ങോരിടത്തു വിശ്രമിക്കുന്നതു കണ്ടു് അയാൾ അരികെ

ചെന്നു. ഒരു വൃദ്ധനും ഭാര്യയും രണ്ടു പുത്രികളും ഉൾപ്പെട്ടതാണ് ആ സംഘം.

“നിങ്ങളുടെ ദേശം വർദ്ധമാനമല്ലേ?” എന്ന് ആ വൃദ്ധനോട് ധനഞ്ജയൻ സംശയം തീർപ്പാക്കാനായി ചോദിച്ചു.

ആ വൃദ്ധൻ സാഷ്ടാംഗം നമസ്കരിക്കുകയാണ് അപ്പോൾ ചെയ്തത്. “കന്വിട്ടവിൻ! ധനപുരിത്തമ്പുരാനേ കന്വിട്ടവിൻ!” എന്ന് പറഞ്ഞു. അയാൾ തന്റെ ഭാര്യയെയും മകളെയുംകൊണ്ട് അങ്ങനെ ചെയ്തിപ്പിച്ചു.

“അടിയൻ അവിടത്തെ ആശ്രിതന്മാരിൽ ഒരു എളിയവനാണ്” എന്ന് ഉണർത്തിച്ച് ആ വൃദ്ധൻ അടുങ്ങിയൊതുങ്ങി നിന്നു. തന്റെ ഭാര്യയുടെ ഇംഗിതം ഗ്രഹിച്ചു. “തമ്പുരാട്ടി കാലധർമ്മം പ്രാപിച്ചതിൽ ഇവർ വളരെ ഓഃചിക്ഷണം. പുനർവിവാഹം കഴിഞ്ഞു പുത്രപൗത്രന്മാരോടുകൂടി അവിടുന്ന് ബഹുകാലം വാഴുവാൻ ദൈവം അനുഗ്രഹിക്കട്ടെ” എന്നുകൂടിയും അയാൾ പാകയുണ്ടായി.

ഇവരുടെ ഈ പേഷിതങ്ങളോ വാക്കുകളോ ധനഞ്ജയൻ ശ്രദ്ധാവിഷയമായില്ല. “വേറൊരു സ്ത്രീ നിങ്ങളുടെ കൂട്ടത്തിൽ ഉണ്ടായിരുന്നുവല്ലോ? അവൾ ഇപ്പോൾ എവിടെ?” എന്ന് അയാൾ ചോദിച്ചു.

“ഇവിടെ എത്തിയ ഉടനെ അവൾ ഞങ്ങളെ വിട്ടു വേറൊവഴിക്കു തിരിഞ്ഞു. കണ്ടപ്പോൾ പാവപ്പെട്ടവളാണെന്ന് തോന്നിട്ടാണ് ഞങ്ങൾ കൂട്ടത്തിൽ ചേർന്നത്. അവൾ ആരെന്ന് ഞങ്ങളോടു പറഞ്ഞില്ല.

അ ചട്ടു മായി ഈ യുദ്ധ വർഷ യാതൊരു ഇടപാടും ഉണ്ടായിട്ടുമില്ല.”

ആ വൃദ്ധനിൽനിന്നു പിന്നെയൊന്നും കേൾക്കുവാൻ ധനഞ്ജയൻ നിന്നില്ല. അയാൾ നേരേ ക്ഷേത്രത്തിലേക്കു നടന്നു. കല്ലുട്ടയിൽ ധനഞ്ജയന്റെ റദ്ദ്യാപാരങ്ങളെപ്പറ്റി ആ വൃദ്ധൻ കേട്ടിട്ടുണ്ട്. അതിലൊന്നായിരിക്കാം ഈ അനേചുണവുമെന്നു അയാൾ വിചാരിക്കയാൽ ആ പ്രഭുവിന്റെ ഗതിയിലേക്കു കണ്ണോ കരളോ പിന്നെ ചെലുത്തിയില്ല.

ധനഞ്ജയൻ എല്ലാംകൊണ്ടും തളർച്ചയിലായി. നേരം നല്ലവണ്ണം പുലർന്നിട്ടാവാം ഇനി അനേചുണമെന്നു വെച്ചു ക്ഷേത്രത്തിനുള്ളിൽ കടന്നു അങ്ങോട്ടു കല്ലിന്മേൽ കയറിയിരിക്കുമ്പോഴേക്കും അയാൾ അവിടെ മയങ്ങി വീണു.

7

പ്രഭാതശൈത്യം അകന്നു സൂര്യപ്രകാശം ഏറ്റാപ്പോൾ ധനഞ്ജയൻ പതുക്കെയൊന്നു കണ്ണുതുറന്നു. തന്നെ ഭീനമായി ബാഷ്പകലുഷമായ നേത്രങ്ങളോടെ നോക്കിക്കൊണ്ടു താൻ അരികെ സ്ഥിതിചെയ്യുന്ന ഒരു യോഗിനിയുടെ മുഖമാണു് അയാൾ കണ്ടതു് ഉടൻ കണ്ണടച്ചു.

“ദൈവമേ! ഞാൻ സ്വപ്നമാണു കാണുന്നതെങ്കിൽ ഈ അവസ്ഥ എന്നനേക്കും നിലനില്ക്കണേ!” എന്ന് അയാളിൽനിന്നു് ഭീനസ്വപരത്തിൽ പ്രാർത്ഥന പുറപ്പെട്ടു.

“ധനപുരീശപരനായ അങ്ങനും ഈ അഗതിയ്ക്കു അനേപച്ചിച്ചുകൊണ്ടാണോ പോന്നിരിക്കുന്നത്? എന്താണ് ആ യോഗിനി ചോദിച്ചു.

“ദൈവകരുണയ്ക്കുതാൽ എനിക്കു് പാപഃപാപമുണ്ടായി. എന്റെ ഉമയെ ഞാൻ ഇതാ കാണുന്നു.”

“അങ്ങയുടെ ഉമയല്ലാ ഇപ്പോൾ ഞാൻ. സ്വസ്ഥരബന്ധത്തിൽനിന്നു വേർപെട്ട് ജീവിതത്തെ ഈശ്വരനായി സമർപ്പിച്ചിട്ടുള്ള ഒരു യാഗിനിയാണു ഞാൻ.”

“ഉമേ ഞാൻ കാണുന്നതു സ്വപ്നമല്ലെന്നു തീർച്ചപ്പെടുവാൻ നിന്റെ കൈ എന്റെ ശരീരത്തിൽ അണയ്ക്കേണേ!”

ഈ അപേക്ഷയെ നിരാകരിക്കത്തക്ക വൈരാഗ്യം അവൾക്കുണ്ടായിട്ടില്ല. അവൾ ധനഞ്ജയന്റെ ഹസ്തുത്തിൽ തന്റെ ഹസ്തുത്തെ അണച്ചു. അവളുടെ ശരീരം പൂർവ്വകാങ്കിതമായി ഉടനെ അവൾ തന്റെ കൈ ധനഞ്ജയന്റെ പിടിയിൽനിന്നു വെട്ടിപ്പോയി.

“ഘോരാപരാധം ചെയ്തിട്ടുള്ള ഞാൻ ആദ്യം നിന്റെ കൈകളെയല്ല കാലുകളെയാണു് തൊടേണ്ടതു്” എന്നു പറഞ്ഞു് ധനഞ്ജയൻ എഴുന്നേറ്റു് ഉമയുടെ പാദങ്ങളിൽ ശിരസ്സണച്ചു കുമ്പിട്ടു. അയാളെ എഴുന്നേല്പിക്കുവാൻ ഉമയ്ക്കു് അല്പം ക്ലേശിക്കേണ്ടിവന്നു.

“പ്രഭോ, നമുക്കു തമ്മിൽ ഇനി യാതൊരു ബന്ധവുമില്ല. അങ്ങു് വല്ലാതെ പരാധവും ചെയ്തിട്ടുണ്ടെങ്കിൽ അതിനു് ദൈവത്തോടു മാപ്പു ചോദിക്കൂ,” എന്നു പറഞ്ഞു് ഉമ മാറിനിന്നു.

ഇതശപരപ്രസാദത്തിനായി ഞാൻ എപ്പോഴും പ്രാർത്ഥിച്ചുകൊണ്ടുതന്നെയാണിരിക്കുന്നത് ദൈവം എന്നിലിതാ കനിഞ്ഞിരിക്കുന്നു. ഇനി നിന്റെ കാര്യം ബുദ്ധിമാണ് എനിക്ക് ഉണ്ടാവേണ്ടതു്. ഇത്രയുംനാൾ ഞാൻ ഘോരനരകാഗ്നിയിൽ കിടന്ന് ഭവിക്കുകയായിരുന്നു. ഞാൻ ചെയ്ത പാപങ്ങൾ, ലോകത്തിൽ മറ്റൊരാൾക്കും ഉണ്ടായിട്ടില്ലാത്ത അത്ര ദാരുണമായ ദുഃഖം ഞാൻ അനുഭവിച്ചു. നിന്നെ കാണാതായ അന്നുമുതൽ ഇതാ ഇന്നുവരെ അന്തർലോകത്തിൽ വെറുപ്രേതത്തെപ്പോലെ നിർഗ്ഗതിയായി നാടുന്നതായി ചുറ്റിത്തിരിയുകയായിരുന്നു — എന്നിങ്ങനെ ആരംഭിച്ചു് ഉമാചിയോഗാനന്തരമുണ്ടായ സംഭവങ്ങളെല്ലാം അയാൾ ആത്മനായി അശ്രുധാരയോടെ ഉമയോടു പറഞ്ഞു. ഉമയുടെ മുഖം കണ്ണുനീർകൊണ്ടു് നനഞ്ഞു.

“എനിക്കുവേണ്ടി അങ്ങേയ്ക്കു് ഈ ദുഃഖമെല്ലാം അനുഭവിക്കേണ്ടിവന്നുവല്ലോ. ആ അപരാധത്തിന്നു, ഞാൻ അങ്ങോടു മാപ്പുചോദിക്കുന്നു. എന്തൊക്കെണ്ടുള്ള ഭാരം അങ്ങയിൽനിന്നു് ഒഴിയട്ടെ എന്ന് കരുതിയതല്ലാതെ, അങ്ങയോടു കോപമുണ്ടായിട്ടല്ല ഞാൻ ഇങ്ങിനെ സന്യാസത്തിലിറങ്ങിയതു് അങ്ങയോടു. ഒരിക്കലും ഒന്നുകൊണ്ടും എന്റെ മനസ്സിൽ കോപമുണ്ടാകയില്ല. അങ്ങയുടെ ശ്രേയസ്സിനായി എപ്പോഴും പ്രാർത്ഥിച്ചുകൊണ്ടിരിക്കുന്നവളാണു് ഞാൻ. ഇതു സന്യാസത്തിൽപോലും ആ പ്രാർത്ഥന—അതു് ലൗകികമാണെന്നിരുന്നിട്ടും—കൈവിട്ടുവാൻ ഞാൻ ശക്തയല്ലാതെയാണിരിക്കുന്നതു്.”

“ഉമേ, നിന്റെ ഈ മധുരവാക്കുകൾ അമൃത വർഷംപോലെ എന്റെ കർണ്ണങ്ങളിൽ പതിക്കുന്നു. ഘോരാപരാധം ചെയ്ത എനിക്ക് നീ മാപ്പുതരികയാൽ ഞാൻ നിന്റെ അടിമയായി. ഇനി നീ വീട്ടിലേക്കു മടങ്ങിവന്ന് ഈയുള്ളവനെ വഴിപോലെ നയിക്കൂ.”

“ഞാൻ സന്യാസത്തിൽ പ്രവേശിച്ചുകഴിഞ്ഞു. ഇനി ഗൃഹസ്ഥാന്ത്രത്തിലേക്ക് ഞാൻ മടങ്ങിവരുന്നതല്ല. അതിലേക്ക് അങ്ങ് എന്നെ വിളിക്കരുത്. ഗാർഹസ്ത്യത്തിൽ എനിക്ക് അപജയമാണുണ്ടായത് ഞാൻ അതിൽ ധർമ്മഭ്രഷ്ടനാണ്. ആ പാപത്തിന്റെ ശാന്തിക്കാണ് ഈ തീർത്ഥാടനം. ഇനി ഞാൻ തിരികെയില്ല.”

“അപജയം എനിക്കാണുള്ളത്. ദുർവൃത്തിയിലേക്ക് അധഃപതിക്കയാൽ ഞാനാണു ധർമ്മഭ്രഷ്ടനായത് നിന്റെ സാഹചര്യംകൊണ്ടല്ലാതെ എനിക്കിനി ഉയർച്ചയില്ല. ധർമ്മലോപത്താൽ പതിതനായ എന്നെ നീ ഉദ്ധാരണം ചെയ്കയില്ലയോ? ദുർവ്യാപാരങ്ങളാൽ കളങ്കിതനായ എന്നെ നീ പരിശുദ്ധീകരിക്കയില്ലയോ? എന്റെ ഗുണത്തിൽ നിനക്ക് ആഗ്രഹമുണ്ടെങ്കിൽ നീ എന്നോടൊരുമിച്ചു വരണം. പുത്രിശോകത്താൽ കരഞ്ഞു കരഞ്ഞു തളർന്നു കിടക്കുന്ന ആ വൃദ്ധമാതാവിനെ ഓർത്തിട്ടെങ്കിലും നീ വീട്ടിലേക്കു വരൂ. നിന്റെ പ്രാണസുഖികളായ ബിന്ദുപിനേയും കാളിയേയും ആശ്വസിപ്പിക്കുവാനെങ്കിലും നീ വരൂ.”

ഇതിലധികം കേട്ടുനില്ക്കുവാൻ ഉമയ്ക്കു കഴിഞ്ഞില്ല. അവൾ വാവിട്ടു കരഞ്ഞുതുടങ്ങി. ആ കരച്ചി

ചിനിടയിൽ “എനിക്കു വീടേതു” എന്ന് അപരാധം ചെയ്തു.

“പശ്ചാത്താപംകൊണ്ട് പരിശുദ്ധമായിത്തീർന്ന എന്റെ ഹൃദയം നിന്റെ വീടാണല്ലോ. അല്പബുദ്ധിയായ ഞാൻ ഇടക്കാലത്തു നികൃഷ്ടകർമ്മങ്ങളിൽ പ്രവേശിച്ചുവെങ്കിലും അന്നും എന്റെ ഹൃദയത്തിൽനിന്നു നിന്നെ ഞാൻ അകറ്റിയിട്ടില്ല. നിന്നെ ദ്രോഹിച്ചതിനു ഭസ്സഹമായ നരകഭയം എനിക്കുണ്ടായി അതോടുകൂടി ഈശ്വരപ്രിയമായ ഞാൻ ഉണർന്നു. ഇനി എനിക്കു നീ പൂർണ്ണമായി ആരാധ്യയാണു് നിന്റെ പ്രിയത്തിനു വിരോധമായി എനിക്കു് യാതൊരു കർമ്മവുമില്ല.

“ഞാൻ കൈവിട്ടുകൊടുത്ത സ്ഥലത്തേക്കു് അങ്ങു് എന്നെ ഇനി വിളിക്കാതിരിക്കേണമേ! എന്റെ ഇനിയുള്ള കാലം യോഗിനിയായിത്തന്നെ കഴിയട്ടെ. എന്നാൽ അങ്ങയെ ഞാൻ ആജീവനാന്തം സ്തുരിക്കും. സന്യാസവൃത്തിയിൽപോലും അങ്ങയെ സ്തുരിക്കാതിരിക്കാൻ എനിക്കു കഴിവില്ല. അങ്ങയിൽ എനിക്കുള്ള സംപൂർണ്ണപ്രേമത്തെ ഏതവസ്ഥയ്ക്കും ചവിട്ടിക്കൊടുക്കാൻ ശക്തിയില്ല. അങ്ങയുടെ രൂപത്തിൽ ഞാൻ ദൈവത്തെ കീർത്തിക്കും ചെയ്തുകൊണ്ടു് തീർത്ഥയാത്രയാൽത്തന്നെ ജീവിതാവശേഷം നിർവ്വഹിക്കട്ടെ കാഷായവസ്ത്രം ധരിച്ചു പുറത്തിറങ്ങിക്കഴിഞ്ഞ ഞാൻ വീട്ടിലേക്കില്ല.”

“എന്നിൽനിന്നു് മുൻപോലേ ദുഃഖരാഗമുണ്ടെങ്കിൽ ഈ കാഷായവസ്ത്രം വെറുതെയാണു് നിന്റെ കൈകളിൽ കാണുന്ന ഈ ഇരുമ്പുകാപ്പു് നീ ഇന്നും

എന്റെയാണെന്നതിന് സാക്ഷിയാണ് ഈ കാപ്പി നേൽ എനിക്കുള്ള ബന്ധത്തെ പുരസ്കരിച്ചു ഞാൻ ഇതാ നിന്റെ കൈകളെ ഗ്രഹിക്കുന്നു. നീ എന്റെ പ്രാണനാണ്; ഞാൻ നിന്റെ ദാസനുമാണ്.”

ക്ഷേത്രത്തിൽ പൂവാഹന പുജാകർമ്മം സുശോഭനംകൊണ്ടാടവെ, സുതംഗളമായി ഘണ്ടനാദം മുഴങ്ങവേ ധനഞ്ജയൻ ഉമയുടെ ഹസ്തത്തെ ഗ്രഹിച്ചുകൊണ്ട് വീട്ടിലേക്കായി ക്ഷേത്രത്തിൽനിന്നു പുറത്തേക്കിറങ്ങി

8

താലപുഷ്പകരംഗ്രാമം കാലചക്രത്തിൽ തിരിഞ്ഞുകൊണ്ടു വീണ്ടും വസന്തതുവിനെ പ്രാപിച്ചു. ബിന്ദുവും ഹേമചന്ദ്രനും ഐശ്വര്യത്തിലേക്ക് ഉപരിയുപരി കയറിക്കൊണ്ടു വാഴുന്നു. ആ വീട്ടിൽ പുതിയ ചില കെട്ടിടങ്ങൾ ഉയർന്നിരിക്കുന്നു. ആളും തിരക്കും അവിടെ ഒരിക്കലും ഒഴിയുന്നില്ല.

സുധയും ശരച്ചന്ദ്രനും ദാമ്പത്യത്തിൽനിന്നുള്ള നവ്യാനന്ദം നിർബ്ബാധം ഭജിക്കുന്നു. ആ നവോദയോടനുസരണമായി വീണ്ടും പ്രകാശമാനമായി. അവളുടെ കപോലങ്ങൾ വീണ്ടും രംഗോല്ലാസങ്ങളുമായി. അവളിൽ സഹജമായുള്ള കളിയും ചിരിയും ശരച്ചന്ദ്രനു ഹൃദയാഗത്താൽ ചൂർ്യാധികം മോഹനമായിരിക്കുന്നു.

കാഷായവസ്രധാരിണിയായിരുന്ന ഉമ വീണ്ടും സർച്ചാഗവിഭ്രഷിതയായി പിതൃഗൃഹത്തിൽ വന്നു.

അതു് ആ നാട്ടിൽ മറെറാരു മഹോത്സവമായി. ഹേമ ചന്ദ്രന്റെ ഉദ്യോഗലാഭം, സുധയുടെ പുനർവിവാഹം, ഉമയുടെ പുനസ്സമാഗമം എന്നിവയാൽ ആ കടുബം ഗങ്ങളിൽ ഹർഷാശ്രൂധാര നിരന്തരമായിത്തീർന്നു. അതിനെ ഒന്നുകൂടി വർദ്ധിപ്പിച്ചുകൊണ്ടു് കാളിങ്ങ-ഗർഭമാണെന്നു് ശുഭവർത്തമാനവും കിട്ടി.

ഒരനാൾ നിശാരംഭത്തിൽ വെള്ളംകോരുവനായി സുധ ഏകയായി കളത്തിലേക്കു ചെന്നു. ആകാശം സ്വപ്നനീലിമയോടെ നക്ഷത്രാലംകൃതമായി വിളങ്ങുന്നു. മന്ദസമീരണൻ ആ ചാർച്ചംഗിയുടെ അളകളെ ചലിപ്പിച്ചുകൊണ്ടു് വിഹരിക്കുന്നു. കളത്തിന്റെ പടവിൽ അവൾ എന്തോ ചിന്തിച്ചുകൊണ്ടു് നില്പായി അപ്പോൾ അവിടെ മന്ദമായുണ്ടായ പദവിന്യാസശബ്ദത്താൽ അവൾ ചിന്തയിൽനിന്നുണന്നു പിന്തിരിഞ്ഞു. ശരച്ചന്ദ്രന്റെ മോഹനരൂപം അവളുടെ ദൃഷ്ടികൾക്കു വിഷയമായി. അവൾ കടം താഴെ വെച്ചു് മൂടുപടത്താൽ മുഖം മറച്ചു് ലജ്ജാവൈവശ്യം പൂണ്ടു് സുസ്മിതയായിനിന്നു.

ആ മധുരമന്ദസ്നിതത്തെ മൂടുപടംനീക്കി ശരച്ചന്ദ്രൻ പ്രേമത്തോടെ നുകന്നു.

“ഈ വിജനത്തിലും വേണമോ ലജ്ജ? നീ ഇവിടെ ഇത്ര ഗാഢമായി എന്താണു് ചിന്തിച്ചുകൊണ്ടു നില്ക്കുന്നതു്?”

“ഞാൻ എന്റെ അമ്മയെപ്പറ്റി ഓർക്കുകയാണു്. പന്തിരാണ്ടിനുമുമ്പു് അമ്മയോടൊന്നിച്ചു ഞാൻ ഈ കളത്തിൽ ഈ സമയത്തു് മിക്കിവിസങ്ങളിലു

വന്നുകൊണ്ടിരുന്നത് സുഖസ്വപ്നംപോലെ സ്തുരിക്ക യാണിപ്പോൾ. അമ്മ മരിച്ചതിൽപിന്നെ, വലിയമ്മയുടെ വാത്സല്യത്തിലാണ് വളർന്നു ഭാഗ്യത്താൽ ആ മഹതി ഇപ്പോൾ എന്റെ സ്വന്തം അമ്മയായി. എന്റെ നാഥാ, നമുക്ക് അമ്മയെക്കണ്ട് ആശിസ്സുവാങ്ങുവാൻ കാശിയിലേക്കു ചോകണമെന്ന് എനിക്കു ആഗ്രഹമുണ്ട്.”

“അങ്ങിനെ ആവാമല്ലോ. അമ്മയുടെ ആശിസ്സാണു നമ്മുടെ ജീവിതശ്രേയസ്സിനു ആധാരം. നിന്നെക്കൊണ്ട് എന്റെ ജീവിതത്തെ സുശോഭിതമാക്കിയതു അമ്മയാണ്. ഇപ്പോൾ ഞാൻ കൃതാർത്ഥനായി ഞാൻ ആനന്ദപൂർണ്ണനായി.”

ഇങ്ങിനെ പറഞ്ഞുകൊണ്ട് ശരച്ചന്ദ്രൻ തന്റെ പ്രിയതമയെ ഗാഢമായി ആശ്ലേഷിച്ചു പേർത്തും പേർത്തും ചുംബിച്ചു.

കുമാരനാശാൻ

കുന്നത്തു ജനാർദ്ദനമേനോൻ

കുമാരനാശാന്റെ ജീവിതത്തെയും കവിതകളെയും അധികരിച്ചുള്ള സമഗ്രമായ ഒരു പഠനമാണ് പ്രസ്തുത ഗ്രന്ഥം. കുമാരനാശാനെന്ന ആ വ്യക്തിയുടെയും ആ കവിയുടെയും ഹൃദയത്തിലേയ്ക്ക് കടന്നുചെല്ലാൻ കഴിഞ്ഞിട്ടുള്ള അപൂർവ്വം ചില സഹൃദയന്മാരിലൊരാളാണ് ഗ്രന്ഥകാരൻ. ഓരോ കൃതിയെയും പ്രത്യേകം പ്രത്യേകമെടുത്ത് അവയുടെ കലാമൂല്യവും സാംസ്കാരികമൂല്യവും വെളിപ്പെടുത്തിയിട്ടുണ്ടദ്ദേഹം. ആശാൻ ജീവിച്ചിരുന്ന കാലഘട്ടത്തിന്റെയും അന്ന് നിലവിലിരുന്ന പ്രവണതകളുടെയും പശ്ചാത്തലത്തിൽ, ആശാൻ കവിതയിലെ കലാമൂല്യങ്ങളും സാംസ്കാരികമൂല്യങ്ങളും എത്രമാത്രം നവീനങ്ങളും വിപ്ലവകരങ്ങളുമായിരുന്നുവെന്ന് ഗ്രന്ഥകർത്താവ് ഉപപാദിക്കുന്നു. ആശാന്റെ ആരാധകന്മാർക്കും, ആശാൻകവിയുടെ ആസ്വാദകന്മാർക്കും അപരിത്യാജ്യമായ ഒരു വിശിഷ്ടഗ്രന്ഥമാണിത്. ലളിതകോമളമായ ശൈലി.

224 പേജുകൾ.

വില ക. 1.50

നാഷണൽ ബുക്ക്സ്റ്റാൾ
കോട്ടയം തിരുവനന്തപുരം